

Taikalamppujen loisteessa

Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten
vuosien 2006–2008 toiminnan arviointi

Opetusministeriön julkaisuja 2009:24

Esko Korkeakoski
Tarja Pääjoki

Taikalamppujen loisteessa

**Lastenkulttuurin taikalamppuverkoston keskusten vuosien
2006–2008 toiminnan arviointi**

Opetusministeriön julkaisuja 2009:24

Esko Korkeakoski
Tarja Pääjoki

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi
www.minedu.fi/OPM/Julkaisut

Taitto / Ombrytning: Erja Kankala, Opetusministeriö
Kansikuva / Omlagsbild: Niko Juhola
Kuvat / Bilderna: Taikalamppuverkoston keskukset

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet 2009
ISBN 978-952-485-722-2 (nid.)
ISBN 978-952-485-723-9 (PDF)
ISSN 1458-8110 (painettu)
ISSN 1797-9501 (PDF)

Opetusministeriön julkaisuja 2009:24

Sisältö

	Esipuhe	5
1	Johdanto	7
2	Arvioinnin toimintamallit ja menetelmät	9
	2.1 Arvioinnissa käytetyt käsitteet	9
	2.2 Lastenkulttuuri arvioinnin kohteena	11
	2.3 Arvioinnin lähestymis- ja toimintatavat	12
	2.4 Arvioinnin laadusta ja luotettavuudesta	13
3	Taikalamppuverkoston lastenkulttuurikeskusten arvioinnit	15
	3.1 Annantalon taidekeskuksen toiminta	15
	3.2 Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin toiminta	18
	3.3 Lasten- ja nuorten kulttuuri-keskus Kulttuurialtan toiminta	21
	3.4 Lapin lastenkulttuuriverkoston toiminta	24
	3.5 Lastenkulttuurikeskus Lastun toiminta	27
	3.6 Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimon toiminta	30
	3.7 Pirkanmaan taikalamppukeskuksen toiminta	32
	3.8 Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkoston toiminta	36
	3.9 Kulttuuritalo Valveen toiminta	39
	3.10 Vantaan lastenkulttuurikeskuksen toiminta	41
4	Arviointia ja kehittämistarpeita toiminta-alueittain	45
	4.1 Yleistä taikalamppukeskuksista ja -verkostosta	45
	4.2 Verkoston strateginen työ	45
	4.3 Koordinoinnin onnistuminen	46
	4.4 Toiminnan fokusointi	46
	4.5 Koulut ja päiväkodit asiakkaina ja yhteistyökumppaneina	47
	4.6 Dokumentointi ja materiaalien tuottaminen	47
	4.7 Taikalampputyön voimavarat	48
	4.8 Arviointi taikalamppukeskusten ja -verkoston kehittämisessä	48
	4.9 Kokoavia päätelmiä	50

5	Taikalamppuverkoston keskusten lippulaivat	54
5.1	Helsingin Annantalon taidekeskus	54
5.2	Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX	55
5.3.	Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuraitta	57
5.4	Lapin lastenkulttuuriverkoston lippulaiva	58
5.5.	Lastenkulttuurikeskus Lastu	59
5.6	Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimo	61
5.7	Pirkanmaan lastenkulttuurikeskus	63
5.8	Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto	64
5.9	Kulttuuritalo Valve	66
5.10	Vantaan kulttuuripalvelujen lastenkulttuurin lippulaiva	67
	Lähteet	70
	Liite 1. Perus- ja itsearviointitiedon keruulomake arviointia varten	71
	Liite 2. Perus- ja itsearvioinnin tietojen synteesi- ja koontilomake	75

Esipuhe

Suomen lastenkulttuurikeskusten taikalamppuverkostolla on tätä kirjoitettaessa päättymässä toinen kolmivuotinen toimintajakso. Edellisen jakson jälkeen mukaan on tullut verkostoon kolme uutta keskusta, jotka ovat vahvistaneet verkoston kattavuutta maassa. Nyt verkoston muodostaa kymmenen keskusta, joilla on paikallisten tehtävien ohella myös alueellisia tehtäviä. Useimmilla keskuksilla on myös kansallista ja kansainvälistä toimintaa.

Opetusministeriö on tukenut taikalampputyötä molempiin kausiin suunnatulla ohjauksella, rahoituksella ja ulkoisella arvioinnilla. Käsillä olevassa arvioinnissa on kyse jakson 2006–2008 toiminnan ulkoisesta arvioinnista. Toimintajakson 2003–2005 arvioinnista vastasi kolmihenkinen asiantuntijaryhmä – nyt vastaavan tehtävän hoiti kaksi asiantuntijaa.

Tässä arvioinnissa painottui edellistä enemmän yhteinen perus- ja itsearviointimateriaalin tuottaminen arvioijille, molempien arvioijien vierailut jokaisessa keskuksessa, aineistojen analysoinnin, tekstien tuottamisen ja palautteen saamisen prosessuaalisuus sekä kehittävän arvioinnin toimintaperiaatteiden noudattaminen.

Kiitämme opetusministeriötä arviointihankkeen tukemisesta, taikalamppuverkoston kuuluvien keskusten toimijoita erinomaisen itsearviointimateriaalin tuottamisesta ja monella tapaa hyödyllisen lisäinformaation tarjoamisesta arviointikäynneillä sekä koko prosessin ajan aktiivisesta kiinnostuksesta ulkoisen arvioinnin toteutusta kohtaan. Kiitämme myös erikoistutkija, dosentti Marjatta Saarnivaaraa raportin käsikirjoituksen lukemisesta ja monista varteenotettavista sisällöllisistä huomautuksista.

Jyväskylässä

Esko Korkeakoski

Tarja Pääjoki

1 Johdanto

Taikalamppuverkoston toiminnan arvioinnin lähtökohtina ovat olleet kansalliset lastenkulttuuripolitiikan tavoitteet sekä ne tavoitteet, jotka opetusministeriö on asettanut taikalampputyölle yleensä ja erityisesti sen taloudellisen tuen perusteiksi.

Hallitusohjelmassa (19.4.2007) pidetään tärkeänä, että kulttuuripolitiikkaa kehitetään koko maassa tavoitteena alueellinen ja sukupuolten välinen tasa-arvo ja hyvä saavutettavuus. Myös osallisuuden vahvistamista halutaan tukea. Yhteisöllisyyttä vahvistavaa toimintaa halutaan parantaa myös erityisryhmien osalta. Kulttuuripolitiikalla tuetaan eri alueet kattavien palvelujen toteuttamista, luovuuden kehittymistä, kansalaistoimintaa sekä taloudellista kasvua. Hallitusohjelmassa lähdetään myös siitä, että taiteen vapaan kentän toimintamahdollisuudet turvataan. Lasten ja nuorten kulttuuritoiminnan, taidekasvatuksen ja turvallisen mediaympäristön edellytyksiä parannetaan. Taiteen soveltavaa käyttöä halutaan edistää myös poikkihallinnollisesti.

Opetusministeriön vuonna 2003 julkistaman Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman mukaan lastenkulttuurilla tarkoitetaan lapsille ja nuorille järjestettäviä taide- ja kulttuuripalveluita, mutta myös lasten oman, leikkiin tai kerrontaan perustuvan itse luodun kulttuurin edistämistä. Lastenkulttuurin edistäminen on yksi opetusministeriön toiminnan painopisteitä. Las-

tenkulttuuria tuetaan valtionosuuksilla, harkinnanvaraisilla valtionavustuksilla sekä strategisella työllä.

Lastenkulttuurin edistämiseksi opetusministeriö avustaa hakemuksiin perustuen lastenkulttuurin keskuksia. Erityisesti niin sanotun taikalamppuverkoston toiminnan kautta on edistetty lastenkulttuurikeskusten verkoston syntymistä maahamme ja tuettu lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja sen kehittymistä.

Opetusministeriön tukeman taikalamppuverkoston tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko valtakunnassa tukemalla jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistämällä palveluiden syntymistä sinne, missä niitä ei vielä ole.

Kullakin nyt arvioidusta kymmenestä lastenkulttuurikeskuksesta on omat kehittämisen painopistealueensa. Paikallisista arvoista, resursseista ja keskuksen kehittämisvaiheesta riippuu, mitä muita kehittämisen painopisteitä niillä kulloinkin on. Toiminta-ajatukseen sisältyvät uudet taide- ja kulttuurikasvatuksen innovaatiot, niiden kokeilu ja kehittäminen, vakiinnuttaminen ja levittäminen paikallisesti, alueellisesti ja soveltuvin osin myös kansallisesti. Jotkut innovaatiot ovat saaneet osakseen myös kansainvälistä kiinnostusta. Taikalamppuverkostoon kuuluvien keskusten erityiset tehtävät, toiminta ja siinä onnistuminen kuvataan keskuskohtaisten raporttiosuuksien yhteydessä.

Taikalamppukeskusten toimintakauden 2006–2008 arviointi käsitti seuraavien keskusten toiminnan arvioinnin:

- 1 Annantalon taidekeskus, Helsinki
- 2 Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, Hämeenlinna
- 3 Kulttuurialta, Jyväskylä
- 4 Lapin lastenkulttuuriverkosto, Rovaniemi
- 5 Lastenkulttuurikeskus LASTU, Lapinlahti
- 6 Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimo, Seinäjoki
- 7 Pirkanmaan lastenkulttuurikeskus: Taidekaari (Tampere) ja Pii Poo (Lempäälä)
- 8 Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto, Pori
- 9 Kulttuuritalo Valve, Oulu
- 10 Kulttuuripalvelut, Vantaa

Arviointiprojektin tarkoituksena oli opetusministeriön ja arvioijien välisen projektisopimuksen mukaan suorittaa arviointi lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalampun vuosien 2006–2008 toiminnasta erikseen sovittujen kohteiden mukaan 31.12.2008 mennessä. Sopimuksen mukaan materiaali on pohja opetusministeriön asiaa koskevalle päätöksenteolle. Raportti sitä edeltävine prosesseineen tarjoaa taas verkoston keskuskille aineksia oman toiminnan kehittämiseen.

Arviointi on jatkoa edellisen kauden 2003–2005 arvioinnille (Granö ym. 2006), jolloin edellä mainituista keskuksista eivät olleet mukana Pirkanmaan lastenkulttuurikeskus, Seinäjoen Louhimo ja Lapin lastenkulttuuriverkosto. Nyt toimeenpantu arviointi antaa mahdollisuuden tarkastella myös muutosta edelliseen arviointiin nähden. Toiminnasta on saatu kahden arvioinnin puitteissa monipuolisempi kokonaiskuva. Mahdollisen kolmannen arvioinnin myötä voitaneen puhua jo kumuloituvasta arviointitiedosta.

Lastenkulttuurityön arvioinnin tarkoitus ja tavoitteet voidaan tässä kontekstissa kiteyttää seuraaviin pääkohtiin:

- 1 tukea lastenkulttuurityön kehittämistä, siinä toimivan henkilöstön ja keskusten työtä
- 2 parantaa kaikkien asianosaisten oppimisen edellytyksiä kulttuurin tehtäväalueella
- 3 tukea keskuskohtaista ja keskuksia kokonaisuutena koskevaa itsearviointia ja
- 4 kehittää arviointia edelleen yhdessä opetusministeriön ja keskusten kanssa.

Arvioinnin kohteista ja toteutustavoista kerrotaan yksityiskohtaisemmin seuraavassa luvussa 2 ja lisäksi soveltuvien osien keskusten arviointiosuuksien yhteydessä.

Raportoinnissa on noudatettu logiikkaa, jonka mukaan arvioinnin toteutusmallin esittelyn jälkeen keskusten arvioinnit raportoidaan aakkosjärjestyksessä (aakkostus pääsanana mukaan esimerkiksi ARX, Lastu ja Valve). Samaa järjestystä noudatetaan keskusten lipulaivojen kuvaamisessa. Keskuskohtaisissa raporteissa on kuvattu keskusten hallinnollinen asema esimerkiksi kaupungin kulttuurihallinnon osana, keskukselle annetut tehtävät ja erityistehtävät sekä keskeiset tulokset. Pääpaino näissä raportin osuuksissa on kuitenkin keskuskohtaisilla vahvuuksilla ja kehittämistarpeilla. Tämän jälkeen näitä tekijöitä on tarkasteltu vielä yleisesti taikalampputyön ja lastenkulttuurityön kehittämisen näkökulmista sisältökohtaisina lukuina. Tämän kokonaisuuden päätteeksi tulokset esitetään vielä tiivistelmänä poimien jo todetusta keskeisimmät asiat.

2 Arvioinnin toimintamallit ja menetelmät

Arvioinnin tavoitteena voitaneen yleisesti pitää kahta perusasiaa 1) hankkia ja analysoida tietoa päätöksen teon ja kehittämisen pohjaksi ja 2) tukea asianosaisten omaa osaamista, henkilöstön työtä ja kohdeyksikön kehittämistä. Arvioinnilla pyritään kohteissaan mahdollisimman suureen vaikuttavuuteen. Vaikuttavuuden ulottuvuudet on nähtävä avarasti moniin erilaisiin kulttuurikentän hyödynsaajiin saakka.

Ulkopuolisen arvioinnin keskeisinä toimintaperiaatteina voidaan pitää riippumattomuutta, avoimuutta ja luotettavuutta. Kun arvioinnissa painotetaan kehittävyttä, puhutaan erityisesti kehittävästä arvioinnista. Käsillä olevassa arvioinnissa käytettiin soveltuvin osin **kehittävän arvioinnin toimintamallia**. Sen heikkous voi olla riippumattomuuden oheneminen, mutta sen ansiot avoimuuden ja osallistamisen kannalta ovat myös kiistattomat.

Opetusministeriön arviointia koskeissa ohjeissa (15.12.2006) korostetaan lähinnä kolmea asiaa: 1) nostetaan arvioinnin kohteeksi muutama olennainen kaikille relevantti ja kaikkien kehittämistehtäviin liittyvä asia, 2) arvioidaan toiminnan kehitystä edelliseen arviointiin nähden ja 3) varmistetaan toimintojen toteutuminen (määrälliset mittarit). Muut ministeriön toiveet on otettu huomioon verkoston ja arvioijien yhteisesti kehittämässä mittarissa, joka on oheisena liitteenä (Liite 1). Tämän mittarin mukaan tuotetun päämateriaalin keskukset toimittivat ulkoisen arvi-

oinnin tekijöille. Materiaali sisälsi myös määraaikaan mennessä valmistuneet toimintakertomukset ja toimintaa kuvaavat määrälliset tilastotiedot ja palaute-tietojen koosteet.

Projektisopimuksen 23.1.2007 perusteella opetusministeriö antoi ulkoisen arvioinnin pääsuunnittelija, dosentti Esko Korkeakosken ja taidekasvatuksen yliasistentti, FT Tarja Pääjoen tehtäväksi.

2.1 Arvioinnissa käytetyt käsitteet

Seuraavassa tarkastellaan raportissa käytettyjä arvioinnin pääkäsitteitä. Niitä ei ole tarkasteltu erityisesti lastenkulttuurin kannalta, koska arviointitoiminta voi koskea periaatteessa mitä inhimillistä toimintaa tahansa. Käsitteitä koskeva tieto auttaa kuitenkin raportin lukemista ja ymmärtämistä. Käsitteitä ei tässä ole tarkasteltu suhteessa toisiinsa.

Arviointi ei voi koskaan olla irrallaan arvoista. Arviointiin liittyvien valintojen taustalla on arvoja, joita arvioitsija on oppinut arvostamaan. Arviointikohteen tilaa verrataan arvottamisessa johonkin toivottavaan tai tavoitteeksi asetettuun asiantilaan. Arvioinnissa voidaan todeta esimerkiksi se, että tasa-arvo toteutuu hyvin alueellisen saavutettavuuden kannalta. Arvottaminen merkitsee vertailussa hierarkkisen aineksen muukaantuloa, jolla ilmaistaan suosimista, hyväksyntää, puoltamista tai vastaavasti niiden vastakohtia. Tämä

johtaa erilaisista arvoista (esim. tasa-arvo) johdettujen kriteerien perusteella arvottaviin päätelmiin arviointikohteen hyödyistä ja merkittävyydestä.

Suppeassa merkityksessä arviointi (evaluation) voi tarkoittaa suorituksen tason mittaamista, tavoitteiden ja saavutettujen tulosten välisen suhteen vertaamista, esimerkiksi oppimistulosten arviointia (assessment, grading). Laajemmassa merkityksessä arviointi ulotetaan koskemaan minkä tahansa inhimillisen toiminnan panoksia, prosesseja ja tuotoksia sekä arvioinnin tavoitteista riippuen myös panoksien, prosessien ja tuotosten välisiä suhteita.

Pohjimmiltaan **arvottamisessa** on kysymys valintojen tekemisestä tiettyjen arvojen perusteella punnittaessa esimerkiksi eri toimintavaihtoehtojen perusteltavuutta tai hyvyttä.

Arviointimenetelmät voidaan ymmärtää suppeammassa mielessä keinoiksi tuottaa systemaattisesti ja luotettavasti kohdetta koskevaa arviointitietoa. Laajemmassa merkityksessä arviointimenetelmistä puhutaan myös silloin, kun tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja ja ratkaisuja, joilla arvioinnin tavoitteet voidaan toteuttaa. Tällöin voidaan tarkoittaa esimerkiksi kohdetta koskien 1) tiedon hankinnan menetelmiä, 2) hankitun tiedon analysoinnin menetelmiä ja 3) tuloksina kuvattun tiedon arvottamisen menetelmiä. Menetelmällisessä keskustelussa on usein mukana myös näkökulma, miten arviointi voisi parhaiten edistää arvioinnin hyödyntämistä yleensä tai tiettyä hanketta koskien. Menetelmällisesti tämä tarkoittaa esimerkiksi arviointiprosessissa noudatettavia erilaisia toimintaperiaatteita tai tuloksien levittämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Itsearviointilla voidaan tarkoittaa arvioitavan yksilön tai kohteen omaan toimintaan, sen edellytyksiin ja tuloksiin kohdistamaa kriittistä ja refleksiivistä tarkastelua. Itsearviointilla tarkoitetaan myös sellaisen tiedon hankkimista, jota organisaatio kerää itsestään oman toimintansa kuvaamiseksi, arvottamiseksi ja kehittämiseksi.

Laadunhallinta voidaan määritellä toimintatavoiksi, järjestelmiksi ja prosesseiksi, joilla pyritään kontrolloimaan, ylläpitämään ja parantamaan toiminnan laatua. Laadunhallintaan ja laadunvarmistukseen sisältyy piirteitä, jotka painottuvat usein toiminnan ulkoiseen ohjaukseen ja kehittämiseen. Laadunhallinta on osa toimijoiden omaehtoista autonomista työtä.

Kehittävä arviointi

Kehittävää arviointia voidaan tarkastella eräänä toimintamuotona tyypiteltäessä arviointitoimintaa tarkoituksen ja/tai toimintaperiaatteiden mukaan. Kehittävää arviointia voidaan luonnehtia käyttäjälähtöiseksi prosessiksi, jossa arvioinnin menetelmät räätälöidään arvioinnin tavoitteiden, arviointikohteen ja osallistujien tarpeiden mukaan. Kehittävyyden tarkoituksen toteutumista tavoitellaan arvioinnissa vuorovaikutteisudella, asianosaisten tarpeiden huomioon ottamisella sekä positiivisella ja kriittisellä suhtautumisella omaan ja muiden prosessissa olevien toimintaan. Kehittävyys periaatteena hallitsee arviointia koko prosessin ajan ohjaten sitä alusta saakka. Näin ollen prosessiin osallistuneille muodostuu tavanomaista syvällisempi tiedollinen, kokemuksellinen ja yhteisöllinen valmius kehittää toimintaansa.

Kehittävän arvioinnin yhtenä periaatteena on arviointitiedon mahdollisimman välittömään hyödyntämiseen pyrkivä tarkoitus. Tällöin arviointi on parhaimmillaan vuorovaikutusta toiminnan ja sen arvioinnin välillä. Se sallii moniarvoisuuden ja erilaisen näkemyksellisyyden. Arviointi voidaan nähdä osana yhteisöllistä oppimisprosessia, johon sisältyi yhteissuunnittelua (tässä esimerkiksi keskustusten edustajat ja arvioijat), itsearviointia (aineiston pohjalta omien arvottavien päätelmien tekoa), yhteisiä arvo- ja prosessipohdintoja (itsearviointit, auditointikäynnit), palautteen antoa arvioijille (kuulemistilaisuudet, omat arviointiraadit), palautteen antoa keskuksille jo prosessin aikana ja lisäksi arvioinnin kirjallisen luonnoksen pohjalta.

Keskuksilla oli tässä arvioinnissa mahdollisuus ottaa kantaa arviointiprosessin suunnitteluun sekä arvioiviin päätelmiin ja kehittämistarpeisiin kolmessa vaiheessa 1) vain keskusta koskevaan raportin osaan, 2) koko raporttiluonnokseen keskustusten edustajien yhteisessä kuulemistilaisuudessa ja 3) lähes lopulliseen raporttiin prosessin loppuvaiheessa. Arvioijien asiana oli huolehtia siitä, ettei arviointiprosessin luonne vaikeuta riippumattomuuden toteutumista arvioinnissa. Koska täydellistä riippumattomuutta ei ole, kyse tässäkin arvioinnissa oli siitä, että prosessissa voitiin turvata riittävä riippumattomuus, avoimuus ja vuorovaikutteisuus. Kohdetoiminnan edustajien asiana on tehdä

päätökset siitä, mihin toimenpiteisiin arviointi antaa aiheen ryhtyä. Se on olennaisin arvioinnin seuraus opetusministeriön toimenpiteiden ohella.

Käytännössä keskusten kuulemisessa ja kannatoissa tuli esiin lähinnä tarkentavia kysymyksiä suhteessa arvioinnin perusteluihin sekä korjauksia ja lisäyksiä faktatietoihin, joille arviointi perustui. Keskusten edustajat kokivat kehittävän arvioinnin prosessin erityisen hyödyllisenä oman toiminnan itsearvioinnin ja kehittämistavoitteiden asettamisen kannalta.

2.2 Lastenkulttuuri arvioinnin kohteena

Arvot ja arviointi kytkeytyvät toisiinsa. Arvioinnissa on aina mukana arvoarviointia. Kyse on toisaalta arvovalinnoista ja arvojen erilaisesta painottamisesta. Objektivistista perustetta arvojen arviointiin ei ole. Arviointitieto ei ole koskaan arvoneutraalia. Arvioinnin ydintehtävä on arvottaminen milloin ennalta ilmoitettujen kriteerien suhteen milloin prosessin kuluessa tai päättyessä todettujen kriteerien suhteen. Arvioitsijan tulee tiedostaa arvioinnin suhde arvotaustaansa ja muihin arvoihin. Arvioinnin taustalla olevista arvoista ei kuitenkaan usein keskustella. Se on kuitenkin tarpeen syvennettäessä minkä tahansa toiminnan arvo- ja tavoitetietoisuutta.

Tässä arvioinnissa arvioitsijoiden **keskeiset arvot** olivat seuraavat

- 1 lasten monipuolinen inhimillinen kasvu sekä hyvinvointi
- 2 lapsilähtöisyys, lapsuuden erityisyyden tunnustaminen ja lapsen omista tarpeista ja toiveista sekä kehitystasosta lähtevä taiteellinen toiminta, jossa keskeistä on lapsen oma ilmaisu
- 3 kulttuurinen moninaisuus, erilaisuuden huomioiminen sekä yksilö- että ryhmätasolla suhteessa etnisyyteen, terveyteen, alueellisuuteen ja sukupuoleen ja monipuolisen kulttuuri-identiteetin tukeminen
- 4 lasten kulttuurisen osallisuuden tukeminen suhteessa taide- ja kulttuuripalveluihin ja

lasten oman kulttuurin tukeminen ja näkyväksi tekeminen eli tietoisuuden lisääminen lapsista ja nuorista aktiivisina kulttuurisina toimijoina

- 5 tasa-arvon toteutuminen lastenkulttuuripalveluissa, mikä tarkoittaa palvelujen hyvää saavutettavuutta maassa, eri lapsiryhmien yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia ja riittävän hyvälaatuista toimintaa ja
- 6 lastenkulttuuritoiminnan rikastaminen tuomalla yhteen erilaisia toimijoita esimerkiksi yli hallintokuntarajojen ja hyödyntämällä moniammatillista osaamista palveluiden laadun ja monipuolisuuden parantamiseksi.

Nämä arvot vaikuttavat arvioinnin ja arvottamisen taustalla, mutta niistä ei ole kuitenkaan suoraan johdettu arviointikriteerejä, jotka esitellään tarkemmin luvussa 2.3.

Taikalamppuverkoston työ keskittyy lastenkulttuurin parissa tehtävään perus- ja kehittämistyöhön. Kohteen erityisyys ilmiönä on arvioinnin toteuttamisen kannalta haaste. Lapsuuden päättymisessä on kyse rajasta, jota ei ole ennen 18 vuoden ikärajaa tarkasti täsmennetty tässä tehtäväksiannossa eikä muutoinkaan kirjallisuudessa. Sekä valtion lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmassa että lapsiasiavaltuutetun kannanotossa käytetään lapsuuden päättymisen ikärajana 18 vuotta.

Käytännössä taikalampun lastenkulttuurityössä on kyse lapsista, jotka ovat päiväkotikäisiä ja esi- ja perusopetusikäisiä – useimmiten käytännössä seitsemännen vuosiluokkaan saakka, mutta mukana on myös projekteja, jotka on suunnattu yläkouluille ja lukioihin. Esimerkiksi K9-kortti on yhdeksäsluokkalaisten kulttuurikortti, jolla pääsee ilmaiseksi tai alennuksella seudun kulttuurilaitoksiin ja tapahtumiin. Sen käyttö on laajentunut huomattavasti myös taikalamppuverkostoa laajemmalle. Nuorten osuus on laajenemassa taikalampputoiminnassa.

Lapsuuden olemuksen ymmärtäminen on osa tässä arvioinnissa kriteerinä käytetyn lapsikeskeisyyden tai lapsilähtöisyyden ymmärtämistä. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä kulttuurin tuottajana että kuluttajana lapset tulisi ymmärtää aktiivisiksi toimijoiksi, joiden oma

osallisuus on toiminnan keskeisin arvo. Lastenkulttuuri on lasten omaa kulttuuria ja kulttuurista vuorovaikutusta lasten ja aikuisten välillä, ei vain toimintaa, jonka kohteina lapset ovat. Lapsuuden ominaisuuteen näkeminen ja ymmärtäminen on osa lastenkulttuuritoiminnan ydintä. Tekemisen, toiminnallisuuden ja taiteen merkitys on tällöin suuri varhaislapsuudesta alkaen.

2.3 Arvioinnin lähestymis- ja toimintatavat

Arvioinnissa käytettiin lähestymistapana itsearviointia ja ulkoista arviointia. Seuranta-arvioinnista voidaan puhua sikäli, että sama kohdealue oli toistamiseen arvioinnin kohteena. Arvioinnin menetelmällisistä ratkaisuista voidaan puhua siltä osin, miten materiaali tuotettiin, miten sitä analysoitiin ja miten kuvaustiedosta päädyttiin arvioiviin päätelmiin ja kehittämis-ehdotuksiin.

Arviointiprosessin kulku ja arviointikriteerit

Arviointiprosessi alkoi yhteisellä suunnittelulla. Arvioitsijat tekivät ehdotuksen, jota keskuksat kommentoivat ja täydensivät. Keskuksat toimittivat itsearviointimateriaalin laaditun suunnitelman mukaan arvioitsijoille.

Lastenkulttuurikeskukset tuottivat arviointia varten tilastotietoa, vuosikertomustietoa, toiminnallista kohdetietoa ja arvottavaa tietoa. Itsearviointimateriaalien kokoamista ohjasivat liitteen 1 kysymykset.

Arvioijat analysoivat tuotetun materiaalin käyttäen lähinnä sisällön analyysiä karkean luokitusrungon mukaan (mikä on tavoitepainotuksissa, toiminnassa ja tuloksissa keskeistä ja merkityksellistä kriteerin mukaan). Esiin nostetut havainnot ja päätelmät perustuvat asian ymmärtämiseen kyseisessä kontekstissa, niiden perusteltavuuden vahvuuteen, eri tiedonhankinnan keinojen avulla hankittuun evidenssikonaisuuteen (mm. havainnoinnit, teemahaastattelut, keskustelut, materiaalit) keskuksissa tai arvioijien vuorovaikutuksessa. Tuotettujen tekstien sisältöä ei eritelty määrällisesti.

Aineistoja ei vertailtu kattavasti keskenään, koska aineisto ei anna oikeutta yhteystarkasteluihin tai selittäviin määrällisiin asetelmiin. Keskusten toiminta on hallin-

noltaan, rakenteeltaan, volyymiltaan, kohderyhmiltään ja toimintaympäristöiltään liian epäyhtenäinen joukko vertailujen tekemisen kannalta. Vertailun edellytykset ovat parhaat silloin, jos kyse on resursseiltaan samalaisista, vastaavan ajan toiminnassa mukana olleiden ja kohdetoiminnoiltaan vertailukelpoisten keskusten arvioinnista. Aineisto antaa kuitenkin joissakin asioissa hyvin karkean mahdollisuuden keskusten vertailuun, ja tähän liittyviä päätelmiä on esitelty luvussa 4.

Vierailusta taikalamppukohteessa käytetään raportissa myös ilmaisua auditointi. Auditoinnilla tarkoitetaan muun muassa sen selvittämistä, miten hyvin toiminta vastaa sille asetettuja tavoitteita. Vierailu kesti tavallisesti koko päivän ja molemmat arvioitsijat olivat kaikissa näissä tilaisuuksissa mukana. Vierailun tarkoitus oli ensisijaisesti käydä tuotetun materiaalin pohjalta pääkohdat läpi varmentaan ja syvennellen sekä tutustuen johonkin tai joihinkin toimintamuotoihin, esimerkiksi pajatoimintaan, näyttelyyn, erityistilaan tai materiaaliin. Useimmiten paikalla olivat keskusten puolelta kaikki taikalampputoiminnassa päätoimisesti tai pääasiallisesti mukana olevat henkilöt.

Vierailupäivän prosessi eteni liitteen 1 pääkohtien mukaan haastatellen, keskustellen, arvioiden ja palautetta antaen. Molemmat arvioijat merkitsivät muistiin keskeisinä pitämiään asioita toisistaan riippumatta analysoimansa itsearviointimateriaalin pohjalta ja yhdessä laaditun aineiston käsittelyä ohjaavan lomakkeen mukaan (liite 2). Vierailuvaiheessa lomakkeeseen oli jo koottu tuotetusta materiaalista avainasiat ja kirjattu kysymykset, joihin aineisto antoi vielä aihetta. Lomakkeeseen koottiin myös ne keskeiset vahvuudet ja kehittämistarpeet, joihin aineiston analyysin perusteella oli päädytty ja joihin vierailu antoi muutoin aihetta. Arvottavan päätelmän tekeminen tapahtui molempien arvioitsijoiden konsensuspäätöksenä, johon sitten myös keskuksen edustajat saivat ottaa kantaa päivän päätteeksi. Vahvuuksien voimakkuuden aste ja kehittämistarpeen välttämättömyys arvotettiin yhdessä.

Raportti laadittiin lähtien liikkeelle keskusten toiminnan arvioinnista ja niiden keskeisiksi määriteltyjen kohteiden yhteisestä arvioinnista. Raportti täydentyi vaihe vaiheelta prosessina arvioijien sopiman vuorotelumenettelyn mukaan. Aineistoa käytiin läpi useita kertoja useissa eri vaiheissa, jolloin samanaikaisesti voitiin raporttia täydentää, kannanottoja täsmentää

ja tulostietoa tarkentaa sekä viimeistellä vahvuuksia ja kehittämistarpeita. Keskuskohtaiset ja verkoston yhteiset, kuulemistilaisuudessa annetut palautteet otettiin huomioon, jos niitä pidettiin kiistattomina tai arvioijat yhtyivät annettuihin palautteisiin yksimielisesti. Saadut palautteet sisälsivät lähinnä faktoihin ja arvioitsijoiden päätelmiin liittyviä tarkennuksia. Arvioitsijoiden ehdottamat kehittämistarpeet on pääsääntöisesti esitetty keskuskohtaisten raporttiosuuksien yhteydessä. Raportin luvussa 4 on koottu keskeiset, kaikkia keskuksia koskevat päätelmät sekä kehittämistarpeet.

Arvottavien päätelmien teko eteni prosessuaalisesti. Se alkoi jo keskustusten toimittamien materiaalien analyysivaiheessa ja jatkui auditointiprosessin kuluessa keskuksissa ja sen jälkeen raporttia laadittaessa ja siitä keskustelua käytäessä. Arvioijien päätelmiä verrattiin keskenään prosessin kuluessa useita kertoja.

Arviointikriteereinä käytettiin

- 1 saavutettavuuden toteutumista (eri dimensiot, ks. liitteet 1, 2 ja 3),
- 2 yhteistyön ja verkostomaisuuden hyödyntämistä
- 3 lapsilähtöisyyden ja lasten ja nuorten osallisuuden toteutumista
- 4 oman taidekasvatus- ja kulttuuriosaamisen vahvuutta
- 5 poikkitaiteellisuuden hyödyntämistä
- 6 luovuutta ja innovatiivisuutta toiminnassa
- 7 informaatioteknologian käytön aktiivisuutta
- 8 keskinäisen koordinoinnin sekä arvioinnin hyödyntämistä ja
- 9 asiakkaiden oman osaamisen vahvistamista kohdetoiminnassa.

Arviointikriteerit on johdettu lähinnä opetusministeriön taikalamppuverkostolle asettamista yhteisistä tavoitteista. Verkoston rakentamisessa on pyritty alueelliseen kattavuuteen, eri taiteenaloihin liittyvään monipuoliseen kulttuuriosaamiseen ja perusrakenteiden turvaamiseen. Tarkoituksena on edistää verkostomaista toimintaa lastenkulttuuritoimijoiden kesken, kehittää lasten ja nuorten kulttuuripalveluja

ja parantaa niiden saavutettavuutta. Yksi tärkeimpiä tavoitteita on luoda paremmat edellytykset lapsia koskevalle kulttuuripolitiikalle, jonka haasteita ovat lapsen täysipainoisen kasvun tukeminen, henkisen hyvinvoinnin kehittäminen ja luovuuteen kannustaminen. (*www.taikalamppu.fi*)

Arviointikriteereistä keskusteltiin verkoston kanssa, ja saavutettavuuden kohdalla verkosto halusi tarkentaa käsitteen merkityksiä. Arvioitsijoiden ehdotuksesta verkosto tuotti yhteistyönä käsiteanalyysin, jossa saavutettavuus jaoteltiin tarkemmin psykologiseen, sosiaaliseen, maantieteelliseen, taloudelliseen ja fyysiseen saavutettavuuteen. Käsitteen analyysi on liitteessä 3.

2.4 Arvioinnin laadusta ja luotettavuudesta

Arvioinnin laatua tarkasteltaessa kyse on muun muassa uskottavuudesta, luotettavuudesta ja riippumattomuudesta. Koko arviointiprosessin tulee täyttää nämä kriteerit. Arvioinnin laatuun kiinnitettiin huomiota seuraavilla toimenpiteillä:

- 1 tarkastelemalla kaikkia prosessin vaiheita yhdessä - rinnan tarkastelu (yksimielisyys)
- 2 toimimalla läpinäkyvästi ja avoimesti
- 3 toimimalla yhteisesti tuotetun ja suunnitellun viitekehyksen mukaan (jota voitiin kaiken aikaa kritisoida ennen lopullista päättämistä)
- 4 tarjoamalla keskuksille mahdollisuus kommentoida niitä koskevia arviointeja (kirjallisen luonnoksen pohjalta sekä koko arviointia käsikirjoitusversion pohjalta) ja
- 5 järjestämällä kuulemistilaisuus, jolloin keskustusten edustajat saattoivat ottaa kantaa esitettyihin tulostietoihin, arvottaviin päätelmiin ja kehittämisehdotuksiin.

Yksimielisyyden varmistamiseksi jo suunnitteluvaiheessa verkoston kanssa käytiin keskustelua siitä, millaisia asioita tullaan arvioimaan ja millaista materiaalia keskustusten tulee siihen tuottaa. Arvioitsijat esittelivät verkostolle ensimmäiset suunnitelmansa Kuopiossa 16.1.2007, jolloin sovittiin myös arvioinnin vaiheista ja aikataulusta. Tämän jälkeen verkosto täsmensi vielä

2.10.2007 kokouksessa itsearviointimateriaalia koskevia kriteerejä yhteneviksi verkoston sisällä ja käsitteli vielä erityisesti saavutettavuuden käsitteltä. Näin toimien verkostolla oli yhteinen ymmärrys peruskäsitteistä. Verkosto antoi tämän pohjalta arvioitsijoille palautetta ja pyysi täsmennyksiä kysymyksiä herättäneisiin kohtiin. Näin varmistettiin, että keskuksset olivat tulkinneet itsearviointimateriaalien tuottamisen suhteellisen yhteneväisesti ja että viitekehys oli yhteinen.

Arvioinnin läpinäkyvyyttä ja avoimuutta korostettiin siten, että palautteen antaminen keskuksille tapahtui osin jo suunnittelu- ja arviointiprosessin aikana. Samoin arviointiprosessissa tarjottiin keskuksille useita kertoja mahdollisuus antaa kommentteja ja palautetta. Erityisesti tätä mahdollisuutta painotettiin arviointikäyntien päätteeksi.

Arviointiraportin keskuskohtaisesta kirjoitetusta luonnoksesta saatiin keskusten palautteet 22.9.2008. Palaute otettiin huomioon ja sen jälkeen koko arviointiraportin luonnos toimitettiin kaikille keskuksille. Keskusten edustajat, arvioijat ja opetusministeriön edustaja kokoontuivat yhteiseen kuulemis- ja palautetilaisuuteen 25.9.2008 Porissa. Keskusten edustama raati kävi läpi raporttia analysoiden ja arvioiden sekä antaen palautetta koko arviointiprosessista. Arvioijat kokosivat palautteen ja ottivat sen huomioon viimeistellessään raporttia.

Keskuksset tuottivat itsearviointimateriaaleissa myös omaa toimintaa arvottavaa aineistoa. Tähän liittyy arvioinnin kannalta riski, joka koskee sosiaalista suotavuutta. Riski tarkoittaa, että ilmoitetun ja todellisen tilanteen välillä voi olla eroa. Työyhteisöissä nähdään joskus omat asiat parempana kuin ulkopuolinen näkee tai toimintaa voidaan kuvata siten, millaiseksi se oletetaan haluttavan sanoa ulospäin. Myös arvioijilla on vaara lausua päätelmänsä sen mukaisina kuin he arvelevat keskuksen asiantuntijoiden haluavan. Kysymys on siitä, missä määrin arvioivat kykenevät pysymään roolissaan sekä tekemään päätelmänsä oikeudenmukaisesti ja riippumattomasti. Riippumattomuus odotuksista ja ennako-oletuksista pyrittiin varmistamaan muun muassa siten, että arvioitsijat tekivät aluksi päätelmät itsenäisesti ja toisistaan riippumatta sekä reflektoiden keskenään virhepäätelmien mahdollisuutta arvioitsijoiden kesken.

Arvioinnin uskottavuutta (mm. kriteerien kuvaus, tekstin luettavuus ja se miten luotettavuutta on pohdittu) varmistettiin vielä refereemenettelyllä. KT, taidekasvatuksen dosentti Marjatta Saarnivaara luki arviointiraportin käsikirjoituksen ja antoi siitä kirjoittajille palautetta.

Arvioinnin laatua olisi voitu parantaa perehtymällä keskusten toimintaan pidempään. Erityisesti olisi ollut tarvetta tutustua laajemmin ja syvemmin päätoimintoihin myös toimintaa itse seuraamalla. Tässä voisi jatkossa soveltaa myös vertaisarvioinnin menetelmiä, jolloin keskusten olisi mahdollista saada enemmän palautetta myös käyttämistään yksittäisistä menetelmistä ja toimintamuodoista. Arvioinnin laatua voisi parantaa myös se, että keskuksset keräisivät ja käsitelisivät nykyistä systemaattisemmin asiakaspalautteita. Keskuksilla oli osassa toimintaa asiakkaiden palautteita ja joiltakin asiakasryhmiltä jopa kiitettävästi, mutta yhtenäisiä palautetietoja ei ollut arvioitsijoiden käytettävissä.

Arvioinnin kannalta oli haasteellista, että keskuksilta puuttuvat yhtenäiset laadunhallinnan mekanismit ja laatu-käsikirjat, mikä osaltaan vaikeutti yhtenäistä keskusten toiminnan arviointia kriteeristön mukaan. Muutamassa keskuksessa oli tosin havaittavissa jo pitkällekin edennyttä laatuajattelua, mikä saattaa olla yhteydessä hallinnollisen kulttuurin kehittämisen painopisteisiin kyseisillä paikkakunnilla. Laatutyön voidaan olettaa kehittyvän edelleen keskusten toiminnan vakiintumisen myötä.

Arviointiprosessin käynnistyessä keskusten tapaan sanallistaa ja argumentoida omaa toimintaa ja sen tavoitteita oli suhteellisen kirjavaa, mikä osaltaan hankaloitti yhteistä dialogia. On kuitenkin selvää, että arvioinnin kohteista ja kohdetoimintaan liittyvistä peruskäsitteistä tulisi olla riittävä ja mahdollisimman yhdenmukainen tieto ja ymmärrys silloin, kun arviointia aletaan toteuttaa. Tätä pyrittiin edistämään prosessiin sisältyneen vuorovaikutteisuuden avulla. Joka tapauksessa yhteisen diskurssin ja käsitteistön etsiminen on edelleen verkostolle tärkeä kehittämiskohde. Luvussa 4 esitetään yhtenä kehittämistavoitteena koko verkostolle yhteisen strategian luomista, mikä osaltaan voisi vastata näihin haasteisiin.

3 Taikalamppuverkoston lastenkulttuurikeskusten arvioinnit

3.1 Annantalon taidekeskuksen toiminta

Annantalo tarjoaa taidekasvatusta erityisesti kuva-, sana- ja teatteritaiteesta ja järjestää näyttelyitä ja tanssi- ja teatteriesityksiä. Annantalo tekee yhteistyötä koulujen kanssa sekä tarjoaa kouluille ja päiväkodeille ilmaista taideopetusta ja toteuttaa kokeellisia erityisprojekteja taidekasvatuksen ”laboratoriona”. Annantalo on asettanut tehtäväkseen luoda suotuisa ilmapiiri ja edellytykset lapsille ja nuorille taiteen ja kulttuurin tekemiseen, kokemiseen ja näkemiseen.

Hallinnollisesti Annantalo on osa Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskusta. Rakennuksena Annantalo on entinen kansakoulu, jonka Helsingin kaupunki kunnosti vuonna 1987 lasten ja nuorten taidekeskukseksi. Annantalo on Helsingin kaupungin kulttuurihallinnon alainen ja osa kulttuuriasiainkeskuksen palveluja. Sen sisällä Annantalolla on oma budjetti.

Taikalampputoiminta kytkeytyy osaksi monipuolista ja perinteitä omaavaa kulttuuritoimintaa. Se keskittyy mm. koulujen kulttuurikurssi-toimintaan ja taidekasvatuksen yhteistyöseminaarien järjestämiseen. Toiminta painottuu yläkoulu- ja lukioikäisiin sekä enenevässä määrin myös alle kouluikäisiin. Käytännössä taikalamppuvaroin resursoitu toiminta kytkey-

tyy muuhun Annantalon toimintaan, mikä onkin sekä perusteltua että hyödyllistä kehittämistyön kannalta. Tästä syystä taikalampputoimintaa ei voi tarkastella täysin erillisenä muusta Annantalon toiminnasta.

Opetusministeriön taikalamppurahoitus kohdistuu Annantalon työssä erityisesti internet-pohjaisten palvelujen kehittämiseen, kulttuurikursseihin, näyttämötaiteen kehittämiseen yhteistyössä Hämeenlinnan kanssa, sanataiteen kehittämiseen yhteistyössä Oulun kanssa ja ruotsinkieliseen lastenkulttuuritoimintaan.

Keskeistä toimintaa

Paikallista yhteistyötä Annantalo on edistänyt vahvistamalla yhteistyöverkostoja taidelaitosten ja koulujen kanssa. Tästä esimerkkinä on kulttuurikurssitoiminta ja niihin liittyvä yleisötyö, jotka ovat vakiinnuttaneet asemansa hyvänä toimintamuotona. Myös täydennyskoulutukseen on kiinnitetty huomiota esimerkiksi järjestämällä valtakunnallisestikin taidekasvattajia ja opettajia tavoittava HIMO2 -yleisötyöseminaari.

Alueellista yhteistyötä on tehty mm. luomalla Kultus.fi -lastenkulttuurin tekijäpankki ja taidekouluhaku ja laatimalla pääkaupunkiseudun yhteinen opettajan

kulttuurikalenteri. Näiden avulla alueelliset toimijat löytävät toisensa entistä tehokkaammin. Ruotsinkielistä sanataidetoimintaa ja lastenkulttuuria on kehitetty sekä paikallisesti että alueellisesti.

Kansallista yhteistyötä on edistetty esimerkiksi viemällä kultus.fi -palvelua muihin kuntiin ja tukemalla sitä muun muassa pääkäyttäjän oppaalla ja kierto- näyttelyn avulla. Annantalo on myös tuottanut kiertonäyttelyitä valtakunnalliseen levitykseen ja pyrkinyt edistämään kehittämiensä toimintamallien, kuten kulttuurikurssien, valtakunnallista käyttöä.

Kansainvälisenä yhteistyönä on järjestetty tapahtumina kotimaassa kuten EUnetART -konferenssi ja HIMO2 -seminaari, ja viety tietoa taikalampputoiminnasta muualle, muun muassa kulttuurikurssien esittely EUnetART 2007 -konferenssissa Helsingissä, taidekasvattajille ja opettajille suunnattu seminaari Oslossa, vapaa-ajan teatteriryhmän esiintymismatka Lingeniin ja nuorten kansainvälinen teatteriseminaari.

Saavutettavuudessa Annantalon taikalampputoiminnassa on painottunut parhaiten taloudellinen ja sosiaalinen saavutettavuus. Toiminta on pääosin ilmaista ja tavoittaa kaikki helsinkiläiset alakoululaiset sekä vuonna 2007 noin 1350 yläkoululaista, lukiolaista tai ammattikoululaista. Edelliseen kauteen nähden on parantunut eniten sosiaalinen ja psykologinen saavutettavuus. Tämä näkyy viestinnän ja tiedotuksen kehittämisenä ja myös toimijoiden keskinäisen koordinoinnin lisääntymisenä.

Esi- ja perusopetuksen omaa osaamista on tuettu muun muassa kulttuurikursseilla, opetuskokeilulla, materiaalipaketilla, koululaisnäytöksillä ja satutyöpajoilla. Yliopistollista tutkimusta on lisätty esimerkiksi kahdella kyselytutkimuksella vaikuttavuudesta ja menetelmäjulkaisulla. Monitaitaisuutta on vahvistettu muun muassa jo aikaisemmin mainittujen toimintojen yhteydessä sanataiteen avulla.

Annantalon **hyvää käytäntöä tai lippulaivaa** edustaa kulttuurikurssit, josta on peruskuvaus luvussa 5.1.

Taloudellisesti Annantalo tulee toimeen, vaikka sen tarpeisiin ja väestöpohjaan nähden esimerkiksi valtion tuki on suhteellisen pieni. Enemmän tukea kuitenkin tarvittaisiin. Annantalolle on merkitystä sillä, että toimiva yhteistyö taidelaitosten kanssa tuo myös taloudellisia etuja, lähinnä kyse on säästöistä jonkun muun tahon hoitaessa monia toimialaa sivuavia tehtäviä.

Niitä koskien kyse ei kuitenkaan ole rahallisesta tuesta. Helsingin opetusviraston tuki on taloudellista ja se on selvästi merkittävin taikalampputuen jälkeen.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Annatalon taikalampputyössä kehitettyjä malleja ja palveluja on tuotteistettu hyvin, mikä mahdollistaa niiden soveltamisen myös muualla. Erityisryhmien ja lapsiperheiden saaminen mukaan toimintaan on eräs tällainen kehittämisalue. Taikalampputehtävä tiedotetaan ja tavoitteet ovat selkeät. Toiminnan näkeminen osana kaupungin pitemmän aikavälin kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja lapsipoliittista ohjelmaa olisi vahvuus, jos tällaiset suunnitelmat olisivat olemassa tai jo olemassa olevat palaset jäsenettäisiin entistä tiiviimmin yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämä asia on otettu huomioon Annantalon uuden kauden anomuksessa.

Oheismateriaalien tuottamiseen on kiinnitetty kiinnittävästi huomiota. Niitä on paljon ja ne ovat laadukkaita. Siksi saattaa olla tarpeen miettiä esimerkiksi sitä, miten tätä osaamista voisi hyödyntää enemmän koko taikalamppuverkostossa ja miten useita tuotetuista materiaaleista voitaisiin saattaa kyseistä verkostoa laajempaankin levitykseen. Hyvä esimerkki on voimauttavien metodien käytöstä tehtävät oppaat, jotka valmistuvat keväällä 2009. Kyse on tällöin materiaaleista, joilla on tiettyä ajankohtaa koskevaa ja informatiivista luonnetta kantavampaa ja laajempaa merkitystä. Koulut ovat tässä suhteessa eräs avainasiakasryhmä.

Näyttelytoiminta on suunniteltu hyvin niin, että näyttelyjä voidaan kierrättää ja niihin on suunniteltu myös työpajoja, kuten Lumottu metsä – Grimmin satujen maailmat -kiertonäyttelyssä. Näyttelytoiminnan ansiona on myös se, että se tuo lasten omaa kulttuuria laajempaan tietoisuuteen. Annantalolla olisi edellytyksiä eräillä toiminta-alueillaan edistää esimerkiksi maksupalveluna kehittämiään toimintamuotoja opettajien ja kulttuuritoimijoiden täydennyskoulutuksen kautta.

Annantalo on verkottunut suhteellisen hyvin Helsingin taidelaitosten kanssa. Taidelaitokset ovat päässeet keskenään paremmin yhteistyöhön taikalampputyön ansiosta. Toimijoita on seudulla paljon, mikä tarjoaa runsaasti myös mahdollisuuksia. Ammattitai-

delaitosten kiinnostuksen herääminen lastenkulttuuria kohtaan on jo sinällään tuloksena merkittävä askel. Yleisesti kaikissa kunnissa palvelevan kirjastolaitoksen mukanaolo Annantalon yhteistyöverkostossa on myönteistä. Kirjastot voisivat olla yleensäkin entistä tiiviimmin taikalamppukeskusten yhteistyökumppaneita.

Taikalampputoiminta on myös lisännyt eri toimijoiden verkottumista. Annantalolle on muodostunut pääkaupunkiseudulla asiantuntijarooli taidekasvatuksessa, ja sen palveluja osataan hyödyntää ja sen palveluista tiedotetaan hyvin. Yhteistyöhakuisuudessa ja oman toiminnan esiintuomisessa ei ole ”ujosteltu”. Annantalossa koetaan, että kulttuuripoliittisesti lastenkulttuuria on äärimmäisen tärkeää pitää esillä.

Kulttuuritarjonnan massiivisuuden vuoksi yhteistyökumppanit keskittyvät tiettyihin toimijoihin, mutta yhteyksiä myös uusiin tahoihin voisi kehittää. Esimerkiksi Nykyaiteen museo Kiasma voisi olla aiempaa enemmän yhteistyössä mukana. Kulttuurikurssit suunnitellaan alusta lähtien yhteistyössä taidelaitosten kanssa - ne perustuvat niiden tarjoamaan ohjelmaan. Asiakasnäkökulma voisi ehkä olla suunnittelussa entistä enemmän mukana tuotantoprosesseja suunniteltaessa.

Helsingin alue on laaja ja suomalaisittain väestöpohjaltaan tiheä, mikä on toiminnan ja sen saavutettavuuden kannalta haasteellista. Annantalon taikalampputoiminta saavuttaa alueen lapsia ja nuoria kuitenkin mainittuun tilanteeseen nähden melko hyvin, ja toimintaa on viety myös lähioihin. Myönteistä on esimerkiksi se, että nuorten osallisuus kulttuurikursien tuotantoprosessissa on vahvistunut toimikauden aikana. Nuorten omatoimisuuden tai omaehtoisuuden tukemista kulttuurityössä voisi olla jopa enemmänkin. Se edellyttää kuitenkin lisää resursseja. Esimerkkinä lasten osallistamisesta ja eri taiteenalojen integroinnista kouluopetukseen on Annantalon ja Käpylän peruskoulun yhden neljännes vuosiluokan toteuttama opetuskokeilu, jossa sanataide, sarjakuva ja koulun ympäristötieto integroitiin luontevasti toisiinsa.

Koska kulttuurikentässä on niin paljon toimijoita, Annantalo on fokusoinut toiminnan onnistuneesti kouluihin ja taidelaitoksiin. Myönteistä on se, että varsinkin yläkoulunuoret ovat hyötynyt tästä toiminnasta. Toimijoiden määrää ei ole välttämättä tarpeen laajentaa esimerkiksi muiden hallintokuntien alueelle, vaikka sellaisia suunnitelmia on jonkin verran ollutkin.

Sosiaalitoimi voisi projekteineen eräissä tapauksissa olla kyllä lisäarvo yhteiseen tavoitteisiin pääsemiseksi.

Annantalon ekspansiivisuus voisi enemmänkin kohdistua päiväkot-, esi- ja perusopetuksen lapsiin, opettajiin ja ohjaajiin sekä niihin nuoriin, joilla on perusopetuksen päättyessä tulevaisuuden suunta vielä etsinnässä. Koulun toiminnassa etsitään vielä sen kaltaista ymmärrystä, filosofiaa tai näkemystä, jossa taide voisi olla osa kaikkea kasvu- ja kehitysympäristöä, mikä tarkoittaa muun muassa tieteoisen taidenäkökulman näkymistä oppiaineesta riippumatta. Yli hallintokuntarajojen toimittaessa on kyse siitä, millainen on oman toiminnan ensisijaisin tavoite ja milloin tämä yhteistyö palvelee omia tavoitteita tuloksellisesti lasten kulttuuri- ja taidetyön hämärtymättä.

Annantalon taikalampputyö tuottaa myös ruotsinkielistä toimintaa sekä sanataide- ja draamaopetusta. Ruotsinkielisten lasten ja nuorten kulttuuritoiminta on tärkeä kehittämiskohde. Sitä varten Annantalolla onkin jo ideoita ja tiedostettuja tarpeita. Taikalampputoiminnasta halutaan Annantalossa etsiä malleja myös yleisemmin eri kieliryhmien kulttuuritoimintaa ja -kasvatusta varten. Myös ruotsinkielisten lastenkulttuuritoimijoiden verkostoitumiseen koko maassa tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota. Kulttuurin kehittäminen erityisesti ruotsinkielisiä toimijoita varten on eräs lähitulevaisuuden haasteita.

Voisiko Annantalo olla ruotsinkielisten lastenkulttuuritoimijoiden päätoimija, koordinoija ja vetäjä koko maassa – ainakin toiminnan tässä vaiheessa? Annantalon toiminnalla jo nyt yhteistyötä ja kontakteja esimerkiksi pohjoismaisessa kulttuuritoimijoiden verkostossa. Ruotsinkielisen toiminnan kehittäminen voisi myös tarjota malleja muiden kieliryhmien lastenkulttuuripalvelujen kehittämiseen pienemmässä mittakaavassa. Se voisi toimia esimerkiksi pilottina laajemmille sovelluksille.

Annantalon toiminnan yhtenä perusajatuksena on suhtautua vakavasti taiteeseen, mikä näkyy toiminnassa esimerkiksi laadun korostamisena, korkeakulttuurisena ja taidehistoriallisenakin painotuksena sekä siinä että taiteen oman alan asiantuntijoiden tietämystä hyödynnetään tarkoituksellisesti. Siinä voisi joskus olla pienenä vaarana ylhäältä alas suuntautuva ja perinteeseen korkeataiteeseen liiaksi rajautuva kulttuurikäsitys, mutta Annantalo on etsinyt tähän pedagogisia ratkai-

suja painottamalla voimaannuttavien toimintamuotojen merkitystä. Annatalo haluaa tuoda taiteen jokaisen helsinkiläisen nuoren ja lapsen ulottuville saavutettavuuden ja tasa-arvon nimissä edes yhden kohtaamisen muodossa. Lasten ja nuorten saattaminen laadultaan korkeatasoisten taide-elämysten pariin on onnistunut linjaus ja Annantalon erityispiirre, minkä osaltaan mahdollistaa Helsingin alueen monipuolinen ja tasokas kulttuuritarjonta.

Edellä mainittua profiloitumista tukee lastenkulttuurityön merkityksen ja tavoitteiden ymmärtäminen ja tiedostaminen laajempaa arvoajattelua vasten, jopa filosofisesta näkökulmasta asiaa tarkastellen. Asioista puhutaan Annantalon taikalamppuväen keskuudessa myös diskurssina, joka kertoo, että lastenkulttuurikysymykset ymmärretään laajemmin myös arvoina, ilmiöinä ja toimintaperiaatteina.

Voimaannuttamisen idea on tuotu taiteen keinoin kouluopetukseen. Sekä kulttuurikurssien että opettajien koulutuksen ideana on nuorten oman toimijuuden vahvistaminen taiteen avulla. Tässä on pyritty luomaan yksinkertaisia malleja, joilla on matala käyttöönottokynnys, jotta toiminta jatkuisi omaehtoisena Annantalon järjestämien toimenpiteiden jälkeenkin. Omaehtoisuuteen kannustaminen sopii hyvin taikalamppuideologiaan.

Annantalon toiminnalla on ympäristöstään, perinteistään, voimavaroistaan ja osaamisen moninaisuudesta johtuen – myös lähikunnat mukaan lukien – mahdollisuus saada virtaa verkostoista vieläkin enemmän. Tilanne koskee myös taikalamppuverkostoa sinänsä. Perinteet voivat olla toisaalta mahdollisuus, mutta toisaalta ne saattavat joskus olla ”näköesteinä” ennakkoluulottomiin innovaatioihin. Kyse ei ole tässä korkeatasoiseksi mielletyn kulttuurin omalakisista esteistä, vaan enemmänkin kyse on siitä, että suurissa organisaatioissa ei ole suurta tarvetta pienien tavoin kuunnella alan alueellisten verkostojen hyviä signaaleja.

Toiminnan kehittämiseen on mahdollista panostaa ehkä enemmän tarkastelemalla koko toimintamallin, toimintojen ja vaikuttavuuden kokonaisuutta laadunhallinnan kannalta. On joskus tarpeen kysyä myös, tuotetaanko palautetietoa systemaattisesti avainasiakkailta ja itsearviointilla. Kysymys kaikessa toiminnassa on se, mitä arviointi-, palaute ja seurantatiedolla on tehty ja mitä sen perusteella aiotaan tehdä. Kyse

on siitä, onko kerätyllä arviointi- ja tutkimustiedolla oikeasti merkitystä toiminnan kehittämisessä. Annantalon taidekeskuksen toiminnallinen kokonaisuus on jo taikalampputyötäkin ajatellen niin laajaa ja monipuolista, että systemaattinen arviointityö yhdessä muiden laadunhallinnan toimenpiteiden kanssa voisi olla pitimmällä aikavälillä toimintaa entisestään vahvistavaa ja rikastavaa.

3.2 Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin toiminta

Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX on taiteen tekijöiden ja kokijoiden yhteinen tukikohta Hämeenlinnan Verkatehtaalla. ARX on myös hämeenlinnalaisten lastenkulttuurin tekijöiden ja toimijoiden laaja verkosto. ARX on toiminut taikalamppuverkostossa vuodesta 2003 lukien.

Verkatehtaan ARX-talossa toimivat myös Miniteatteri, Lasten ja nuorten kuvataide- ja käsityökoulu AIMO sekä Käsityökeskus INTO. Talossa on myös Hämeen Taidetoimikunta, Galleria ARX ja Keinusali. Tilat antavat hyvät puitteet sekä verkostomaiselle yhteistoiminnalle että käytännön toiminnalle lasten ja nuorten kulttuurin parissa.

ARXin työn myötä lapset ja nuoret voivat osallistua työpajoihin, näyttelyihin, esityksiin, tapahtumiin ja moniin muihin toiminnan muotoihin. Galleria ARX esittelee lasten ja nuorten sekä ammattitaiteilijoiden tekemiä nykyaikaisen taiteen uutuuksia. ARXin toiminnassa on kokeiltu uudenlaisia lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen menetelmiä. Kehittämishankkeiden myötä lastenkulttuuria ja taidekasvatusta on viety lähioihin, kouluihin, päivähoidon sekä lasten iltapäivätoimintaan ja vapaa-aikaan. Opittuja asioita on levitetty aktiivisesti seminaarien, koulutustapahtumien ja tiedotuksen avulla.

Hämeenlinnan kaupunki on vahvasti sitoutunut lastenkulttuurin edistämiseen sekä tilojen että suoran taloudellisen tuen osalta. ARX on Hämeenlinnan kaupunkiorganisaatioon kuuluva yksikkö ja toimii Hämeenlinnan koulutus- ja kulttuurilautakunnan alaisuudessa. Lapset ja nuoret ovat aktiivisessa roolissa sisältöjä suunniteltaessa. ARX -komissio on lasten ja nuorten oma ohjausryhmä.

ARXin vastuualueina taikalamppuverkostossa ovat festivaalien ja tapahtumien, esitystoiminnan, näyttämötaiteen ja sirkustaiteen valtakunnallinen kehittäminen. ARX on myös jossain määrin hallinnoinut ja koordinoanut koko taikalamppuverkoston toimintaa muun muassa järjestämällä keskusten kokouksia ja informoimalla asioista, jotka ovat keskusten kannalta tärkeitä.

Keskeistä toimintaa

Paikallista yhteistyötä on kehitetty vahvasti verkostoituen mm. alan tekijöiden, toimijoiden, taidelaitosten, päiväkotien ja koulujen kanssa. Toiminnassa keskeisellä sijalla ovat määrällisesti avoimet työpajat ja projektit. Toimintoja on suunniteltu ja toteutettu yhdessä. Yhteistyö on kehittynyt tällä toimikaudella taiteen perusopetuksen kanssa suotuisasti. Yleensä toimintaverkkoja koskien näyttää siltä, että yhteistyö on paikoitellen liikaakin ARX -vetoista tai jopa joskus ARXin varassa.

Alueellista yhteistyötä on edistetty K9-kortin (kulttuurikortti) kehittämisellä ja laajentamisella. Se toimii nyt kahdeksan kunnan alueella. Lähikuntien kanssa yhteistyötä on ollut Kaupunkienergiää -seututyöpajojen avulla. Yhteistyötä tukevat alueelliset yhteistyösopimukset.

Kansallista yhteistyötä on toteutettu muun muassa taikalamppuviestinnällä ja -vierailuilla, luennoilla, työpajoilla ja seminaarein. Yhteistyötahoja on useita – taikalamppukeskuksista mainittakoon muun muassa Annantalo ja Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. Monipuolista kansainvälistä yhteistyötä on ollut esimerkiksi taitelijavaihdossa, teatterivierailuin, EU-hankkeen (Digital Arts Education) myötä, seminaareissa ja asiantuntivierailuin.

Saavutettavuudessa on onnistuttu parhaiten 1) sosiaalisen, 2) fyysisen ja 3) psykologisen saavutettavuuden suhteen. Sosiaalisen saavutettavuuden näkökulmaa on syvennetty esimerkiksi kuulemalla enemmän kohderyhmien tarpeita. Edelliseen arviointiin nähden mönteistä muutosta saavutettavuuden ulottuvuuksissa on tapahtunut eniten 1) fyysisen, 2) sosiaalisen ja 3) psykologisen saavutettavuuden suhteen. Fyysisen saavutettavuuden osalta merkittävin tulos on ollut sopimus liikennöitsijöiden kanssa, jonka perusteella

yhden ilmaiskyydin (Verkatehtaalalle ja takaisin) jälkeen neuvoteltiin 25 % lastenlippua edullisempi ryhmälipputyypiksi. Saavutettavuutta ARXin toiminnassa on pidettävä hyvänä.

Keskinäisessä koordinoinnissa avainasia on ollut taikalamppuverkoston koordinointi. Lisäksi on paikallisesti uudistettu ohjausryhmää ja hankittu uusia yhteistyökumppaneita sirkus- ja näyttämötaiteessa sekä tapahtumatuotannossa.

Esi- ja perusopetuksen työtä on tuettu muun muassa järjestämällä koulutusta, keskustelutilaisuuksia, elämyskierroksia, järjestetty työpajoja (107 kpl) ja näyttelyopastuksia (66 kpl). Merkittävää toimintaa edustavat myös ns. ARX-kampus -avustukset, joilla tuetaan koulujen omia projekteja ja joiden myötä vuonna 2006 sai avustusta 13 hanketta ja vuonna 2007 sai avustusta 11 hanketta. Idea on olla ”porkkanan” asemassa koulujen omassa innovaatiotoiminnassa. Avustuksia saaneille annettu palautelomake on hyvä esimerkki toisaalta toimintaa ohjaavasta, mutta myös vastavuoroisesti sitä kehittävistä palautteista.

Lapsilähtöisyyttä on vahvistettu erityisesti K9-kortin avulla, mutta myös koeajo- ja asuntomessuprojekteilla sekä Jos saisit päättää -tuokioilla ja lasten palauteseinällä. Päivähoidossa lastenkulttuuria on tuettu esimerkiksi työpajojen avulla (yli 70 kpl), koulutuksella, esityksillä ja tapahtumilla.

Taikalampputyössä ARXin **lippulaivana** on koulujen toiminnan aktivoimiseen kehitetty ARX -kampus -avustukset, joilla koulujen omia projekteja tuetaan. Se on kuvattu luvussa 5.2. Toimintaa koskeva tilastotiedon kuvaukset, mediaseurantadokumentaatiot ja muut palautetiedon keruut osoittavat keskuksen paneutumista myös oman toiminnan seurantaan ja markkinoinnin onnistumiseen.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Hämeenlinnan ARXin toiminnalle on leimallista monipuolisuus, ja se tavoittaa suuren joukon alueen lapsia ja nuoria. Toiminnassa pyritään lasten ja nuorten oman kulttuurin esiintuomiseen. Heidät on otettu suunnitteluun ja toiminnan toteuttamiseen mukaan melko hyvin. ARX-komissio antaa tähän yhden toimivan kanavan. Erityisesti nuorten osalta on panostettu omaehtoisen toiminnan kehittämiseen. Lapsia ja

nuoria on myös haluttu kuulla toiminnan suuntaamiseksi. Suositettu kulttuurikortti (K9) edustaa kuitenkin toimintatasolla enemmän kulttuurin kuluttamista kuin sen tekemiseen osallistumista tai luomista. Osallistavasta toiminnasta yksittäisenä myönteisenä esimerkkinä mainittakoon Kaurialan lukiossa toteutettu Chaussée -projekti, joka sai koulussa aikaan innostuksen, integraatiota ja omaehtoista toimintaa.

ARX on löytänyt koulujen kanssa yhteistyömuotoja, jotka tukevat sekä kouluopetuksen sisältöjä että myös koulujen muita tarpeita. Hyvänä esimerkkinä on Synkeä louhos, oppilashuollon kanssa kehitetty draamatyöskentelymuoto liittyen tunteiden ja sosiaalisten tilanteiden käsittelyyn.

ARX on luonut toimivan verkoston, jonka avulla alueen lastenkulttuuritoimijat on saatettu yhteen. ARXilla on merkittävä rooli koordinaattorina ja asiantuntijapalveluina suhteessa alueella järjestettävään lastenkulttuuritoimintaan. Toiminnassa on myös luotu ratkaisuja ja monien käytännön esteiden ylittämiseksi, ja tässä keskus on myös löytänyt uudenlaisia yhteistyökumppaneita toiminnalleen hyvin. Yksityisistä sponsoreista esimerkkeinä ovat Vattenfallin kanssa toteutettavat Tuulimyllypajat ja paikallisten liikennöitsijöiden kanssa tehdyt sopimukset edullisista ja helposti tilattavista kuljetuksista.

Erityisosaamiseen tarvitaan aina verkostojen apua, mutta myös palvelujen tuottamista verkoston ulkopuolella. Maksupalvelutoiminnan käytön periaatteet antavat tilaa toisaalta hetkellisten työhuippujen tasaamiseen, mutta myös yksittäistapauksissa riittävän tasokkaiden palveluiden saamiseen keskukselle ja tarjoamiseen keskukselta edelleen muille halukkaille. Taikalamppuväen omaan koulutukseen ja uusiutumiseen on myös varattava aikaa ja resursseja. Toiminnan jatkuvuuden kannalta on myös tärkeää, jos avainhenkilöiden tehtäviä voidaan hoitaa häiriöttä tai keskeytyksettä, vaikka henkilövaihdoksia tapahtuu tai työntekijä on määräajan poissa virkatehtävästään.

ARX on toiminut aktiivisesti lastenkulttuurin ja taikalamppuverkoston työn tunnetuksi tekemisessä sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti vierailemalla erilaisissa tilaisuuksissa ja seminaareissa ja tuomalla aktiivisesti medialle tietoa keskusten tekemästä kehittämistyöstä. Myös näkyvät lastenkulttuuritapahtumat palvelevat osaltaan tässä tehtävässä, mistä esimerkkeinä

mainittakoon Nuori kulttuuri -läänintaidetapahtuma ja Lasten taidefestivaali Hippalot.

ARXin tehtävä taikalamppuverkoston koordinaattorina ja viestintävastaavana on toiminut suhteellisen hyvin, vaikka tehtävä on resursseihin ja työntekijämäärään nähden suuri ja haastava. Koko taikalamppuverkoston yhteiseen ideointiin, yhteisen tahtotilan luomiseen ja vuoropuheluun on oltava kuitenkin aikaa – sen kautta verkosto hengittää. Viimeisen toimintavuoden aikana käynnistetyn taikalamppuverkoston yhteisen menetelmäkansion kokoaminen on tästä orastava konkreettinen esimerkki. Toinen hanke oli vuoden 2008 lopulla kaikissa taikalamppukeskuksissa toteutettu suurelle yleisölle näkyvä taikalamppupäivä Taikalamput syttyvät. Saattaa kuitenkin olla, että voimavaroja tarvitaan lisää entistä suunnitelmallisempaa koordinointi- ja viestintätöitä varten. Työ tarvitsisi määräajaksi jopa oman työntekijän verkoston yhteiseen käyttöön.

ARXilla on ollut herkkä vainu uusien mahdollisuuksien ja tilaisuuksien havaitsemisessa ja hyödyntämisessä. Monet toiminnot edustavatkin selkeästi luovaa ja innovatiivista toimintapolitiikkaa. Joitakin asioita on viety asteittain kehitellen myös onnistuneesti käytäntöön. Esimerkkinä mainittakoon tuotettujen materiaalien laadukkuus. Niiden tuottamisessa ei ole säästetty vaivaa. Miten panostus tähän on ollut tarpeen, on vaikea arvioida.

Toiminnan pitkäjänteisyyttä voisi kuitenkin kehittää edelleen ja fokusoida lisää pirstaloitumisen estämiseksi. Kyse on myös siitä, että on oikea määrä henkilöitä osaamista vastaavilla paikoilla niin, että toimintaorganisaatio rakenteellisesti sopii ja sopeutuu nykyisiin ja tuleviin haasteisiin.

ARXin eräs suuri haaste on verkkojen ja verkostojen a) kattava informoiminen, b) ylläpitäminen mielekkäiden yhteisten pyrkimysten avulla ja c) kehittäminen niiden kunkin omaa osaamista ja autonomiaa kunnioittaen. Tässä auttaisi selkeän strategian laatiminen, jota voisi tukea vielä konkreettisella 3–5 vuoden kehittämissuunnitelmalla.

Päiväkotien ja koulujen toimintaan ja niiden ope-
tussuunnitelmatyöhön vahvempi kiinni pääseminen on yksi suuri haaste, - ei ainoastaan ARXin – se on vuosikausien vaiheittaisen, jopa pienin askelin edeten sinnikkäästi tehtävää työtä luottamuksen hengessä.

Tässä yhteydessä voidaan ja kannattaa puhua pitkän tähtäimen suunnittelusta, jossa jo tehdyt merkittävät askeleet otetaan huomioon. Työn moniulotteisuus - markkinointia, yhteissuunnittelua, yhteistoimintaa, uuden kokeilua, koulutusta, vakiinnuttamista, levittämistä - vaatii myös paljon taloudellisia ja henkilöresursseja.

Kertaluonteisuudella ja yksittäistapahtumilla on roolinsa ja paikkansa, mutta lastenkulttuuritoiminnan pitkän tähtäimen tavoitteita varten tarvitaan myös pitkäkestoista ja pitkäjänteistä työtä. Toiminnan saaminen oikeasti päiväkotien ja koulujen sisään on suuri haaste, mutta myös valtava mahdollisuus, joka koskee kaikkea taikalampputyötä.

ARXin kehittämistehtävä tapahtumien ja festivaalien järjestäjänä on toteutunut hyvin ja esimerkiksi Hippalot kokoavat vuosittain yhteen valtavan joukon lapsiperheitä lastenkulttuurin pariin. Festivaali- ja tapahtumajärjestämistä koskevaa osaamista ARX pystyisi välittämään entistä enemmän myös muille toimijoille valtakunnallisesti. Samoin lastenkulttuurin näkyvyys medioissa on toteutunut ARXin toiminnassa melko hyvin myös koko taikalamppuverkostoa ajatellen.

3.3 Lasten- ja nuorten kulttuuri- keskus Kulttuuriaitan toiminta

Lasten- ja nuortenkulttuurikeskus Kulttuuriaitta on usean kunnan alueella toimiva verkosto. Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan, Muuramen, Hankasalmen, Toivakan ja Uuraisten alueella toimi verkosto, jota koordinoi Jyväskylän Kulttuuriaitta. Toimintaan vaikuttaa tulevaisuudessa se, että vuoden 2009 alusta Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta ja Korpilahti muodostavat Jyväskylän kaupungin.

Taikalamppuverkoston puitteissa opetusministeriö on antanut Kulttuuriaitan tehtäväksi monitaiteisen taidekasvatuksen kehittämisen sekä lastenkulttuurin tutkimuksen ja alan argumentoinnin kehittämisen. Kulttuuriaitalla ei ole toimintaansa varten erikseen taloa, vaan työpajat, kerhot ja tapahtumat toteutetaan lähinnä kouluissa, päiväkodeissa ja taidelaitosten tiloissa.

Hallinnollisesti Kulttuuriaitta toimii Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskuksen alaisuudessa. Toimintaa suunnittelevat yhdessä Kulttuuriaitan työntekijöiden kanssa taidelaitokset, taiteen perusopetus-

sen yksiköt, ammattitaiteilijat, järjestöt ja oppilaitokset, joiden edustajista on koottu taidekasvatuksen ja tutkimuksen asiantuntijatyöryhmät. Kulttuuriaitan ohjausryhmässä on edustajat kaikista toiminta-alueen kunnista ja Jyväskylän yliopistosta.

Kulttuuriaitan ohjelmasta löytyy eri taiteenaloihin liittyviä työpajoja, kerhoja ja tapahtumia sekä täydennyskoulutusta. Kulttuuriaitan työpajat tuovat taidekasvatuksen näkökulman ja uusia virikkeitä kasvatustyön arkeen. Niistä osa on suunniteltu koulujen opetussuunnitelmien aihekokonaisuuksiin tai tiettyyn oppiaineeseen liitettäväksi.

Koulut ja päiväkodit voivat itsekin ehdottaa haluamaansa taiteenlajia ja suunnitella työpajan yhdessä taitelijoiden kanssa. Tapahtumia ja työpajoja on myös koti- ja perhepäivähoidossa oleville lapsille sekä perheille ja vapaa-aikaan. Kulttuuriaitta järjestää myös taidekasvatukseen liittyvää täydennyskoulutusta lasten ja nuorten kanssa työtä tekeville aikuisille. Koulutuksen tarkoitus on antaa ideoita ja rohkaisua taidekasvatuksen keinojen käyttöön omassa työssä.

Keskeistä toimintaa

Kulttuuriaitta on edistänyt **paikallista ja yhteistyökuntien** verkostoitumista periaatteella, jossa yhteistyö alkaa alueen toimijoiden hallinnon yhteistyöstä ja jatkuu yhteissuunnitteluun sekä toteutukseen alueen lasten- ja nuorten kulttuurin parissa työskentelevien välillä. Kulttuuriaitan toiminta kokoaa erityisesti pienissä kunnissa lastenkulttuurin tekijät yhteen, jolloin lastenkulttuurityö saa uutta virtaa eri toimijoilta. Toimialueen kunnissa on niin sanottu Aitta-työryhmä, joka on alueellaan saattanut lastenkulttuurin toimijat yhteistyöhön. Yhteistyöstä on syntynyt uusia toimintamalleja.

Aluekeskusajattelu elää Jyväskylän seudulla niin sanotulla sateenvarjoperiaatteella. Sateenvarjon alla Kulttuuriaitan yhteistyökumppanina on myös taiteen perusopetus. Seudullisuus on toiminut hyvin ja uusia kuntia on liittynyt toimintaan mukaan toisella toimikaudella. Alueellinen yhteistyö on vakiintunut ja sille on luotu toimivia rakenteita. Kulttuuriaitta on myös edistänyt paljon pienten kuntien tietoisuutta lastenkulttuuripalvelujen merkittävydestä. Hyvänä esimerkkinä tästä on Toivakan kunta, joka on satsannut

resursseihinsa nähden huomattavan paljon paikallisen lastenkulttuuritoiminnan edistämiseen. Toivakassa vanhasta kyläkoulusta saneerattu lastenkulttuuritalo. Kuntien omaleimaisuus on toisaalta rikastanut toimintaa myös Jyväskylässä.

Alueen kuntien yhdistyminen kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä sekä eri sektoreilla tiivistyvä yhteistyö laajentuessaan on kasvattanut haastetta vastata jatkuvasti kasvavaan kysyntään. Se on kasvanut jatkuvasti myös siksi, että toiminta on tullut tutuksi ja entistä useammat koulut ja päiväkodit haluavat päästä siitä osallisiksi. Toiminta on tuonut lisäarvoa sekä kulttuuri- että kasvatusalan työhön ja toiminnan tunnettuus on lisännyt myös kysyntää. Resursointi ei ole kasvanut kuitenkaan samassa mittakaavassa.

Kansallisessa yhteistyössä näkyvyyttä edustaa erityisesti lastenkulttuurin tutkimuksen menetelmäseminaari Kulttuuritutka. Ydinteema seminaareissa on ollut lapsen toimijuus, joka on koko taikalampputoiminnan kannalta perustavaa laatua oleva kohdennus. Kulttuuriaitan Taide opetuksessa -menetelmä ja kulttuurivastaavaverkoston toiminta kouluilla on herättänyt kiinnostusta koko taikalamppuverkostossa.

Kansainvälisessä työssä Kulttuuriaitta on viritellyt pohjoismaista yhteistyötä, osallistunut EUNetART -verkoston kokouksiin ja toteuttanut monikulttuurisia hankkeita, mutta kansainvälinen yhteistyö on kokonaisuutena vielä melko ohutta. Sen myötä avautuvia mahdollisuuksia seurataan. Tähän mennessä toteutetuista monikulttuurisista hankkeista esimerkkinä mainittakoon venäläisten maahanmuuttajanuorten kanssa tehty yhteistyö, joka perustui venäläistä mytologiaa kuvaavaan toivakkalaisnuorten näyttelyyn.

Saavutettavuudessa parhaiten on onnistuttu 1) fyysisessä, 2) taloudellisessa ja 3) maantieteellisessä ulottuvuudessa. Edelliseen arviointiin nähden muutosta parempaan suuntaan on tapahtunut eniten maantieteellisen ja psykologisen saavutettavuuden suhteen.

Kulttuuriaitan tuloksista mainittakoon esimerkiksi toiminnan perustarkoituksen selkiytyminen toimijajoukon tietoisuudessa, kulttuurivastaavaverkon toiminnan vahvistuminen kouluissa, opettajien Kulttuuriroiskeita -koulutuksen laajuus sekä lastenkulttuurin alueelta tehdyt ja meneillään olevat opinnäytetyöt. Kysymys on lähinnä pro gradu -tutkielmista.

Keskinäisen koordinoinnin lisääntymisessä viitataan tässä aikaisemmin todettuun paikalliseen, alueelliseen ja seudulliseen yhteistyöhön. Koordinoinnin vahvuus on, että siinä on mukana hallinto, työntekijät, asiantuntijatyöryhmät, kuntien työryhmät, kulttuurivastaavien työryhmät ja kentän toimijat. Tiedonkulku toimijoiden välillä on lisääntynyt vuosien aikana, mutta yliorganisoinnista ei voida puhua, koska toiminta on tarpeeseen perustuvaa ja epämuodollista.

Kulttuuriaitan toimijaverkossa ovat edelleen mukana alusta saakka siinä mukana olleet sekä lisäksi uusia jäseniä on tullut mukaan vuosien aikana. Kulttuuriaitta ei tuota rinnakkaistoimintaa, vaan luo verkostonsa avulla uutta ja levittää sitä toimialueellaan.

Esi- ja perusopetuksen oman osaamisen ja asenteiden vahvistamista on tapahtunut merkittävässä suunnissa esimerkiksi yhteistyömahdollisuuksien vahvistamisessa, uusien menetelmien ja materiaalien käyttöönoton laajentamisessa, monenlaisen oppimisen tukemisessa ja erityisesti uusien virikkeiden tarjoamisen myötä.

Taiteen integroimista muihin aloihin on toteutettu Taide opetuksessa -työpajoissa, joissa eri taidelajien aineksia on yhdistetty joidenkin koulun lukuaineiden opiskeluun. Monitaiteisuutta on sovellettu *Taidetta pitkin ja poikin* – idean pohjalta monenlaisessa toiminnassa kuten esimerkiksi ympäristötaidehankkeissa sekä *Taiteilija taloon* -työpajoissa.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Kulttuuriaitta on alun moninaisuuden ja pirstaleisuudenkin jälkeen pyrkinyt fokusoitumaan saamiinsa kehittämistehtäviin, mikä on tuonut toimintaan selkeämmän strategisen linjan ja myös mahdollistanut resurssien kohdentamisen kehittämistyöhön. Epävarmuuden tilaa on siedetty ja luovuudelle, innovatiivisuudelle ja uuden kokeilemiselle on annettu tilaa. Lastenkulttuurin näkyvyys alueella on selvästi lisääntynyt.

Kulttuuriaitan valitsema suunta on toimiva, ja jatkossa toiminnan punaisen langan selkiyttämiseksi sille voisi luoda lisää vahvistavia käytäntöjä, kuten esimerkiksi sen, että yksittäiset ohjaajat entistä paremmin sitoutuvat yhteisiin kehittämistavoitteisiin.

Kulttuuriaitassa on kehitetty ammattitaiteilijoiden ja kasvattajien yhteistyötä. Tätä on toteutettu muun muassa Taiteilija taloon -työpajamallin ja opettajien Kulttuuriroiskeita -koulutuksen avulla. Tavoite taiteen ja kulttuurin liittämistä osaksi opetus- ja kasvatus-työtä on onnistunut tehtävään nähden hyvin ja kehitetyt toimintamallit ovat alkaneet tulla tutuiksi ja niitä osataan myös hyödyntää.

Taidelaitokset ovat havainneet lastenkulttuurin entistä paremmin osana toimintaansa Kulttuuriaitta-yhteistyön myötä. Esimerkiksi Jyväskylän kaupunginteatterin ja Jyväskylän yliopiston opettajakoulutuslaitoksen kanssa toteutettu draamakasvatustoiminta tarjoaa mahdollisuuksia monitaiteisuuteen, lasten äänen huomioon ottamiseen ja myös poikien aktivoimiseen. Tämä on avannut mahdollisuuksia käsitellä koululaisia koskettavia vaikeita asioita, kuten kiusaamista, taiteen keinoin. Toiminta on laajentanut sekä taidelaitosten toimintamuotoja että koulujen, lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua toimintaan.

Koeteltujen menetelmällisten ratkaisujen kokominen esimerkiksi menetelmäkansioksi tai muuksi julkaisuksi on paikallaan. Oma kysymyksensä on luonnollisesti se, mitä tässä asiassa tehdään koko taikalamppuverkoston puitteissa, jolloin keskusten menetelmällinen dokumentaatio tapahtuu sekä yhteisen suunnitelman että omien tarpeiden pohjalta.

Kulttuuriaitan toiminnassa on onnistuttu hyvin yhdistämään seudullisia toimijoita taiteen perusopetuksen osalta. Kulttuuriaitta on alusta asti tehnyt yhteistyötä taiteen perusopetuksen kanssa, mikä on kehittänyt molempien osapuolten taidekasvatusajattelua ja -käytäntöjä. Tämä on toteutunut muun muassa monitaiteisuuden edistämisen myötä, kun eri taiteenalojen toimijoita on saatettu yhdessä kehittämään ja tuottamaan lastenkulttuuritoimintaa. Matalan kynnyksen työpajat pyrkivät saamaan mukaan nuoria ja lapsia, joille ennakkoluulot taiteen alaa tai omaa osaamista kohtaan voivat olla osallistumisen esteinä.

Myös lasten ja nuorten parissa työskentelevät eri alojen ammattilaiset ovat löytäneet toisensa Kulttuuriaitan luomien edellytysten puitteissa. Esimerkiksi päiväkotien ja koulujen ympäristötaideprojekteissa ovat kohdanneet taiteilijat, vihersuunnittelijat, kasvatuksen ammattilaiset ja teknisen toimialan työntekijät. Kulttuuriaitta -yhteistyö voi mahdollistaa lasten ja nuor-

ten kuulemisen muun muassa koulujen ja päiväkodin piha-alueiden kehittämisessä, johon liittyvän selvityksen tekemiseen Jyväskylän Tilapalvelu on kaupungin viherpolitiikassa sitoutunut. Lisäksi Kulttuuriaitta -yhteistyön kautta selvityksestä ilmenevät tulokset voidaan soveltaa käytäntöön.

Kulttuuriaitan toiminnassa voi havaita joitakin suuria linjoja. Sellaisina näyttäytyvät yhteistyöhön verkottuminen, organisoituminen sen puitteissa sekä oman erityisyyden, omaleimaisuuden ja innovatiivisuuden säilyttäminen ja vahvistaminen. Toisena tuloksena ja vaikuttavuuden osa-alueena voisi mainita monitaiteisuuden sekä tutkimuksen integroinnin lisääntymisen lastenkulttuurityössä. Soveltuvien osin niissä lähdetään liikkeelle avoimuudesta kaikelle uudelle.

Yksittäisissä asioissa muutosta on toki tapahtunut monilla rintamilla: toimijoiden toimenkuvia on selkiytetty, kulttuuripassi on parantunut, osallistujamäärät ovat lisääntyneet, täydennyskoulutusta on lisätty, opetussuunnitelmayhteistyö kulttuuriasioissa koulujen kanssa on lisääntynyt, kulttuuripalvelujen kysyntä on kasvanut ja toiminnan näkyvyys on lisääntynyt.

Tutkimusten hyödyntämisessä tulevaisuudessa lie-nee paljon tehtävää, mutta toive ulottuu luonnollisesti myös arviointitoimintaan ja tutkimukseen yleensä. Toiminnan kehittämisen kannalta olisi myönteistä, jos tutkimuksia voidaan ulottaa suunnitelmallisesti eri tehtäväalueille ja vuosille kattavasti. Oma kysymyksensä sanottua sivuten on palautetoiminnan kehittäminen niin, että samalla saadaan sekä osuvaa palautetta toiminnasta että myös tietoa asiakkaiden tarpeista ja kehittämisideoista tulevaisuutta ajatellen. Kansainvälisyyden vahvistamiselle on tarvetta, mutta se ei saa olla itsetarkoitus. Sopivaa yhteistyön kohdetta, yhteistyökumppania tai -kumppaneita kannattaa etsiä.

Kulttuuriaitan parasta eli *Taide opetuksessa* -mallia on kuvattu hyvänä käytäntönä ja kehiteltynä menetelmänä luvussa 5.3. Sen etuina voidaan pitää opettajien osallistamista toiminnan suunnitteluun, opettajien ja taiteilijoiden välistä vuorovaikutusta, verkostoitumista sekä osallistujien kokemusten seuranta ja toiminnan kytkeä opetussuunnitelmalliseen kehittämiseen.

Kulttuuriaitan vahvuutena on vielä mainittava taiteen perusopetuksen kanssa tehtävä tiivis yhteistyö, omaehtoisuudelle annettava tila, syrjäytymisvaarassa olevien huomioiminen, avoimuus uudelle, taiteen ja

kulttuurin tuominen vahvasti monien aineiden opetukseen, jolloin mukana on usein myös opettajiksi opiskelevat eri tavoin. Tutkimusta kannattaa lisätä. Se koskee myös muita kuin opinnäytetöitä. Nuorten mukaan ottoa ja osallistamista voitaneen myös asteittain lisätä. Työ tarvitsee ja ansaitsee lisää resursseja.

3.4 Lapin lastenkulttuuriverkoston toiminta

Taikalampun Lapin lastenkulttuuriverkoston jäsenkunnat ja –toimijat ovat Rovaniemi, Kemi, Tornio, Ranua, Inari ja Saamelaiskäräjät. Verkosto kehittää yhdessä mediakasvatusta, sarjakuvaa ja saamelaista lastenkulttuuria sekä parantaa lastenkulttuurin asemaa ja saavutettavuutta toimialueellaan. Toimialue on käytännössä koko Lapin lääni.

Lapin verkostossa **Rovaniemi** on rakentanut yhteisiä kaupungin palvelutuotannon ja lastenkulttuuri-toimijoiden välillä. Erityistä huomiota on kiinnitetty visuaalisiin taiteisiin mukaan lukien talven taide, mediakasvatus ja varhaisiän taidekasvatus sekä taide-laitosyhteistyö, painopisteenä lasten ja nuorten oma tekeminen, luovuus ja osallisuus. Rovaniemen kaupungissa vuonna 2007 aloitettu lapsi- ja nuorisopoliittinen strategiatyö edustaa merkittävää arvovalintaa päätöksentekojärjestelmässä, jolloin taikalamppuahanke on ollut aktiivisesti mukana strategiatyössä.

Kemin kehittämisalueena on sarjakuva. Perinteitä ja toimintaa tällä alueella on mukana monella tavalla. Mukana ovat muun muassa lasten valtakunnalliset sarjakuvakilpailut, seminaarit, näyttelyt, oppimateriaalin tuottaminen ja yhteistyö koulujen kanssa. Sarjakuvaopetusta on viety kouluihin Kemissä jo vuosien ajan. Sarjakuvaosaajat on saatu mukaan hyvin. Kemissä on paikallisessa verkossa eri tahoja ja taiteenaloja monipuolisesti.

Tornion kehittämisalueena on taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien sekä taidekasvatuksen menetelmien kehittäminen ja taideohjaajien ja -opettajien täydennyskoulutus ja erilaisten tapahtumien kehittäminen. Museotyö on eräs Tornion vahvuus. Yhteistyö Ruotsin lähialueiden kanssa on aktiivista. Oulun mallin soveltaminen koulujen kulttuuriopetussuunnitelmien kehittämisessä on vireillä.

Ranualla painopistealueina ovat mediakasvatus, sanataide sekä perinteisiin kädentaitoihin yhdistyvä lasten luova keksijätoiminta. Monien kylien osin omaehtoinen taidetapahtuma- ja perinnetyö ansaitsee kiitoksen. Työn ilme on osin kotikutoinen, mikä on myös sen vahvuus.

Saamelaiskäräjien saamelaisen lastenkulttuurikeskuksen kehittämisalueena on saamelaisen perinteisen osaamisen integroiminen osaksi lastenkulttuuria sekä yleisesti taidekasvatuksen kehittäminen. Lapin erityisyys kulminoituu osin saamelaiskulttuuriin laajemminkin, joten sen hyödyntäminen lastenkulttuurin osalta on varsin perusteltua.

Inarin kunta rakentaa edellytyksiä valtakunnalliset rajat ylittävälle viestintäkasvatukselle lasten ja nuorten parissa. Kulttuurityössä nuoret ovat painopisteenä. Yhteistyöalueena on Pohjoiskalotti.

Lapin lastenkulttuuriverkostoa on koordinoitu Lapin liitosta käsin. Keskeinen tavoite on rakentaa kattava lastenkulttuuritoimijoiden verkosto, joka tavoittaa jokaisen lappilaisen lapsen. Toimintaa on tarkoitettu ulottaa jatkossa kaikkiin Lapin läänin kuntiin. Aluekeskusten toiminnassa on monipuolisesti havaittu verkostoitumisen ja organisoitumisen edut. Toiminnassa on mukana yhteistyöryhmiä, kulttuuriyhdyshenkilöitä, lastenkulttuurityöryhmiä, ohjausryhmiä ja kulttuuriagentteja.

Opetusministeriön vahvistamat **kehittämisalueet Lapin verkostossa** ovat lasten taide- ja kulttuurikasvatuksen kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti menetelmien ja sisältöjen osalta, lapsipoliittisten ohjelmien edistäminen kunnissa sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen sisältöjen ja menetelmien kehittäminen sekä etäopetuksen kehittäminen taidekasvatuksessa.

Taiteenalakohtaiset erityiset kehittämistehtävät Lapin lastenkulttuurikeskuksella ovat sarjakuva ja mediakasvatus sekä saamelaisen lastenkulttuurin kehittäminen.

Keskeistä toimintaa

Jatkossa Lapin lastenkulttuuriverkoston toimintaa tarkastellaan kokonaisuutena muutamin poikkeuksin.

Paikallista yhteistyötä on edistetty muun muassa perustamalla lastenkulttuurityöryhmiä, tekemällä yhteistyötä taiteilijoiden ja kolmannen sektorin kanssa,

tukemalla lasten ja nuorten osallisuutta, tukemalla kuljetuksia ja lisäämällä tiedotusta. **Alueellista yhteistyötä** on edistetty muun muassa yhteisen toimintasuunnittelun avulla, organisoitumalla yhteistoimintaan ohjausryhmän ja yhteistoimintaryhmän kautta, tuottamalla yhdessä palveluja sekä ostamalla niitä, tarjoamalla palveluja lähikunnille ja antamalla myös kehittämisavustusta. **Kansallisessa yhteistyössä** korostuvat valtakunnallisten seminaarien järjestäminen, materiaalien tuottaminen yhteiseen käyttöön ja vierailut muissa lastenkulttuurikeskuksissa. Vierailuihin kytetään oman toiminnan ja tuotannon esittelyä. **Kansainvälinen yhteistyö** liittyy lähinnä rajantakaiseen yhteistyöhön eli pohjoismaiseen ja Barentsin alueen yhteistyöhön. Palvelutarjontaa Tornioista Haaparantaan on runsaasti.

Saavutettavuudessa parhaiten on edistytty 1) maantieteellisessä, 2) sosiaalisessa ja 3) taloudellisessa ulottuvuudessa. Lapin lastenkulttuuriverkoston tarjoamat palvelut ovat kouluille ja päivähoidolle ilmaisia. Lapin verkosto tuli takalampun toimintaan mukaan toimikauden 2006 alusta, joten vertailua sitä edeltäneeseen vaiheeseen ei ole tehty. Esimerkkinä mainittakoon Rovaniemen lastenkulttuurityöstä se, että vuonna 2006 osallistui taikalampputoimintaan 22 % ja vuonna 2008 peräti 85 % perusopetusikäisistä. Kiertävän työpajan toimintamallin avulla lasten ja nuorten kulttuuripalveluita viedään laajasti verkoston eri kuntiin. Pajoja on mukana muun muassa sarjakuviin ja mediakasvatukseen liittyen sekä lisäksi työpajoja on liikkuvaa kuvaa ja kädentaitoja koskien.

Lapin lastenkulttuuritoimijoiden koordinaatio on perustunut paljolti yhteiseen toimintasuunnitelmaan ja hyvään organisointiin, Lapin liiton koordinaattorin toimintaan sekä alueellisen tiedostusverkostoon. **Esi- ja perusopetuksen** ja päiväkotien omaa osaamista ja asenteita on tuettu muun muassa opettajien taidekasvatuskoulutuksella, yhteisideointina opettajien kanssa, koulujen ja laitosten yhteistyöllä (esim. museopedagogiikka), kulttuurikalentereilla ja lainaamalla oppi- ja muita materiaaleja. Päiväkodeissa painopiste on ollut henkilöstön koulutuksessa.

Lapsilähtöisyyttä on pidetty esillä siten, että lasten ja nuorten toiveet otetaan huomioon jo toiminnan suunnittelussa, tukemalla lasten omaa osallistumista

ja aktiviteetteja monin eri tavoin. **Verkostomaisuutta** on painotettu alueellista verkostoa kehittämällä, yhdessä toimintaa tuottamalla, hyödyntämällä paikallista osaamista sekä avoimuudella.

Hyvää ja merkittävää lastenkulttuuritoiminnan kohdetta edustaa verkoston parasta käytäntönä *Mielikuvamatka Saamenmaahan* (päivähoitoon ja alkuopetukseen), joka on tarkemmin esitelty luvussa 5.4. Lapin lastenkulttuurikeskuksen aluekeskusten toiminta kattaa monenlaisia toimijoita, joiden kesken on eroja toiminnassa, rakenteessa ja resursseissa. Lapin verkoston taloudellisen tukemisen lisäämiseen on aivan erityisiä perusteita muun muassa taideosaajien vähyiden ja alueen pitkien välimatkojen vuoksi. Pieniä avustuksia lastenkulttuuriin saatu muun muassa Lapin kulttuurirahastolta ja Lapin liitolta, mutta avustusten merkitys on enemmänkin symbolista kuin aidosti toimintamahdollisuuksia lisäävää.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Opetusministeriön asettamia kehittämistavoitteita Lapin lastenkulttuurikeskuksella on paljon, ehkä jopa liikaakin. Niistä mediakasvatus näyttää käytännössä vähemmän keskeiseltä. Kokonaisuutena monen pienemmän aluekeskuksen toimintamalli saattaa vaikuttaa rikkonaiselta ja koko alueen puitteissa niiden mallit saavuttamattomilta, mutta yhteistyön tiiviys ja toiminnan rakenteet ovat lisänneet edellytyksiä hyötyä alueellisten keskusten vahvuuksista koko Lapin taikalampputyön puitteissa.

On haasteellista tarkastella, miten taikalampputyö ja muu lastenkulttuurityö ovat erillisiä, mikä niissä on aikaisemman toiminnan lisääntymistä ja mikä voidaan erityisesti osoittaa taikalampputoiminnan ansioksi. Tämä pätee usein myös muiden keskusten kohdalla. Lastenkulttuuripalvelujen suhteen läänin eri kunnissa ollaan myös hyvin erilaisissa tilanteissa, toisille jo perinteisetkin lastenkulttuuritoiminnat ovat osin tai täysin uusia. Taikalampulla onkin ollut tärkeä merkitys osaamisen ja toimintamuotojen välittäjänä. Yhtenä esimerkkinä tästä ovat kiertävät työpajat.

Yksiselitteisenä tuloksena on havaittavissa, että taikalampputyö on aktivoinut merkittävästi alueen toimijoita lisäämällä yhteistyötä ja tietoisuutta lastenkulttuurin merkityksestä.

Lapin lastenkulttuurikeskus toimii poikkeuksellisen laajalla alueella, eri puolilla Lapin lääniä. Tavoitteena on saada kaikki läänin kunnat mukaan. Lastenkulttuuripalvelujen halutaan saavuttavan kaikki lappilaiset lapset. Tällä hetkellä saavutettavuudessa on mukana olevien kuntienkin osalta huomattavia eroja, joskin on todettava, että kokonaisuutena työ on toimintajakson pituus huomioon ottaen saavuttanut lapsia melko hyvin. Kun Rovaniemellä vuonna 2007 toiminta tavoitti 85 % peruskouluikäisistä, samanaikaisesti kuitenkin 16 kuntaa ei ole verkostossa mukana ollenkaan. Niille kunnille tarjotaan kuitenkin ehdollista kehittämisavustusta hakemuksesta. Tällainenkin laajan alueen kaikkien kuntien jonkinasteinen huomioon ottaminen on vahvuus - vastaavaa ei juuri ole muualla lastenkulttuurikeskuksissa. Lapin verkosto voisi olla yksi malli kehittää lastenkulttuurikeskusten toimintaa myös koko maan alueella.

Lapissa näkyy halu toimia innovatiivisesti ja luovasti, jopa monitaiteisesti. Alkuvaiheessa perustoiminnan organisointi ja verkostona toimimisen koossapitäminen ovat toistaiseksi vieneet resursseja eniten. Resursseista ja toimintaympäristöstä johtuen on etsitty fokusta ja tehty valintoja toiminnan laadun ja laajuuden suhteen. Olemassa olevien kulttuuritoimijoiden sitouttaminen työhön on välttämätöntä ja niin on myös usein toimittu.

Toiminnan perusresurssit vaihtelevat mukana olevissa kunnissa huomattavasti. Alueelle on ominaista vahva eriarvoisuus jo perinteistenkin peruskulttuuripalvelujen saatavuudessa. Esimerkiksi Kemissä, Torniossa ja Rovaniemellä on suuria kulttuurilaitoksia, joita muilla alueen kunnilla ei ole. Verkoston syrjäisemmissä toimipisteissä tämä on käännetty kuitenkin vahvuudeksi, paikalliskulttuuri ja lasten oma kulttuuri on otettu tärkeiksi toimintamuodoiksi erityisesti siellä, missä muu kulttuuritarjonta on kaukana. Uusien kuntien mukaan saamisen kannalta ongelmana on, että pienimmillä ja syrjäisimmillä kunnilla ei ole edellytyksiä toiminnan käynnistämiseen tai edes perusrahoituksen saamiseen työhönsä. Tasa-arvon kannalta ongelma on ilmeinen ja odottaa nopeita ratkaisuja.

Yksi keskeinen erityispiirre on kulttuurinen moninaisuus, joka syntyy sekä saamelaiskulttuurista että Ruotsin, Norjan ja Venäjän rajojen läheisyydestä. Lä-

hialueyhteistyö koskee erityisesti esimerkiksi Haaparantaa, Norrbottenia ja Petsamoa.

Verkosto on hyödyntänyt hyvin kansainvälistä yhteistyötä ja saamelaista kulttuuria. Saamelainen lastenkulttuuri onkin tässä monikulttuurisessa ympäristössä erityisen tärkeä ja arvokas kehittämisen alue omailemaisuuksensa ja pitkän kulttuurisen taustansa puolesta. Ensisijaisena tehtävänä on ollut saamelaislasten oman kulttuuri-identiteetin vahvistaminen ja saamelaiskulttuurin säilyttäminen. Verkosto on myös tehnyt Lapin läänin alueella saamelaista kulttuuria hyvin tunnetuksi. Tämä on merkittävä jatkokehittämisenkin kohde valtakunnallisesti. Sen myötä voitaisiin tuottaa kulttuurikasvatuksen materiaalia saamelaisesta kulttuurista kaikille suomalaisille lapsille. Asenteellinen valmius tarkastella saamelaiskulttuuria osana monikulttuurisuuden rikkautta saattaa olla nyt aikaisempaa selvästi parempi.

Lapin lastenkulttuuriverkoston toimintaa leimaa avoin kulttuurikäsitte. Monikulttuurisuus, paikalliskulttuurit, lapsilähtöisyys, lasten omaehtoinen kulttuuri ja populaarisimmat taidemuodot, aivan erityisesti sarjakuva, ovat verkoston selviä vahvuusalueita. Myös Ranuan sivukylällä toteutettu Kulttuurikuppila Kuhaus on mainio esimerkki paikalliskulttuurin ja kyläyhteisön vahvistamisesta oman kylän antamin mahdollisuuksin.

Monikulttuurisen taidekasvatuksen osalta Lapin verkostolla olisi annettavaa sekä muille taikalamppukeskuksille että laajemminkin taidekasvatuksen käyttöön ja se voisi myös jatkossa panostaa tämän puolen kehittämiseen entistä enemmän. Tällöin monikulttuurisuudessa korostuvat etninen ja paikallinen kulttuuri sekä perinnekulttuuri.

Lapissa toiminta on lähellä lapsia varhaiskasvatuksesta alkaen sekä lähellä myös nuoria. Nuorten, ehkä jopa erityisesti poikien, mukanaoloon lienee syytä kiinnittää huomiota monista eri syistä. Kulttuurityöllä on ilmeisen suuri merkitys tämän kohderyhmän elämän kulussa. Taikalampputyöllä on lisäksi yksittäistapauksissa jopa selviä yhtymäkohtia sosiaaliryöön kanssa. Elitistisyys tai korkeakulttuurisuus lastenkulttuuritoiminnan tavaramerkkinä sopisikin ehkä kaikkein vähiten Lapissa nyt tehtävään työhön. Lähellä lasta, perinteitä, käytäntöä ja elämää ovat Lapin vahvuuksia.

Pitkät matkat ja kulkuyhteyksien hankaluudet ovat monipuolisen ja ammattitaitoisen lastenkulttuuritoiminnan kannalta Lapin ongelma. Ohjaajia on poikkeuksellisen vaikeaa löytää ja he joutuvat matkustamaan pitkienkin matkojen päähän. Matkakustannukset nielevät tällöin toiminnan resursseista jopa 60–70 %. Pulman hoitoon tarvittaisiin kipeästi lisäresursseja. Verkostotyö onkin poikkeuksellisen lujilla laajojen haja-asutusalueiden vuoksi. Eräissä kunnissa taikalamppuavustus on jopa ainoa kulttuurityön määräraha. Se ei ole tasa-arvoa edes Lapin alueen sisällä. Työntekijäpula alalla lieenee aivan erityinen Lapin ”kesto-ongelma”. Se on akuutti kehittämistarve, joka odottaa ratkaisuja.

Lapin lastenkulttuuriverkosto on tehnyt yhteistyötä Sodankylän kunnan elokuvakasvatushankkeiden kanssa (esim. Kamerakynä). Alueellinen yhteistyö on tuonut uudenlaista osaamista mediakasvatuksen kannalta. Sodankylän toivoisi voivansa liittyä vielä nykyistä aktiivisemmin osaksi taikalampputyötä, jolloin yhteistyö voisi edelleen kehittyä. Pääosin Kamerakynä toimii nyt ESR -rahoituksen turvin.

Lapin alueen erityisyys huomioon ottaen on ansio, että Lapin liitto on toiminut Rovaniemeltä käsin toiminnan koordinoijana. Haasteina voidaan esittää muun muassa sen pohtiminen, olisiko verkoston tuettava vahvemmin lapsipoliittisten ohjelmien laatimista alueen kuntiin, yhteisen strategiatyön tai suunnitelmallisuuden painottamista aluekeskusten ja niiden ulkopuolella olevien kuntien kulttuurityössä ja olisiko kenties tarvetta jopa yhteiseen toimenpideohjelmaan, joka tarjoaisi myös vaihtoehtoisuutta ja erilaisia painotuksia alueen kunnille. Tuki voisi sisältää esimerkiksi erilaisia mallinnuksia ja koulutustuokioineen ja tietoisuuteen. Malli edellyttää aktiivivaiheen ajaksi lisää voimavaroja.

Mediakasvatusta, museopedagogiikkaa, yleisötyötä ja henkilöstökoulutusta on jo kaikilla aluekeskuksilla jossain määrin, mutta toiminnan suunnitelmallisella virtaviivaistamisella saataisiin työhön lisäarvoa. Alueen kulttuuritoimijoiden yhteistyö (lääninhallitus ja taidetoimikunta mukaan lukien) saattaisi yhteisen tahtotilan osalta tehostaa verkoston toimintaa. Lapin lastenkulttuuriverkoston toiminta ansaitsee myönteistä huomiota siinä arvojen välisessä kamppailussa, jossa niukkenevien taloudellisten resurssien (kunnat) lomas-

sa leikataan usein ensimmäisenä muutoinkin vähäisiä tai olemattomia kulttuurimäärärahoja.

Verkoston yhteistyötä voitaneen edelleen kehittää esimerkiksi Lapin yliopiston kanssa (Taiteiden tiedekunta, opettajankoulutus) ja Oulun yliopiston kanssa (saamelaistutkimus ja opettajankoulutus). Sarjakuva-työ tarjoaa koulujen opetukseen yli oppiainerajojen ulottuvia aineksia (esim. kuvataide, viestintä, sanataide, ilmaisutaito, yhteisöllisyys, luovuus). Kouluo- petuksen rikastamiseen sarjakuva-työllä olisi monenlaista annettavaa. Saamelaiskulttuurin kannalta Saamelais- kärejillä, Siida -museolla ja Saamelaisalueen koulu- tuskeskuksella on yhteistyötahoina myös toimintaan annettavaa. Tällöin näkökulmana painottuu erityisesti kielen ja kulttuurin välinen vuorovaikutus.

3.5 Lastenkulttuurikeskus Lastun toiminta

Lastenkulttuurikeskus Lastun taustayhteisö on Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu ry. Vuonna 1993 perustettu yhdistys ylläpitää taidekoulua ja rakennusalan toimintakeskusta sekä toimii taustayhteisönä lastenkulttuurikeskukselle Lapinlahdella. Lastenkulttuurikeskus Lastu on kuulunut kansalliseen taikalamppuverkostoon vuodesta 2003 lukien.

Lapinlahdella on Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu ry:n toiminnan ajan eli vuodesta 1993 alkaen kehitetty niin sanottua Lapinlahden mallia. Toimintamallia on pyritty edelleen kehittämään ja ylläpitämään lastenkulttuurikeskus Lastun toiminnan alettua vuodesta 2003. Lapinlahden mallin tavoitteena on ollut sitoa paikalliset toimijat (arkkitehtuurin) taiteen perusopetusta täydentävään arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikasvatukseen kattaen sekä lapset että aikuiset. Käytännössä Lapinlahden mallin puitteissa on kehitetty taiteiden välisiä työtapoja eri-ikäisten yleisöjen arkkitehtuurikasvatuksen välineiksi, mutta myös pyritty rakentamaan paikallista yhteistyöverkosta muiden taiteenalojen ja yleisesti lastenkulttuuri- toiminnan tueksi.

Lastun tavoitteena on tukea ja kehittää arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikasvatusta sekä edistää rakennetun kulttuuriperinnön arvostusta, ymmärtämistä ja vaalimista. Lastu tarjoaa lapsille ja nuorille muun muassa taide- ja ympäristökasvatukseen liitty-

viä työpajoja, leirikouluja, näyttelyjä, tapahtumia ja kesäisiä rakennusleirejä. Lastun erityisosaamista on arkkitehtuurikasvatus, jossa korostuu kulttuuriperintökasvatuksen näkökulma. Myös ympäristökasvatus, erityisesti rakennetusta ympäristöstä huolehtiminen ja sen suojelu ovat toiminnassa hyvin esillä.

Lastun toimialue ulottuu Ylä-Savoon ja Pohjois-Savoon (23 kuntaa) ja ohuemmin aina Varkauden seutukunnalle saakka. Lastu on onnistunut hyvin verkottamaan Pohjois-Savon lastenkulttuuritoimijoita ja tuomaan lastenkulttuuria esiin osana kulttuuri- ja opetuspalveluita. Pohjois-Savon lastenkulttuuriverkoston perustaminen, lastenkulttuurin tekijäpankki ja Lastenkulttuurifoorumi ovat tästä hyviä esimerkkejä. Koordinointitoiminnassa Lastu on löytänyt hyviä yhteistyökumppaneita. Näistä mainittakoon esimerkkinä Pohjois-Savon taidetoimikunta.

Lastun erityistehtävät verkostossa ovat näyttelytoiminnan, rakennustaiteen ja muotoilun sekä pohjoissavolaisen lastenkulttuuriverkoston kehittäminen. **Toimintaperiaatteena** on viedä lastenkulttuuria lasten ja nuorten omaan arkipäivän toimintaympäristöön kuten kouluihin, päiväkoteihin, lähikirjastoihin ja paikallisiin lastentapahtumiin. Keskeistä on lasten ja nuorten oma tekeminen, osallisuus ja ympäristöstä huolehtimisen vahvistaminen.

Keskeistä toimintaa

Paikallista yhteistyötä Lastu on edistänyt muun muassa koulujen, päiväkotien, Halosen museosäätiön, Lapinlahden käsityökeskuksen, Kaskikuusen kansalaisopiston ja Lapinlahden kunnan kanssa. Tässä yhteydessä kannattaa mainita yhteistyö myös kunnankirjaston kanssa, mikä ei ole ollut kovin tavallista lastenkulttuurikeskuksissa. Yhteistyö on käsittänyt muun muassa näyttelytoimintaa, lasten töiden esittelyä, opetusta ja toiminnan kartoitusta.

Alueellista yhteistyötä on edistetty muun muassa alueen koulujen, päiväkotien ja lastentapahtumien kanssa, Pohjois-Savon taidetoimikunnan ja alueen kuntien kulttuuritoimen kanssa. Pohjois-Savon kuntien kulttuuritoimista Varkaus on ollut yksi Lastun aktiivisimmista yhteistyökumppaneista, kaupungin kulttuuritoimen ja koulujen kanssa on tehty suhteellisen vilkkaasti yhteistyötä muun muassa Vekara–Varkaus

-tapahtuman, lastenkulttuurin tekijäpankin ja Lastenkulttuurifoorumin puitteissa. Lastun toimintaan on kuulunut myös maakunnallisen kulttuuriyhdyshenkilöiden ja -opettajien tiedotusverkoston kokoaminen ja ylläpitäminen, internetpohjaisen lastenkulttuurin tekijäpankin kerääminen alan taiteilijoista, mikä sisältää myös kulttuurialan kohteita ja organisaatioita.

Kansallista yhteistyötä on edistetty erityisesti arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen näkökulmasta yhteistyökumppaneina muun muassa Pohjois-Karjalan museo, opetusalan koulutuskeskus Opeko, Jyväskylän Kulttuurialta ja Oulun Valve. **Kansainvälistä yhteistoimintaa** on edistetty järjestämällä vuonna 2006 lastenkulttuurin työleiri ja osallistumalla kahden lastenkulttuuriverkoston toimintaan.

Saavutettavuudessa parhaiten korostuivat maantieteellinen, fyysinen ja taloudellinen ulottuvuus. Psykologinen (viestinnällinen), sosiaalinen (kulttuurinen) ja maantieteellinen saavutettavuus ovat lisääntyneet aikaisempaan arviointiin nähden eniten.

Paikallisten ja alueellisten toimijoiden **keskinäisen koordinointi** on onnistunut lähtötilanteisiin nähden hyvin. Yhteistyöhankkeita on ollut (esim. pajoja, tapaamisia, tapahtumia), vakiintunutta toimintaa on saatu aikaan (esim. kulttuurikurssit) ja tiedottamista on kyetty lisäämään eri toimijoiden kesken.

Esi- ja perusopetuksessa on toteutettu tai edistetty hankkeita, kursseja, työpajoja, tapahtumia, näyttelyitä, tuotettu opetusmateriaaleja ja järjestetty opetuskokonaisuuksia. Hankkeet ovat toimineet kohteissaan myös opettajien ja ohjaajien koulutuksellisinä tapahtumina.

Monitaiteisuus oli ensimmäisellä toimikaudella, rajatun toimintakonseptin vuoksi, hieman ohutta, mutta uudella toimikaudella 2006–2008 se on integroitu hyvin päätoimintaan. Mukaan on tullut muun muassa musiikkia, teatteria, elokuvaa, sarjakuvaa, sanataidetta, tanssia ja valokuvaa. Toisella toimikaudella **yhteistyöverkosto** on laajentunut Ylä-Savosta koko maakunnan kattavaksi. Lapinlahden Lastun parasta taikalampussa on esitelty luvussa 5.5.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Yhtenä kehittämistavoitteena Lastussa on lasten osallistaminen ympäristönsuunnitteluprosesseihin entistä

enemmän. Toiminnan linjaus ja tavoitteet ovat valtakunnallisesti merkittäviä, ja niiden toivoisi tulevan tunnetuksi ja käyttöön laajasti. Toiminnassa panostetaan jatkuvuuteen, perinteeseen, olemassa olevaan ympäristöön ja luontoa suojelemaan toimintaan.

Lastun toimintakenttä on haasteellinen, koska lastenkulttuuri on monille alueen toimijoille ollut suhteellisen uusi asia. Näin on ollut aivan erityisesti myös kohdetoiminnan eli arkkitehtuurin (myös rakennettu ympäristö), muotoilun ja näyttelytoiminnan osalta. Erityisesti arkkitehtuuri- ja muotoilukasvatuksen alalla, mutta osin myös muilla taiteenaloilla, lastenkulttuurinkulttuuritoimintaa ei ole Pohjois-Savossa ennestään ollut kovinkaan paljon musiikin, kuvataiteen ja käsityön taiteen perusopetusta ja kansalaisopistojen taideopetusta lukuun ottamatta. Ammattitaitoisten ohjaajien löytäminen on alueella vaikeaa.

Tavoitena on ollut myös vakiinnuttaa kulttuurilaitos- ja taiteilijayhteistyö ja muu lastenkulttuuritoiminta osaksi koulujen arkipäivää. Koko maakunnan kattavassa toiminnassa käytännölliseksi pulmaksi ovat osoittautuneet myös pitkät välimatkat. Keskus on onnistunut tekemään lastenkulttuuritoimintaa tunnetuksi ja käynnistämään muun muassa kulttuuriyhdysopettajatoiminnan. Opettajille suunnattuja toimintoja on ollut koko Lastun toiminta-ajan.

Oma etunsa, mutta myös haasteensa sisältyy siihen, että Lastun toiminta on yhdistyspohjaista, mitä kunnat tukevat varsin pienillä rahoitusosuuksilla. Materiaalien ja mallien tuottamiseen ja dokumentointiin tarvittaisiin lisää varoja. Alan osaajien ja tekijöiden koulutus on toiminta-alue, joka kaipaa varoja lisää. Lastussa voisi olla päätoimisen toiminnanjohtajan lisäksi ainakin 1) päätoiminen lastenkulttuurin kulttuurituottaja, joka voisi keskittyä alueellisen lastenkulttuuriyhteistyön kehittämiseen muun muassa eri taidelaitosten ja taiteenalojen yhteisproduktioita organisoimalla ja 2) päätoiminen arkkitehtuuriin ja muotoiluun erikoistunut taidekasvattaja, joka puolestaan voisi keskittyä taiteenalojen yhteistyön kehittämiseen.

Koulujen työpajatoiminnassa on keskitytty lähinnä alakouluihin. Niiden sisältöjä ovat olleet muun muassa koulutilojen ja -pihojen viihtyisyyden ja käytettävyyden keskittyvät työpajat, joissa on painotettu myös ympäristö- ja yhteisötaiteen näkökulmaa. Lastun *Oma koti-koulu-kylä-kunta-kaupunki-kulttuuriympäristö*

-opetusmallia on kokeiltu myös työpajoissa yhteistyössä opettajien kanssa. Monitaiteisuutta on otettu huomioon muun muassa arkkitehtuuri-, tekstiilitaide-, elokuva-, sanataide- ja tanssityöpajakokeiluina. Monitaiteellisia hankkeita on toteutettu eri taidealan toimijoiden yhteistyönä alueen joissakin esi-, ala- ja yläkouluissa.

Lastun malli arkkitehtuurikasvatuksesta, jossa lähdetään kulttuuriperinnöstä ja ympäristösuunnittelusta, on omaleimainen, omaehtoinen ja alueen mahdollisuuksiin sovitettu. Pedagogisessa kehittämisessä on keskitytty hyvin lapsilähtöisyyteen, lasten osallistamiseen ja siihen, että toiminnalla on yhteys lasten omaan ympäristöön ja elämään. Valmiita malleja ei pyritä tarjoamaan. Lasten suunnittelemat leikkikentät, koulupihat, kylien maisemasuunnitelmat ja vastaavat voivat olla kohteena silloin, kun lapsia osallistetaan.

Maakunnalliset toimijat, kuten taidetoimikunta, maakuntaliitto ja taiteen aluekeskukset, on saatu hyvin toimintaan mukaan. Alueella sitoudutaan kuitenkin helpommin yksittäisiin projekteihin kuin pitkäjänteiseen työhön. Kouluista pienet koulut ovat mukana aktiivisimmin. Yhteistyön kehittäminen erityisesti Kuopion kanssa olisi alueen lastenkulttuurityölle eduksi. Se voi tarkoittaa jonkinlaisen sivutoimipisteen perustamista Kuopioon tai selvää yhteistyön vakiinnuttamista sopimusteitse Kuopion kulttuuritoimen kanssa.

Lastenkulttuurityön kehittämistä varten Pohjois-Savossa saattaisi tulla kyseeseen arkkitehtuurikasvatuksen yhteisen kehittämisohjelman laatiminen, mikä sisältäisi muun muassa koulujen kulttuuriopetussuunnitelmien ja lasten ympäristötaiteen edistämisen sekä kulttuurimaisema-ajattelun lisäämisen.

Keskeinen haaste Lastun toiminnan kannalta on resurssien niukkuus. Lastun taustayhteisö on yhdistys, Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu Lastu ry, joka saa rahoitusta opetusministeriön lisäksi esimerkiksi Pohjois-Savon Liitolta, Ylä-Savon Kehitys Oy:ltä, Suomen kulttuurirahastolta, Taiteen keskustoimikunnalta ja Lapinlahden kunnalta. Tuen määrät ovat kuitenkin eri tahoilta pieniä.

Koska Lastun toiminta-alueeseen kuuluu koko maakunta, kuntien osallistuminen ja niiden osuuk-sien lisääminen rahoituksessa olisi perusteltua. Tuen pienuutta kuvaa rahoituksen määrä, joka tulee Lapin-

lahden kunnalta, Pohjois-Savon liitolta ja Ylä-Savon Kehitys Oy:ltä yhteensä eli noin 25 000 euroa, joka on vain noin neljäsosa vuosibudjetista. Yhdistystausta asettaa kuitenkin omat haasteensa perinteisten kulttuurivastustusten hakemiseen alueen kunnista, joten voimavaroja tarvittaisiin myös uusien rahoitusmallien etsimiseen ja niitä vastaavien toimintojen kehittämiseen.

Myös opetusministeriön rahoitusosuus on pieni. Maaseutumainen toimintaympäristö, yhdistyspohjainen tausta, taidealan erityisosaaminen ja pitkät etäisyydet alueen toimintayksiköihin puoltaisivat erityisesti toiminnan taloudellisen tuen vahvistamista. Seuraaviin taikalamppukeskukseen eli Jyväskylään ja Ouluun etäisyys on noin 220 kilometriä. Itä-Suomen alue on jäänyt muutoinkin taikalampputoiminnassa erittäin vähälle huomiolle. Alueellisesti merkittävä keskus on Kuopio, jonka kanssa yhteistyön rakentaminen olisi pitkällä tähtäimellä välttämätöntä ja hyödyllistä.

Arkkitehtuurin taiteenalan taidekasvatusosaamista on kehitetty Lastussa merkittävästi lapsilähtöiseen suuntaan. Lastussa on koulutettu uusia osaajia alalle. Jatkossakin on tarpeen kouluttaa muotoilun ja arkkitehtuurin ammattilaisia lapsinäkökulman huomioon ottamiseen. Lisäksi on syytä rohkaista lasten kanssa toimivia opetus- ja kasvatusalan ammattilaisia arkkitehtuurikasvatukseen, koska ammattitaitoisia ohjaajia on alalla toistaiseksi varsin vähän. Lastun osaaminen ja kehittämistoiminta on tässä mielessä merkittävä myös valtakunnallisesti.

3.6 Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimon toiminta

Louhimo on Seinäjoen kaupungin kulttuuritoimen hallinnoima Seinäjoen seutukunnan lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto, jonka tavoitteena on antaa kaikille lapsille ja nuorille hyviä kokemuksia musiikista ja kehittää yhtenäinen kasvu-ura innokkaille soittajille ja bändeille alkeista aina ammattiin saakka.

Toiminnan ohjausryhmään kuuluvat Seinäjoen seutukunnan kuntien kulttuurivastaavat sekä muita alan ammattiosaajia ja kehittäjiä. Käytännön työtä organisoii kuukausittain kokoontuva projektiryhmä, jossa on aiheen mukaan vaihteleva kokoonpano. Sibelius-Aka-

temian Seinäjoen koulutuspiiste painottaa rytmimusiikin opetusta, joten sillä on merkitystä yhteistyössä Louhimon kanssa.

Seinäjoen seutukunta sijaitsee Etelä-Pohjanmaan maakunnassa. Asukkaita alueella on hieman yli 84 000, ja heistä noin kolmannes on alle 25-vuotiaita. Ikärakenne, väestön koulutustaso, elinkeinorakenne ja yritysten pieni keskikoko ovat taustana toiminnalle ja asettavat omat haasteensa Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkoston toiminnalle.

Louhimon toimintaa ohjaavat kuntien kulttuurivastaavat ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajat. Verkoston päätoimipisteessä Seinäjoella on kaksi päätoimista ja kolme puolipäiväistä työntekijää. Tarpeen mukaan työpajoihin, konsertteihin ja koulutukseen kiinnitetään tilapäisesti alan ammattilaisia. Toiminnan painopiste on päiväkotijäsen- ja kouluyhteistyössä ja tälle koulutusuralle alkuun ohjaamisessa.

Louhimon ohjaavassa tausta-ajattelussa on tärkeää, että taidekasvatuksen avulla lapset voivat oppia selviytymään uusissa tilanteissa, luomaan jotain uutta ja saamaan onnistumisen kokemuksia. Rytmimusiikin avulla voidaan tarjota kulttuurikokemuksia lapsille ja nuorille, jotka eivät ole ehkä kiinnostuneet taiteen ydinlajeista. Tekemällä itse ja kokeilemalla he oppivat ymmärtämään kulttuuria myös yleisönä. Esteettiset elämykset ja kokemukset toiminnan piirissä voivat olla parhaimmillaan eheyttämässä ihmisen persoonallisuutta läpi elämän. Tavoitteena on antaa kaikille lapsille ja nuorille hyviä kokemuksia musiikista ja kehittää yhtenäinen kasvu-ura innokkaille soittajille ja yksittäisille bändeille alkeista liikkeelle lähtien. Toiminnassa mukanaolo voi johtaa aikanaan jopa mais-teritutkintoon.

Louhimon tehtävänä on taikalamppuverkostossa kehittää säveltaidetta painopisteenä rytmimusiikki ja lastenkulttuurikeskusten kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti. Säveltaiteeseen liittyy musiikinopetuksen tukeminen ja edistäminen yleissivistävässä opetuksessa ja taiteen perusopetuksessa. Lastenkulttuuritoiminnan tukemisessa on tärkeää lastenkulttuurityön edistäminen kunnissa ohjelmatasolla, toiminnallisesti ja rahoituksen avulla.

Keskeistä toimintaa

Louhimon järjestämät tilaisuudet ja työpajat on suunnattu pääasiassa lapsille. Konsertteihin on liitetty työpajoja, joissa lapset pääsevät itse soittamaan ja kokeilemaan yhteissoittoa. Bändisoitolla kehitetään muun muassa lasten sosiaalisia taitoja, yhteisöllisyyttä ja yhteistyökykyä. Louhimon kehittämä rytmimusiikin opetussuunnitelma on rakennettu soittajalähtöiseksi. Metodi ja materiaalit ottavat huomioon lapset. Tärkeää on musiikin ja soittajuuden sisäistäminen, joka rohkaisee omiin kokeiluihin ja musiikin tutkimiseen.

Louhimon tärkeimmät **yhteistyökumppanit** ovat seutukunnan koulut, päiväkodit sekä paikalliset rytmimusiikkiorganisaatiot. Näistä mainittakoon Seinäjoen Elävän Musiikin yhdistys Selmu ry, Rytm-Instituutti ja **alueellisena** kumppanina Seinäjoen ammattikorkeakoulu sekä valtakunnallisena kumppanina Sibelius-Akatemia. Louhimon tilaisuudet on järjestetty usein yhteistyössä edellä mainittujen kumppanien kanssa.

Louhimo on avannut lyhyenä toimikautenaan **yhteiden kouluihin**. Luottamus on saavutettu pikku hiljaa koulujen ja päiväkotien kanssa. Rytmikylä –niminen kiertue on saanut jalansijaa ympäri aluetta. Yksi innokkaimmista kunnista on ollut Ylistaro. Koulujen bändiohjaajat ovat bändikatselmuksien aikana tutustuneet toisiinsa.

Kansainvälisestä toiminnasta mainittakoon, että ensimmäisenä toimintavuotena Louhimolla oli yhteistyötä Merenkurkun kulttuuriareenan kanssa. Tyttöbändiprojekti tekee yhteistyötä uumajalaisen Kultur-projektin kanssa. Lisäksi on järjestetty Sound Park-leiri, jossa oli mukana osanottajia Suomesta, Virossa, Portugalista, Espanjasta ja Italiasta.

Saavutettavuudessa painottuvat 1) psykologinen, 2) sosiaalinen ja 3) maantieteellinen saavutettavuus. Kiertuepaketit on räätälöity eri-ikäisille, päiväkodeille ja erityisesti alaluokkien vuosiluokille 4–6. Yläkoulut ovat mukana toistaiseksi ohuemmin. Konsertit ja bändit viedään kouluille ja yleensä sinne, missä lapset jo ovat.

Verkostomaista työskentelyä, keskinäistä koordinointia ja informaatioteknologiaa on hyödynnetty jossain määrin Louhimon työssä. Rytmimusiikin opetussuunnitelma on tehty yhteistyössä alueen musiikkikasvattajien kanssa. Sitä tehdessä on kuultu eri

toimijoiden tarpeita. Opetussuunnitelmassa hyödynnetään informaatioteknologiaa, jolloin digitaalisten aineistojen hyödyntäminen onnistuu netissä lapsille ja nuorille tekstejä paremmin. Järjestettyjen tilaisuuksien ja osallistujien määrällä mitattuna Louhimon toiminta on lisääntynyt vuodesta 2006 merkittävästi.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Louhimon vahvuutena on bändisoiton erityisluonteen tuntemus ja siitä nouseva ymmärrys musiikista ihmisen elämässä sekä musiikkipedagoginen kehittäminen. Louhimon kehittämät menetelmät antavat virikkeitä koulujenkin musiikinopetukseen ja opiskeluun tavalla, joka tuo mukaan uusia ryhmiä ja erityisesti poikia kulttuurikasvatukseen pariin. Matalan kynnyksen periaate on tässä keskeinen. Metodien kehittäminen on pitkälti pioneerityötä. Oma kysymyksensä on esimerkiksi musiikkivälineistön ja -instrumenttien vaihteleva määrä, taso ja valikoima eri kouluilla. Siitä johtuen Louhimon koulutyöskentelyä ei voida juurikaan rakentaa koulujen oman välineistön varaan.

Rytmikorjaamo on ollut Seinäjoella rytmimusiikin toimi- ja esityspiste, jossa nuoria on käynyt aktiivisesti. Omaa avointa ”soitinkämpää” tai bänditilaa ei kuitenkaan vielä ole. Suunnitteilla on. Se antaisi halukkaimmille mahdollisuuden musisoinnin harjoittamiseen ja opetteluun omaehtoisesti jossakin kokoonpanossa ja jollain tapaa toimintaa ohjaamalla. Alueen kansanmusiikkiperinne tietäen avoin tai ehdollisestikin rajattu mahdollisuus bändisoiton opetteluun ja harjoitteluun välineineen ja tiloineen saattaisi sysätä liikkeelle uusia innokkaita harrastajia.

Myös Louhimon opetussuunnitelmatyö on tehtäväalueellaan valtakunnallisesti haastavaa kehittämistyötä - opettajien innostamisesta ja tukemisesta puhumatta. Musiikki saadaan kuitenkin elämään omistautumisesta ja intomielestä. Harrastajaryhmien liikkeelle saaminen, bändiohjausmenetelmien jatkokehittely, toimintamallien kehittäminen ja menetelmäoppaiden laatiminen ovat Louhimon työssä nyt ajankohtaisia. Työssä on tullut esiin muun muassa se, ettei opettajankoulutuksessa ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota opettajien rytmimusiikin tai bändisoiton osaamiseen. Sen harrastamiseen ja ohjaamiseen on kuitenkin tarvetta ja myös innostusta lasten ja nuorten piirissä.

Rytmimusiikki on toiminta-ajatuksessa yhdistetty hyvin pohjalaiseen pelimanniperinteeseen, jossa lastenkulttuuri ja paikallinen perinnekulttuuri kohtaavat luovalla tavalla. Yhteisöllinen ja omaehtoinen kulttuuritoiminta näkyvät toiminnassa hyvin. Näillä on merkitystä esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemisessä. Työ on kohdannut myös epäilevää asenneilmapiiriä. Osa siitä liittyy musiikkikasvatuksen perinteisempään ymmärtämiseen ja systemaattisempaan etenemisvaatimukseen. Louhimon toimintatavassa on ennakkoluulottomasti kokeilevaa, etsivää ja osallistavaa. Toiminnan henkeä kuvaa jollain tapaa aito tiimiläisyys ja omaperäisyys.

Louhimo on toiminut tienraivaajana asenteiden muuttamisessa bändisoittoa kohtaan kouluissa. Se on onnistunut jossain määrin markkinoimaan myös uusia pedagogisia lähestymistapoja alueen kouluihin. Kyse on tällöin erityisesti pienistä kouluista ja niiden vuosiluokista 4–6. Laajalla seutukunnalla toimintaympäristöt ja suhtautuminen alaan ovat vaihtelevia, mutta erityisesti sivukylien kouluille toiminta on saanut merkittävääkin jalansijaa ja jossain määrin vanhempien kiinnostusta. Bändiohjauksessa mukana olevan tiimin työ viestittää osaltaan myös yhteisöllisyyttä, yhteistoimintaa ja musiikkiterapeuttista näkökulmaa. Lähestymistavan luontevuus ja myönteisyys voivat olla yksilötasolla monissa tapauksissa hyvinkin merkityksellisiä.

Louhimo on asettanut kehittämistehtäväkseen myös bändisoittoon liittyvän monitaiteisen osaamisen. Tullevaisuudessa esimerkiksi yhteistyö esittävien taiteiden – kuten teatterin, sirkuksen ja tanssin sekä visuaalisten taiteiden, erityisesti valaistuksen ja graafisen suunnittelun kanssa – tuo todennäköisesti toiminnalle lisää mahdollisuuksia nähdä bändimusiikin rinnalla myös ei-musiikillisia monitaiteisia ulottuvuuksia. Toiminnan jatkuvuus ja sen pedagogiset ratkaisut yläluokilla on Louhimonkin haaste. Sama koskee erityisesti yhteistyön virittelyä taidemusiikin kanssa.

Ydintoiminnan ympärille rakennettavien kuorikerosten kehikossa tarjoutuu luontevasti myös tilaisuuksia esiintymiskokemusten harjoitteluun, omaehtoisuuden toteuttamiseen, ilmaisutaidon käytännön opiskeluun ja sanoittajan työhön perehtymiseen esimerkiksi kappaleiden tekemisen yhteydessä (esim. biisityöpaja-toiminta). Vireillä oleva musikaalisuunnitelma lienee erityisen mainio ja toiminnan perusideologiaa vahvis-

tava hankekokonaisuus. Monitaiteisuuden elementit voivat siinä nivoutua yhteen toteuttajien, ohjaajien, osallistujien ja suunnittelijoiden toimesta lasten ja nuorten maailmaan sovitettuina.

Vaikka Louhimon toiminta on vielä melko alkuvaiheessa, siinä on nähtävissä oma tarkoitus ja omaperäinen toiminnallinen kehittämistyö. Yhteydet muihin taiteenaloihin ovat hahmottumassa. Louhimo voi edelleen kehittää strategista osaamistaan niin, että keskuksessa avattaisiin ja argumentoitaisiin sanallisesti nykyistä selkeämmin tavoitteet ja visiot kehittämistoiminnasta. Oman toiminnan fokuksen kirkastaminen ja vahvuuksien toiminnallinen tunnistaminen ovat tässä vaiheessa avainasioita. Myös toiminnan kohdentamisessa on tarpeellista pohtia, mitkä ikä- ja asiakasryhmät eri vaiheissa voisivat tulla mukaan toimintaan ja millä tavoilla. Tämä koskee erityisesti ikävaiheita 13–15 sekä soveltuvien osin poikia ja tyttöjä yhdessä ja erikseen sekä jossain vaiheessa myös erityisryhmiä.

Bändimusiikissa yhdistyy monipuolisuus: osallistavuus, ilmaisutaito sanoittamisineen, yhteissoiton ilo ja sosiaalisen yhdessäolon meininki sekä musiikin kuuntelu ja laajemmalta kannalta myös musiikkiesitysten järjestämisen opetus, kerhotoiminnan organisointi (bändisoitto) ja rytmimusiikin opettaminen osana opetussuunnitelmaan kuuluvaa musiikkikasvatusta ja -tietoa.

Louhimo edustaa taidekasvatuksen aluetta, jossa miesohjaajia on normaalia enemmän. Se voi olla myös oma rikkautensa. Haasteena on kuitenkin tässäkin toiminnassa se, että tarjonta ja toiminta ovat aina lasten ja nuorten lähtökohdista ja elämäntilanteista ammentavaa. Musiikki on myös yksi osa lastenkulttuuritoimintaa. Työn luonteen tunnetuksi tekemisessä voivat opettajien kunta- tai aluekohtaiset VESO -päivät olla eräs keino tehdä asiaa tunnetuksi ja kanava viedä toimintaa kouluille, joissa on halukkuutta tai tarvetta kehittää tätä taidekasvatuksen osa-aluetta. Monitaiteinen musikaali voisi onnistuessaan erityisesti edistää päättäjien halua lisätä toiminnan voimavaroja.

3.7 Pirkanmaan taikalamppu-keskuksen toiminta

Pirkanmaan taikalamppu toimii kahden kunnan toimijoiden ja verkostojen kokonaisuutena, jonka

päätoimijoita ovat Taidekaari Tampereella ja Pii Poo Lempäälässä. Taidekaaren tavoitteena on rakentaa vuoteen 2018 mennessä koko peruskoulun kattava, ehjä taidekaari. Sen toiminnan kolme osa-aluetta ovat taiteeseen tutustuminen, oma tekeminen ja omien teosten esille tuominen. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poo kehittää osaltaan lastenkulttuuripalvelujen esteettömyyttä ja tarjoaa kaikille lapsille avointa taidetoimintaa.

Pirkanmaan taikalamppukeskus valittiin vuoden 2006 alusta opetusministeriön valtakunnalliseen taikalamppu -lastenkulttuuriverkostoon, jonka tavoitteena on kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita koko Suomessa. Pirkanmaalla taikalamppujäsenyys yhdistää useita eri hankkeita ja toimijoita.

Pirkanmaan keskuksen tehtäväksi valtakunnallisessa taikalamppuverkostossa on määritelty erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret sekä heille tarjottavan taidekasvatuksen ja tarjonnan sisältöjen ja määrän kehittäminen. Toinen tehtävä on vahvistaa sirkustaiteen opetus- ja harrastustoimintaa ja lisätä alan koulutusta, kursseja, tapahtumia ja esitystoimintaa. Taidekaari -toiminta sisältää myös museopedagogisen TAITE -toiminnan.

Tampereella ja Lempäälässä taikalamppujäsenyys yhdistää erityistukea tarvitsevien parissa taidekasvatustyötä kehittäviä tahoja, joita ovat muun muassa Tampereen kaupungin museopedagoginen yksikkö TAITE, Tampereen kaupungin kulttuuripalvelut, Tampereen perusopetus, Esteetön lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poo Lempäälässä sekä Pirkanen maakuntahanke. Sirkustaidetta kehitetään yhteistyössä Hämeenlinnan Kulttuurikeskus ARXin kanssa.

Tampereella rakennetaan kulttuuriohjelmaa 5–16 -vuotiaille lapsille ja varhaisnuorille. Tavoitteena on koko peruskoulun kattava ehjä taidekaari. Taidekaari tutustuttaa koululaiset monipuolisesti eri taiteen lajeihin. Kaari rakennetaan yhteistyössä koulujen, opettajien, asiantuntijoiden, lastenkulttuuriorganisaatioiden, kulttuuri- ja taidelaitosten, yhdistysten ja yhteisöjen sekä Pirkanmaan kuntien kanssa. Taidekaaren toiminnan kolme osa-aluetta ovat taiteeseen tutustuminen, oma tekeminen ja omien teosten esille tuominen. Taidekaaren arvot ovat toiminnallisuus, elämyksellisyys, sosiaalinen tasavertaisuus, suvaitsevaisuus, saavutettavuus ja esteettömyys.

Lempäälän lastenkulttuurikeskus Pii Poo tuottaa monitaiteellisia lastenkulttuurin tapahtumia, taidetyöpajoja, kulttuuri- ja taide- ja koulutustoimintaa sekä ylläpitää lastenkulttuurikeskusta Lempäälän kunnan liikekeskus Ideaparkin tiloissa. Tavoitteena on kehittää lapsille kulttuuripalveluja yhteistyössä myös yritysten kanssa. Toimintamallien ja toimintaympäristön avulla etsitään uusia kohtaamisia taidekasvattajien, lastenkulttuurin toimijoiden sekä lasten, perheiden ja yritysten välille.

Taiteen ja kulttuurin keinoin Pii Poo kannustaa lapsen omaa ymmärrystä ja luovuutta sekä luottamusta omiin taitoihinsa. Pii Poo luo lapsille tilaisuuksia nauttia itse tekemisestä, tekee tutuksi taiteen eri muotoja sekä auttaa hahmottamaan ympäröivää ääni- ja kuvamaailmaa.

Keskeistä toimintaa

Molemmissa kunnissa taikalampputyön kumppaneina ovat olleet näiden kuntien päivähoito-, opetus-, kulttuuri-, museo-, sekä sosiaali- ja terveystoimen edustajat. Lempäälän Pii Poo toteuttaa osaltaan kunnan opetussuunnitelman kulttuurikasvatusohjelmaa ja Tampereella taidekaari -työryhmän edustus on mukana perusopetuksen opetussuunnitelmatyössä. Taidekaari -ajattelu on pyritty sovittamaan myös Lempäälän Pii Poon toimintaan.

Pii Poo toteuttaa Lempäälän kunnan päivähoidon ja perusopetuksen lapsille kulttuurikasvatusohjelmaa ja opettajien koulutusta. Ohjelman erityispainotuksena ovat erityisluokat, joille suunnitellaan lukuvuoden kestoisia taideprojekteja ja räätälöidään toimintaa luokkakokoisesti.

Tampereen Taidekaari suunnitellaan vuosiluokkakokoisesti teemoitettuihin kokonaisuuksiin. Suurin osa sisällöistä saadaan alihankkijoilta ja freelance -henkilöstöltä. Taidekaaritiimi kuitenkin suunnittelee vuosiluokkakokoiset sisällöt yhteistyössä alihankkijoiden ja freelance -henkilöstön kanssa. Yhdessä taidekasvatuskokonaisuudessa voi olla useita eri toimijoita, jotka toteuttavat pajoissaan ja esityksissään samaa teemaa. Esimerkkinä yhteistyöhankkeista on ollut muun muassa suomen kieltä ja viittomakieltä yhdistävä kierrätettävä teatteriesitys.

Alueellisten ja valtakunnallisten erityisryhmien toimijoiden kanssa yhteistyö on tuottanut uusia palveluja ja uutta tietoa kehittämistyöhön esimerkiksi kokeiluprojekteina. Erityisryhmille suunnattuja palveluja on toteutettu eri sopimuksesta myös alueen muille kunnille. Pirkanmaan taikalamppu pani alulle taikalamppuverkoston syksyn 2008 valtakunnallisen tapahtuman Taikalamput syttyvät. Pirkanmaan taikalamppu on toteuttanut kierrätettäviä näyttelyitä ja seminaarin sekä on käynnistänyt kulttuuritoimijoiden ja erityisryhmien verkostotyön (NEPPARI). Tampere on ollut järjestämässä eurooppalaisen NICE -verkoston sirkusseminaaria. Tampereen työ sirkustaiteen parissa näkyy sekä kansallisesti että kiinnostaa myös kansainvälisesti.

Taidekaaren ja Pii Poon verkostoituminen jatkuu. Yhteistyökontakteja on ollut muun muassa Brasiliaan, Senegaliin, Namibiaan ja pohjoismaihin. Sekä Tampere että Lempäälä ovat olleet aktiivisia osapuolia tässä työssä. Siitä osoituksena mainittakoon vielä esimerkiksi se, että Lempäälään on tulossa kuuden maan yhteinen taideleiri.

Onnistuneimmat **saavutettavuuden** ulottuvuudet ovat Pirkanmaan keskuksessa olleet 1) fyysinen, 2) taloudellinen ja 3) psykologinen saavutettavuus. Aikaisempaan tilanteeseen nähden (kesä 2005) muutosta on tapahtunut eniten 1) sosiaalisessa, 2) psykologisessa ja 3) fyysisessä saavutettavuudessa. Taidekaari -hankkeessa on erityisesti panostettu vuoden 2008 aikana viestintään ja internetsivujen kehittämiseen. Toimenpide on osunut oikeaan tarpeeseen. Riittävät määrärahat erityisryhmien liikkumisen varmistamiseksi on myös eräs saavutettavuuden avainasioita. Se on osa esteettömyyden toteuttamista.

Taikalampputyön myötä yhteistyön **koordinointi** on lisääntynyt. Sitä on edistetty erilaisin työryhmin, sopimuksin ja johtosuhtein. Erityisen myönteisenä on pantava merkille Tampereen ja Lempäälän yhteiset painopisteet, kohderyhmät ja toimintamallit vuosille 2006–2008. Yhteiset tavoitteet on yksi hyvä esimerkki yhteistyöstä. Sen myötä hyödytään osapuolien omasta kehittämisestä ja voidaan tarkastella toimintaa yhdessä erilaisista toimintaympäristöistä käsin koettuina.

Esi- ja perusopetuksen taide- ja kulttuurikasvatusta on edistetty taikalamppukautena Tampereella ja en-

nen sitä niin sanotulla TAITTE -toiminnalla, opettajien VESO -koulutuksella, verkostoja informoimalla, tuottamalla materiaalia ja liittämällä koulun ohjelmiin myös opettajankoulutusta. **Monitaiteisuutta** on edistetty muun muassa museokierroksin, joihin liittyy aina myös eri taiteenaloihin liittyvää työpajatoimintaa. Lapsilähtöisyys on Pirkanmaan taikalampun perusarvo. Taidekasvatuskokonaisuudet pyritään suunnittelemaan siten, että lapsiryhmien tieto- ja taitotaso sekä ikävaihe on otettu huomioon. Luvussa 5.7 kuvataan Pirkanmaan taikalampun parasta -kohdetta, joka koskee perhesirkusta. Omaan toimintaan on kohdistunut jonkin verran myös **tutkimusta ja arviointia**.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Tampereella on jo ennen taikalamppuun liittymistä luotu rakenteita lastenkulttuuritoiminnalle, ja kaupunki on sitoutunut siihen toimintaan hyvin. Taidekaareissa toiminnalle on luotu edellytyksiä muun muassa panostamalla yhteistyösopimusten tekemiseen ja Taidekaaren sisällä on tehty vuodesta 2007 lähtien selkeitä vastuiden prosessikuvauksia. Näiden prosessikuvausten mallintamisesta ja soveltamisesta olisi hyötyä myös muille taikalampuille.

Poikkihallinnollisuus toteutuu erityisesti Taidekaaren osalta ja se on kehittymässä myös Pii Poon toiminnassa, mistä yhtenä esimerkkinä ovat Pii Poon ja Lempäälän kunnan yhteiset kehittämisryhmät, kuten vuonna 2007 perustetut päivähoiton kulttuurivastaavien työryhmä ja 2008 koulujen kulttuurivastaavien työryhmä. Tällä toiminnalla pyritään vaikuttavuuden lisäämiseen.

Lastenkulttuurikeskus Pii Poo Lempäälässä tekee merkittävää uudentyypistä taidekasvatusta osana Pirkanmaan taikalamppuverkostoa ja valtakunnallista lastenkulttuurikeskusten taikalamppuverkoston kehittämistyötä. Kauppakeskuksen yhteydessä lastenkulttuuripalvelut on oivallisesti liitetty haastavaan toimintaympäristöön, missä se saa poikkeuksellisen laajaa näkyvyyttä. Vuodesta 2007 toiminut Pii Poo on luonut kokonaan uusia toimintamalleja kuntaan. Toimintaympäristö lienee eräs syy siihen, että Pii Poon toiminta on saanut osakseen kiinnostusta eri puolilta Suomea.

Pii Poon käytäntö on osoittautunut toimivaksi siinä mielessä, että toimintaan on saatu mukaan sellaisten perheiden lapsia, jotka eivät muuten osaisi hakeutua lastenkulttuuripalvelujen pariin. Samalla Pii Poo pysyy hankkimaan varoja erityislapsille järjestettävään toimintaan. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kulttuuri- ja taidekasvatuksessa Pii Poo on edelläkävijä, jonka toimintamallista ja -menetelmistä koko taikalamppuverkosto hyötyy.

Pii Poossa erityistä tukea tarvitsevien lasten taidekasvatukselle on luotu lyhyessä ajassa toimiva verkosto, joka on yhdistänyt eri alojen toimijoita ja edistää erityislasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Erityisryhmille Pii Poossa ja Taidekaaren työssä räätälöidyt työpajat ovat perustyytä. Pirkanmaalla jo aikaisemmin toiminut Pirkkasat -verkosto on oivalinen väylä jakaa näitä kokemuksia ja niihin liittyvää osaamista halukkaille.

Pii Poon ja Taidekaaren vahvuutena on saavutettavuuteen panostaminen sekä erityisryhmille järjestetyn että kaikille lapsille suunnatun vapaa-ajan kulttuuri-toiminnan organisoiminen. Toiminta on innovatiivista ja rajoja rikkovaa taidekasvatusta, joka tuo palvelut uusien lasten ulottuville. Molempien toimijaosapuolien yhteistyön jatkuminen on mainituista syistä hyvin perusteltua.

Pirkanmaan taikalamppu on kokonaisuutena verkottunut hyvin erilaisten toimijoiden kanssa ja liittänyt sekä eri hallintokuntia että kolmannen sektorin toimijoita ja taidekasvatuksen tekijöitä yhteistyöhön keskenään. Se on saanut verkostolta paljon, mutta on myös antanut sille paljon. Muilta taikalamppukeskuksilta on myös saatu ideoita, malleja ja materiaalia muun muassa värikylvystä, näyttelyistä ja metodipaketeista.

Pirkanmaa on integroitunut valakunnalliseen taikalamppuverkostoon hyvin. Opettajankoulutuslaitokseen on ollut toistaiseksi vähän kontakteja. Koulujen toimintakenttä on vielä eräs suuri haaste saavutettavuuden, toimintamallien ja sisältöjen osalta. Museo-toiminta monitaiteisine elementteineen lienee eräs vahvuus tästä näkökulmasta.

Tampereen Taidekaari on onnistunut luomaan toimintamalleja, joissa taidelaitokset sitoutetaan lastenkulttuuriin ja ammattikasvattajien mukaan ottamiseen. Taidekaaren ajatus läpi elämän jatkuvasta

kulttuurikasvatuksesta ja taide-elämyksistä on haastava, ja tuo jo nyt hyvin kulttuuripalvelut osaksi lasten eri elämänvaiheita. Tämän lisäksi on syytä huomioida erityisesti lasten omien tuotosten esille pääsy, jota toteutetaan muun muassa lastenkulttuurikeskus Rullan näyttelytilassa keskeisessä kulttuuritoimijoiden miljöössä.

Pirkanmaan taikalampputoiminnassa on keskitytty erityisryhmille suunnatun taidekasvatuksen kehittämiseen, mikä on merkittävää työtä myös valtakunnallisesta näkökulmasta. Keräämällä toiminnasta kokemuksia ja kouluttamalla uusia ohjaajia voidaan parantaa sekä erityislasten kulttuuripalvelujen saavutettavuutta että laatua. Huomion kiinnittäminen saavutettavuuteen tarkoittaa myös verkoston avoimuutta perheiden suuntaan. Erityislasten vanhempien osalta tämä onkin tärkeää. Monitaiteisuus on todettu erityislapsillekin hedelmälliseksi toimintamuodoksi ja sen kehittämiseen panostetaan. Pii Poon monitaiteisuuden edelleen kehittämiseen tarvitaan lisää resursseja. Kyse on muun muassa ammattiosajien mukaan saamisesta.

Huomiota on kiinnitetty sekä itsearviointiin että toiminnan laadun varmistamiseen strukturoidusti. Erityisesti Tampereella tämä toimii hyvin, koska kaupunki on luonut arvioinnille yleisemminkin puitteet. Itsearviointi ei ole vain palautteen vastaanottamista asiakkailta (esim. sähköinen palautejärjestelmä), vaan se sisältää myös tietoisia omia prosesseja ja asiakkaiden tarpeiden selvittämisestä niiden huomioonottamiseen saakka. Myönteisenä esimerkkinä mainittakoon Taidekaaren pyynnöstä auditoitu yksi sen toimintakokonaisuus Ystävyyden mausteet, joka kohdistui siinä muun muassa ihmisenä kasvamiseen ja tunneilmaisuuksiin.

Lempäälässä Tampereen arvioinnin malleja on pyritty hyödyntämään osittain. Lempäälän kunnanhallitus saa monipuolisen yhteenvedon Pii Poon toiminnasta vuosittain. Tampereella on osin käytössä ja kehitteillä portfolio, jonka myötä kehityksen ja muutoksen seuranta soveliaissa kohteissa ja kohderyhmissä voidaan tehdä konkreettisemmin. Koulun toiminnassa Pii Poo hakee vielä paikkaansa, mutta toiminta on myönteisesti kehittymässä. Saavutettavuuteen Pii Poon toiminnassa on panostettu.

Pirkanmaan taikalampussa ollaan kiitettävästi tietoisia toiminnan arvoista. Niistä osataan puhua luontevasti omissa asiayhteyksissään. Tampereen Taidekaa-

ren alihankkijoille on kehitetty laatuliite, jossa selvitetään toiminnan yleiset arvot, sisällöt ja tavoitteet, mikä osaltaan varmistaa toiminnan laadun. Alihankkijat myös kirjoittavat auki järjestämänsä toiminnan ohjaussuunnitelmat. Toiminnan tavoitteisiin ja periaatteisiin on kiinnitetty monipuolisesti huomiota - ne on sanallistettu hyvin. Lapsuus, lapsen maailma ja lapsi taiteen näkijänä, kokijana, siitä kertojana ja sen tekijänä, näkyy suunnittelussa ja toiminnassa.

3.8 Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuri-verkoston toiminta

Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkoston tavoitteena on kulttuuripääoman tuottaminen ja välittäminen, lasten kulttuuristen oikeuksien tukeminen läpäisyperiaatteella ja monipuolisten ja laadukkaiden kulttuuripalveluiden saavutettavuuden parantaminen. Toiminta käynnistyi vuonna 2003 Porin lastenkulttuurikeskuksena ja seuraavana vuonna tuli mukaan toimintaan koko Satakunnan alue.

Taikalampputyön pohjalta on luotu Satakuntaan yhteistyöverkosto, jossa on mukana eri hallintokuntia, yhdistyksiä, oppilaitoksia ja taiteilijoita. Koulut ja päiväkodit tavoitetaan erityisesti niiden henkilöstön kautta. Fyysisesti ja taloushallinnollisesti ydintoiminta tapahtuu Porin taidemuseon yhteydessä, vaikka lastenkulttuurityön vetäminen sen sisällä onkin varsin autonomista toiminnanjohtajan vetämänä. Porin lastenkulttuurikeskus hallinnoi erilaisten toiminta- ja ohjausryhmien avulla maakunnallista Satakunnan lastenkulttuuriverkosto -hanketta. Lasten ja nuorten hyvinvointi on Pori 2012 –strategiassa yksi keskeinen toiminnan osa.

Satakunnan lastenkulttuuriverkoston toiminta kattaa kaikki Satakunnan kunnat. Kunnat resursoivat toimintaa vaihtelevasti, mutta verkoston rahoitusmallissa edut jakaantuvat suhteellisuuseriaa mukaan. Toiminnassa korostetaan eri sektorit ylittävää ajattelua ja monitaiteisuutta.

Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkoston tehtävät taikalamppuverkostossa ovat lastenkulttuurikeskusten kehittäminen paikallisesti ja alueellisesti, näyttelytoiminnan kehittäminen

ja edistää lastenkulttuurityötä erityisesti kuvataiteen, visuaalisen kulttuurin ja valokuvan aloilla.

Satakunnan kulttuurin toimenpideohjelmassa 2007–2013 esitetään Satakunnan lastenkulttuuriverkoston vakinaistamista ja verkostomaisen toimintamallin vakiinnuttamista. Toiminnassa on PARAS -hankkeen idea taustalla. Mainitussa toimenpideohjelmassa painotetaan rakenteiden kehittämisen tärkeyttä, lasten kulttuurin merkitystä ja yleensä kulttuurin käyttöä ihmisten hyvinvoinnin tukena. Verkoston toimintamallia voidaan pitää hallinnollisesti selkeänä ja toiminnan taustat tuntien perusteltuna. Toiminnan arvopohja ja eri suunnitelmissa esitetyt pyrkimykset ovat linjauksiltaan kattavat, johdonmukaiset ja lastenkulttuurityön luonteesta johdetut. Porin lastenkulttuurityön arvopohjaa, tavoiterakennetta ja osin hallinnollista toimintamallia on pidettävä varsin kehittyneenä.

Keskeistä toimintaa

Paikallista yhteistyötä on edistetty eri työryhmien avulla. Koulujen ja laitosten yhteistyötä on tuettu esimerkiksi kulttuurikalenteri Kulttuurikoukun avulla. Yhteistyötä on myös taiteen perusopetuksen, alan yhdistysten, taiteilijaseurojen ja paikallisgallerioiden kanssa sekä tietoisesti myös yli hallintorajojen. Satakunnan Kansan kautta lastenkulttuurin asioille on saatu myös näkyvyyttä.

Porin lastenkulttuurikeskus on verkostoitunut kaikkien Satakunnan kuntien kanssa, ja taikalamppurahoituksen piirissä oli vuonna 2006 kaksitoista ja vuonna 2007 kahdeksan kuntaa. Joissakin kunnissa yhteistyö on ollut selvästi tuloksellisempaa kuin toisissa. Yhteistyöhön olisi tulossa mukaan, jos resurssit sen sallisivat, enemmänkin kuntia. Yhteistyön piirissä on ollut muun muassa lainattavat näyttelykokonaisuuDET, valokuvaleirit, animaatioleirit, taiteilijatyöpajat ja seminaarit. Läänintaiteilijat ovat mukana keskuksen toiminnassa. Opettajiksi opiskelevien kulttuuri- ja taideopintoja on myös resurssien puitteissa tuettu.

Alueellinen yhteistyö ulottuu osin muihinkin kuin perusopetuksen kouluihin. Rauma toimii alueella ehkä eniten omatoimisesti lastenkulttuurinsa kehittämisesä. Verkostossa alueellisen kehittämisen kannalta on pyritty vaikuttamaan myös maakunnan ja Porin kaupungin strategioihin.

Kansallista yhteistyötä on edistetty mm. vauvojen värikylpy -täydennyskoulutuksella, lasten ja nuorten valokuvafestivaalilla (Vähäx valottaa), seminaareilla, kiertävillä näyttelyillä ja osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun. Erityisesti valokuvafestivaali edustaa monitahoisen kansallisen toimijajoukon mukanaoloa ja yhteistyötä. Festivaali-idea on osaltaan vastaus Porin taikalampputehtäviin.

Kansainvälistä yhteistyötä on edistetty mm. Raumars-taiteilijavierasohjelman ja EUnetART -verkon kanssa, valokuvanäyttelyllä Latviassa, festivaalikonakteilla, valokuvakurssilla (Latvia, Saksa, Viro), monikulttuurisuus ja monikielisyys -teemapäivillä, kansainvälisyyskasvatuksella ja kansainvälisillä julkaisuilla. Vauvojen värikylpy -projekti on saanut aikaan monesta suunnasta kansainvälistä kiinnostusta. Värikylpymetodin tausta-ajattelu ansaitsee jatkossa yksityiskohtaisempaa avaamista, metodin kuvausta ja materiaalien tuottamista ja myös metodiin liittyvää tutkimusta.

Saavutettavuuden ulottuvuudessa on paras tilanne 1) fyysisen, 2) taloudellisen ja 3) maantieteellisen saavutettavuuden osalta. Maantieteellinen saavutettavuus kaipaakaan näistä eniten toimenpiteitä. Ikäryhmistä 13–18-vuotiaat ovat jääneet toistaiseksi vähimmälle huomiolle. Kouluihin ja päiväkoteihin suunnatut taikalampputyöpajat ovat olleet ilmaisia. Myönteistä muutosta on tapahtunut edelliseen taikalamppukauteen nähden eniten psykologisessa, 2) fyysisessä ja 3) sosiaalisessa saavutettavuudessa.

Keskinäinen koordinointi toimii Satakunnassa verkostomallilla, jossa erilaiset yhteistyö- ja ohjausryhmät ohjaavat, suunnittelevat, tekevät ja seuraavat toimintaa. Ryhmissä on edustuksia lastenkulttuurin kannalta avaintahojen piiristä esimerkiksi maakuntaliitosta ja Taideteollisen korkeakoulun Porin osastosta. Toimintojen koordinointi on osa verkostomaisen toimintamallin toimeenpanoa. Satakunnan verkoston toiminta perustuu laajaan yhteistyöhön, jossa ovat mukana eri hallintokunnat, yhdistykset, taiteilijat ja alan harrastajat.

Verkostotyöllä on kyetty hyödyntämään niukkoja resursseja, jakamaan vastuuta, hyödyntämään alueen tiloja ja yhteistä tiedottamista. Yhteistyössä Porin keskuksella on ollut onnistuneesti välittäjäorganisaation rooli asiantuntijuuden, uusia ideoiden ja toimintata-

pojen synnyttäjänä. Yhteistyöllä on pyritty vaikuttamaan sekä Porin kaupungin että alueen asianomaisiin strategioihin. Yhteiskunnallisen keskustelun tärkeyttä Porin keskus on korostanut ja se on tehnyt asian eteen myös merkittävää työtä.

Perusopetuksen opettajien omaa osaamista ja asenteita on vahvistettu opettajien kulttuurikalenterin tarjonnan sekä koulun ja kulttuurin yhteistyöosuudella opetussuunnitelmassa. Täydennyskoulutuksella ja seminaareilla on vaikutettu niin opettajien kuin myös **päiväkotihenkilökunnan** toimintaan.

Innovatiivisuutta ja luovuutta on tuettu keskuksen taiteilijatyöryhmän työssä. Lähtökohtina pidetään usein taiteilijoiden ja lasten omia ideoita. Tukea on ammennettu myös erilaisin teemaviikoin, lehtitempauksin, tapahtumin, kilpailuin, opetus- ja ideapaketeilla, seinämaalauksin, asiakasaloitteita tukemalla ja antamalla tilaa lasten taiteelle Porin taidemuseon näyttelyiden yhteydessä.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto on onnistunut lyhyessä ajassa luomaan kattavan yhteistyöverkoston. Alueelliset ja paikalliset kulttuuritoimijat on sitoutettu mukaan toimintaan ja hallintokuntia ylittävää yhteistyötä on runsaasti. Lastenkulttuurin näkökulma on saatu mukaan eri alojen lapsia ja perheitä koskevaan päätöksentekoon esimerkillisesti.

Keskuksen tavoite yhteiskunnallisen keskustelun herättämiseksi lastenkulttuurista on toteutunut sekä alueellisesti että valtakunnallisesti. Verkottumisella on saavutettu synergiaetuja. Toiminnan myönteisiä vaikutuksia selittää osin sekin, että keskuksen toimintaan osallistuu paljon vanhempia ja jopa isovanhempia.

Keskuksen toiminnalle on ominaista vahva arvotietoisuus ja strategisen kehittämisen toimintapolitiikka. Porin lastenkulttuurikeskus on pitkällä sen tiedostamisessa, miten toiminnan tarkoitusta on pohdittu, millaista sivistyskäsitystä toiminta edustaa sekä millaiseen kokonaisuuteen toiminta lasten ja nuorten elämäkulttuurissa liittyy ja mikä on se sivistyksellinen lisäarvo, joka toiminnan tuloksena ennakoidaan näkyvän pitemmän aikavälillä.

Taikalampputyön merkitys Satakunnassa on lastenkulttuurille myönteisen yhteiskunnallisen asenneilma-
piirin luomisessa tiedostettu ja siihen on vaikutettu
aktiivisesti toimijatapaamisissa, itse toiminnassa, jul-
kaisuin ja koulutuksella. Tämä näkyy toiminnan kai-
killa tasoilla suunnittelusta toteutukseen ja arvioinnis-
ta kehittämiseen.

Keskus on kiinnittänyt toiminnassaan erityistä huo-
miota lasten oman kulttuurin näkymiseen ja toteutta-
mismahdollisuuksiin. Se on kehittänyt systemaattisesti
uusia menetelmiä taidekasvatukseen, joissa lapsilähtöi-
syys toteutuu. Taiteilijoita on saatu mukaan täydentä-
mään koulun antamaa taidekasvatusta. Taiteilijoihin
on myös voitu vaikuttaa ja panostaa muun muassa
heidän pedagogisen osaamisensa vahvistamiseksi.
Opettajien taidekasvatuksellisiin asenteisiin on voitu
vaikuttaa myönteisesti.

Porin lastenkulttuurikeskus aloitti yhdessä Porin
taidemuseon kanssa vuoden 2003 lopussa kotiäideille
ja -isille sekä heidän vauvoilleen tarkoitetun maala-
ustyöpajan Vauvojen värikyllä. Vauvojen värikyllä
-menetelmällä on kehitetty pitkäjänteistä, perheille
yhteistä aistia ja varhaista vuorovaikutusta kehittävä
toimintaa. Se on saanut näkyvyyttä eri tavoin paikal-
lisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti Ranskassa, Ita-
liassa, Japanissa ja Iso-Britanniassa. Toimintaa varten
on koulutettu uusia työntekijöitä ja sen parissa työ-
skentelee usean taiteenalan osaajia. Kysynnän kasvu
kuvaa toiminnan osakseen saamaa suosiota. Värikyllä-
pymetodia on esitelty myös Satakunnan ulkopuolella
erilaisissa seminaareissa ja demonstraatiotyöpajoissa.
Vauvojen värikyllä voidaan pitää taikalamppuver-
kostossa kehitettynä innovaationa, mihin tällä työllä
on kansallisestikin tähdätty. Toimintamalli ja -metodi
kuvataan luvussa 5.8 keskuksen hyvänä käytäntönä.
Siitä voitaneen ajatella kehittyvän myös vientituote
ulkomaille.

Poikien taidekasvatusprojekti Jätkätaide alkoi ke-
vällä 2006 yhteistyössä perusopetuksen yläkoulun
(Meri-Pori) ja Porin koulutoimen kanssa. Projektin
tarkoituksena on innostaa poikia kuvataiteeseen ja
antaa heille onnistumisen elämyksiä. Työpaja on saa-
nut hyvää palautetta pojilta ja heidän vanhemmiltaan.
Hanketta voidaan pitää merkittävänä taidekasvatukse-
na siksi, että koulun taidekasvatus kiinnostaa tyt-
töjä enemmän ja taiteen perusopetuksessa tytöt ovat

lähes poikkeuksetta taiteenalaan riippumatta selvänä
enemmistönä. Samat tavoitteet olivat myös Korttelin
kunkku -projektissa, jossa taiteen perusopetukseen
osallistuvat pojat saivat kutsua kavereitaan tutustu-
maan harrastukseensa. Poikien parissa tehdyllä työllä
voi olla laajempaakin merkitystä esimerkiksi koulun-
käyntiin liittyvän vastenmielisyyden tai taideaineisiin
kohdistuvien asenteiden ymmärtämisen ja niihin vai-
kuttamisen kannalta.

Kouluille on tuotettu materiaaleja, joita voidaan
hyödyntää itsenäisesti. Hieno esimerkki on *Raskaissa
saappaissa, lokin siivillä* -veistosvaellus. Materiaali on
sekä toiminnallisesti että esteettisesti korkealaatuisia ja
antaa tilaa lasten omalle taiteelle. Lasten näkemyksiä
on niissä hyödynnetty innostavasti. Keskuksen toi-
mesta laadittu materiaali on monipuolista ja hyväta-
soista. Materiaalien suunnittelun, laadintaprosessien
ja painatusten kokonaisuus kysyy kuitenkin runsaasti
erilaisia voimavaroja toimijoilta.

Porin lastenkulttuurikeskus on onnistunut resurs-
seihin nähden tekemään huomattavaa kehittämistyö-
tä ja järjestämään paljon toimintaa. Osittain tämän
ovat mahdollistaneet hyvän verkoston luominen ja
aktiivinen yhteistyö eri yhteistyötahojen kanssa. Täs-
sä vaiheessa on jo mahdollista keskittyä jo luotujen
rakenteiden ja käytäntöjen edelleen kehittämiseen ja
hyödyntämiseen ilman että uusia innovaatioita tar-
vittaisiin jatkuvasti lisää. Alueen kaikkien kuntien
mukaan saaminen – kouluineen ja päiväkotineen –
laajemmassa mittakaavassa on luonnollisesti monista
eri syistä jatkuva haaste.

Satakunnan verkosto on tehnyt oman SWOT -ana-
lyysinsä vahvuuksistaan, heikkouksistaan, mahdolli-
suuksistaan ja uhistaan. Myös erilaiset palautekyselyt
tulosraportointineen on tehty asiallisesti. Niitä on
pidettävä merkittävänä oman toiminnan tilan, mer-
kityksen, valintojen ja tulevaisuuden näkymien ase-
mointeina. Kehittämisessä nähdään myös runsaasti
mahdollisuuksia. Haasteisiin tai toiminnan arkoihin
kohtiin voi liittyä esimerkiksi lastenkulttuuriosaa-
jien vähäisyys alueella, eikä vähiten heidän jaksamisensa
ja uudistumisensa. Monet toimijoista ovat nyt kaksin
käsien työn ytimissä. Lastenkulttuurityön ”orkesterin”
soittaja- ja instrumenttimäärän massiivisuus ja asiak-
kuuksien (ja sidosryhmien) moninaisuus on johtami-
selle, organisoimiselle ja kannustamiselle melkoinen

haaste. Oikealla resursoinnilla, pitkäjänteisyydellä ja onnistuneella työn jakamisella toiminta näkyy jo ja näkyy entistä paremmin esimerkiksi Porissa lapsiystävällisyytenä ja Satakunnassa poikkeuksellisen lastenkulttuurityön myönteisyytenä.

3.9 Kulttuuritalo Valveen toiminta

Kulttuuritalo Valve on kulttuurikeskus, jonka toimintaa ovat lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen suunnattu toiminta: kerhot, työpajat ja monet muut tapahtumat. Niitä ovat työstämässä myös Valveen elokuvakoulu ja Valveen sanataidekoulu. Valveen tehtävä on tarjota palveluja ja toimintaresursseja erilaisille kulttuuritoimijoille sekä kehittää lasten ja nuorten kulttuuria. Kulttuuritalo Valve oli 1.2.2008 saakka nimeltään Nuoriso- ja kulttuurikeskus Nuku. Uusi nimi Kulttuuritalo Valve johtuu talon tilojen saamisesta kokonaan kulttuuritoiminnan käyttöön.

Kulttuuritalo Valve on yksi Oulun kaupungin kulttuuritoimen seitsemästä kulttuurilaitoksesta, joiden lisäksi kulttuuritoimeen kuuluu vielä kulttuuriasiainkeskus, joka on kulttuuritoimen hallinnollinen virasto ja kehittämisyksikkö.

Opetusministeriö on antanut Valveelle tuen käyttöä ajatellen tehtäväksi erityisesti kehittää sanataidetta, elokuvataidetta ja taidekasvatuksen kehittämisen yleensä.

Valveen lastenkulttuuri on ollut vuodesta 2003 lähtien osa lastenkulttuurikeskusten valtakunnallista taikalamppuverkostoa. Se vastaa osaltaan sanataide- ja elokuvakasvatuksen kehittämisestä Suomessa sekä luo edellytyksiä koulujen ja kulttuuritoimijoiden välille. **Valveen sanataidekoulussa ja elokuvakoulussa** tarjotaan lapsille, nuorille ja koko perheelle taidekasvatusta sekä koulutusta lasten ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Valveella järjestetään myös arkkitehtuuri- ja ympäristökasvatuksen sekä muotoilu- ja käsityökasvatuksen kerhotoimintaa. Lastenkulttuurilla on säännöllistä yhteistyötä Oulun opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa.

Keskeistä toimintaa

Lastenkulttuurin kehittäminen kohdistuu koko toimintakulttuurin kehittämiseen, tavoitteena hyviksi

havaittujen käytäntöjen vakiinnuttaminen verkotumalla paikallisesti, tekemällä koulu-, ilta- ja päiväkerho- ja päiväkotiyhteistyötä ja tekemällä yhteistyötä vapaa-ajan harrastustoiminnassa. Hakupalvelu www.kulttuurikiikari.fi kokoaa ajankohtaista tietoa lastenkulttuurista koko Oulun läänissä.

Alueellista yhteistyötä on ollut muun muassa läänin taidetoimikunnan kanssa sekä myös esimerkiksi Haapavedellä, Haapajärvellä, Kiimingissä, Vihannissa ja Oulunsalossa. **Kansallisesti** yhteistyötä on ollut muun muassa kulttuuriopetussuunnitelmatyössä ja muissakin lastenkulttuuriasioissa esimerkiksi Porin, Lapinlahden, Jyväskylän, Porvoon, Espoon ja Rovaniemen kanssa.

Kansainvälistä yhteistyötä on ollut muun muassa EUNETART-verkostossa ja Barentsin kirjoittajaleirin puitteissa. Taikalamppu-menetelmän opas (elokuva/mediakasvatus) on käännetty englanniksi ja unkariksi. Menetelmä esittelyineen on saanut poikkeuksellisen laajaa näkyvyyttä kansainvälisesti.

Vuoden 2008 tilanteen mukaan Valveen taikalampputyön saavutettavuus on parhaiten toteutunut 1) sosiaalisen, 2) psykologisen ja 3) maantieteellisen saavutettavuuden osalta – painoarvoltaan mainitussa järjestyksessä. Edelliseen arviointiin nähden muutosta on tapahtunut myönteiseen suuntaan eniten 1) psykologisessa, 2) sosiaalisessa ja 3) maantieteellisessä saavutettavuudessa.

Keskinäisen koordinoinnin osalta Valve on taikalampputoiminnassa perustanut, kehittänyt, koordinoitunut ja vakinaistanut lastenkulttuurin ja taidekasvatuksen alan verkostoja ja toimintatapoja. Yhteistyöroolit Valve arvioi selkeiksi ja keskenään sovituiksi. **Varhais-, esi- ja perusopetuksen omaa osaamista** on tuettu muun muassa varhaiskasvatussuunnitelmien ja opetussuunnitelmien kautta kulttuurista työtä käytännössä tukemalla, järjestämällä kummipäiväkotitoimintaa, organisoimalla seminaareja ja koulutuksia, järjestämällä mediakasvatuskursseja opettajiksi opiskeleville sekä elokuva-, sanataide- ja mediakasvatustyöpajoja kouluissa opettajille ja oppilaille.

Arviointia on lisätty sanataiteen valtakunnallisen arviointiohjeistuksen valmistelun myötä, arviointia harrastusryhmissä kehittämällä ja elokuvakoulun arviointia parantamalla ja arviointikoostetta kehittämällä. Innovatiivisuutta ja luovuutta on kehitetty muun

muassa kunnallisen kulttuuriopetussuunnitelman, sanataiteen kolmiportaisen opintojärjestyksen ja elokuva- ja mediakasvatuksen menetelmien ja niiden sovellusten avulla. **OKKO -Oulun malli** koulujen kulttuuriopetukseen on kuvattu tarkemmin luvussa 5.10.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Kulttuuritalo Valve on keskittynyt Oulun kaupungin ja sen ympäristökuntien lastenkulttuuritoiminnan kehittämiseen ja taiteenaloista erityisesti elokuvaan ja sanataiteeseen. Oulun lähialueita voi sanoa lastenkulttuurityössä Valveen näkökulmasta aktiivisiksi mukanaolijoiksi ja palveluiden käyttäjiksi. Kulttuuriopetuksen osalta Valve on tehnyt merkittävää työtä koulujen opetussuunnitelmien kehittämisessä. Tavoitteena on tehdä kulttuuriopetuksesta koulujen arkipäivää, mikä on osin jo toteutunut. Oulun malli on huomion arvoinen. Myös alle kouluikäisten sanataiteen opetussuunnitelmatyö on myönteisesti etenevässä. Taiteen perusopetuksen kanssa yhteistyötä on tehty Oulun taidekoulun kanssa läänin teatteritaiteen perusopetuksen kehittämisessä kolmivuotisesa Hukka-projektissa sekä Oulunsalon taidekoulun sanataideryhmän kanssa sekä keskinäistä tiedotusta kehittämällä.

OKKO, Oulun koulujen kulttuuriopetusopas, on Oulun kaupungin opetus- ja kulttuuritoimen yhteinen suunnitelma, jonka taustalla ovat jo kahdenkymmenen vuoden perinteet. Tämä näkyy vahvana myönteisenä suhtautumisena koulujen ja taidelaitosten väliseen yhteistyöhön, jolle taikalampputoiminta on luonut hyvät toteuttamismahdollisuudet. Oulussa on taikalampputoiminnan myötä onnistuttu hyvin linkittämään taidelaitosten ja koulujen toimintaa yhteen ja muutenkin saattamaan toimijoita yhteistyöhön yli hallintokuntarajojen. Toimintamallit ovat jo melko vakiintuneita ja yhteistyö toimii moitteetta. **OKKO** -kyydeille opetustoimen osoittama taloudellinen tuki on merkittävä ja on hyvä malli myös muille.

Sanataide on valtakunnallisesti kehittyvä lastenkulttuurin alue, ja se vaatii sekä menetelmällistä kehittämistä että ammattitaitoisten ohjaajien kouluttamista. Oulu on tarttunut näihin haasteisiin monilla eri tasoilla. Se on paneutunut sanataideohjaajakoulutukseen, tuottanut alan taideopetukselle arviointioh-

jeita ja kehittänyt menetelmiä ja opetussuunnitelmia eri-ikäisille lapsille ja nuorille vauvaiästä alkaen.

Kaupungin yksiköiden välillä (esim. kirjasto) ja laajemminkin (esim. Helsingin Annantalo) on **yhteistyötä sanataiteen** alalla. Sanataideopetusta on myös kehitetty erityisryhmille, kuten vaikeavammaisille ja maahanmuuttajalapsille ja ensi- ja turvakodin äideille ja vauvoille sekä lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksista kärsiville lapsille. Oulussa on jo selvästi osaamista sanataiteen osalta muun muassa erityisryhmien tarpeisiin vastaamiseksi. Opetuksen kehittyminen systematisemmaksi, tasolta tasolle eteneväksi saattaa viedä opetusta liikaa taiteen perusopetuksen suuntaan. Se ei ole aivan toiminta-ajatuksen mukaista, mutta taikalampputyönä kehiteltynä ja siinä metodisena työnä syvenneltynä se on erinomaisen perusteltua.

Oulua voidaan pitää myös valtakunnallisesti merkittävänä **sanataideopetuksen** keskuksena taikalampputyössä. Yliopistoyhteistyö on hyvä malli muille keskuksille. Sanataiteen opetus kaipaakin perusopetuksessa huomiota ja tukea. Oulu voi olla tämän tarpeen kannalta avaintoimija. Kehittämisen visionäärisyys on toiminnalle leimallista. Se kaipaa rinnalleen toimintatasolle tekijöitä, jotka vapauttavat avaintoimijoita ainakin joistakin operatiivisista töistä suunnittelu- ja kehittämistehtäviin.

Mediakasvatuksen osa-alueeseen kuuluvalla elokuvakasvatuksella on pitkät perinteet ja taikalampputyönä sitä on tehty vuodesta 2003. Perheille suunnatut elokuvakerhot, kouluille suunnitellut työpajat ja menetelmien kehittäminen ovat luoneet vakiintuneita toimintamalleja. Taikalamppumenetelmä, jolla voidaan tuottaa lasten ja nuorten kanssa elokuvia jo pienellä osaamisella ja kevyellä laitteistolla, on varsin käyttökelpoinen ja siitä on myös tuotettu havainnollinen opaskirja. Erityisryhmiäkin on huomioitu tässä toiminnassa. Elokuvakasvatusta on tuotettu kouluille tilattuna, mutta sitä on myös viety kaupungin ulkopuolelle esimerkiksi työpajakoulutuksena. Elokuvakasvatuksen piiriin kuuluu myös poikkitieteellisuutta, mediakriittisyyden sisältöjä ja sisällöllisiä keskusteluja elokuvien katselun yhteydessä. Toiminnalle on leimallista innostunut ja innovatiivinen ilmapiiri.

Taikalampputoiminta erilaisine sovelluksineen **tuottaa materiaaleja**, kehittää niitä ja saa palautetta niistä, joten toimitustyöhön sekä materiaalien painamiseen

ja julkaisemiseen tarvittaisiin lisää varoja pisimmälle kehittyneiden materiaalien osalta. Näille materiaaleille olisi soveltuvien osin muun muassa kouluissa suurta tarvetta. Siitä esimerkkinä voisi mainita musiikkivideon ja sen valmistusoppaan.

Kulttuuritalo Valveen tilat kokoavat hyvin yhteen lasten ja nuorten kulttuuria ja linkittävät taikalampputyön muuhun toimintaan. Tilat ovat erittäin merkittävä resurssi lastenkulttuurityölle. Sen pienenä heikkoutena saattaa olla toimintojen keskittyminen kaupungin sisällä – kysymys on lähinnä saavutettavuudesta huolehtimisesta samanaikaisesti. Saavutettavuudessa on kuitenkin aina oma näkökulmansa se, miten tasokkaina palvelut yleensä voivat toteutua eri tiloissa ja alueilla, koska fyysisten puitteiden taso vaihtelee paikasta riippuen varsin paljon. Näin siitäkkin huolimatta, että lasten- ja nuorten kulttuuripalveluja voidaan toteuttaa myös laadukkaasti vaatimattomissa ympäristöissä, jos lasten ja nuorten omat tarpeet tulevat huomioon otetuiksi. Joka tapauksessa suurin osa Valveen taidekasvatustyöstä tehdään talon ulkopuolella, kuten kouluissa, päiväkodeissa ja iltapäiväkerhoissa ja eri tapahtumien yhteydessä.

Valveen taikalampputyöstä keräämä **palaute** yhteenvetoinen antaa yleiskuvan tilanteesta pääasiakkaan (perusopetus) näkökulmasta. Palautteen kattavuutta eri yhteistyökumppanien ja muiden asiakkaiden näkökulmasta voitaneen laajentaa. Oman työn yhteistä kriittistä tarkastelua Valveessa tapahtuu ja tämänkin aineiston tuottaminen oli koettu myönteisenä kehittämismielessä. Arvioinnin ja palautteen myötä kristallisoituvat myös ajatukset, miksi työtä tehdään. Ulkopuolinen arviointi koettiin myönteisenä erityisesti juuri ulkopuolisuutensa ja riippumattomuutensa vuoksi. Vertaistukea on saatu, sisäisiä palavereja pidetty ja palautemahdollisuus on tarjottu myös netissä. Sanataiteen piirissä on myös sovellettu yksityiskohtaisempia arviointimenetelmiä, jolloin niihin on sisältynyt myös opettajien itsearviointia.

Jos resursseja olisi enemmän, Oulu voisi toimia jo nyt esimerkiksi Oulun läänin alueella lastenkulttuurin kehittämisen keskuksena ja veturina taikalamppuideo-
logian pohjalta. Sillä olisi siihen valmiuden ohella riittävää osaamista sekä myös vakiinnutettuja käytäntöjä. Kysymys on myös siitä, miten työ voidaan ja halutaan organisoida pienempien alueellisten keskusten

ja muiden lastenkulttuurin toimijoiden kanssa. Toimialueina lienevät tällöin haasteellisimpia Kainuun ja Koillismaan kunnat.

Kulttuuritalo Valveen toiminnan arviointi on taikalampputoiminnan näkökulmasta jossain määrin ongelmallista arvioinnin kannalta, koska taikalampputyö on niin sisällä kaikessa muussa lastenkulttuurityössä. Toimintojen ja toimijoiden linkittyminen ja verkottuminen ovat myönteisiä asioita, mutta taikalampputyön strategiaa ja erityistavoitteiden toteutumista voisi jossain määrin arvioida selkeämmin, jos taikalampputyön osuus ja sen erityisyys olisivat paremmin näkyvissä. Toisaalta tilanne voidaan hahmottaa myös siten, ettei keinotekoiseen erillään pitämiseen ole pitkällä tähtäimellä edes tarvetta, jos taikalampputyön tavoitteet ja toimintaideologia toteutuvat hyvin ja tehokkaasti lastenkulttuurityön kokonaisuudessa.

3.10 Vantaan lastenkulttuuri-keskuksen toiminta

Vantaan lastenkulttuurikeskuksen tavoitteena on lasten ja nuorten tukeminen taidekasvatuksen keinoin. Taiteenaloista pääpaino on tanssikasvatuksessa ja yhtenä ominaispiirteenä on erityisryhmät huomioiva lastenkulttuuritoiminta, joka kohdistuu muun muassa erityisopetukseen ja maahanmuuttajiin. Tätä tavoitetta tukevat Vantaan kaupungin *Lasten ja nuorten hyvinvointi -verkostoon* kuulumisen ja kaupungin hyvinvointistrategia sekä Vantaan kulttuuristrategian profiloituminen lastenkulttuuriin.

Vantaan kehittämistehtävät taikalamppuverkostossa ovat taidekasvatustyön kehittäminen kaupungin eri toimialojen välillä ja monikulttuurisen lastenkulttuuritarjonnan edistäminen (erityisryhmät, erityisopetus, maahanmuuttajat) sekä taiteenaloista tanssitaiteen kehittäminen edistämällä saavutettavuutta, erityisryhmille suunnattuja palveluja, tanssialan tapahtumia ja taidekasvatushankkeita.

Taikalampputoimintaa toteutetaan eri puolilla laajaa ja hajanaistakin aluetta. Päätoimitilana on Tikkurilassa Taidetalo Pessi. Alueelle on ominaista kulttuurinen moninaisuus, joka asettaa toiminnalle sekä haasteita että mahdollisuuksia, kuten se että kaupungin asukkaista 7,8 % on ulkomaalaistaustaisia. Samoin erityisopetukseen otettujen ja siirretty-

jen oppilaiden osuudet ovat suhteessa oppilasmääriin maan suurimmat.

Tanssitaiteen ja tanssikasvatuksen kehittämiseen on alueella erityisen hyvät mahdollisuudet. Alan osaamista ja perinteitä on jo ennestään ollut merkittävästi. Eri toimijoiden välisiä tanssikasvatushankkeita on toteutettu runsaasti ja yhteistyö tanssin aluekeskus Zodiakin kanssa on ollut merkittävää. Samoin Tanssiteatteri Raatikko on tuonut tanssitaiteen vantaalaisten lasten ulottuville taikalampputoiminnan myötä. Muita vahvoja paikallisia yhteistyökumppaneita ovat Raatikon lisäksi Vantaan Tanssiopisto, Tanssiteatteri Dis Tanz ja Vantaan Lapsibaletti.

Vantaalla lastenkulttuuri on ollut kulttuuripalveluiden painopistealue yli 20 vuoden ajan. Esimerkiksi lastenmusiikin tarjonta on tuona aikana lisääntynyt tuntuvasti.

Keskeistä toimintaa

Paikallista yhteistyötä on edistetty luomalla vahva yhteistyöverkko suhteessa erilaisiin paikallisiin toimijoihin. Esi- ja perusopetukselle on tuotettu luovuus- ja kulttuurikasvatussuunnitelma, jonka tarkoituksena on ollut tarjota koulujen oppilaille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuripalveluihin asuinalueesta tai muista mahdollisista esteistä riippumatta. Toiminta on tullut opetus- ja päivähoitohenkilöstölle tutuksi ja keskukselta osataan pyytää apua toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Keskuksen lastenkulttuuritoimintaa koordinoiva rooli on vahvistunut.

Tanssitaiteessa alan toimijat on saatu toimimaan tavoitteellisesti yhdessä kunkin yhteistyötahon omin vahvuuksien pohjalta. Tämän tuloksena työpajat ja koulutukset on suunniteltu eri kohderyhmien tarpeisiin, kuten esimerkiksi opettajille ja kasvattajille suunnattu Tanssireppu -koulutus ja useamman toimijan yhdessä toteuttamat voimauttavat tanssihankkeet. Suhde tanssin perusopetukseen on kiinteä, ja taiteen perusopetuksessa on myös yhteistyötä Sanataidekouluun ja koko taiteen perusopetuskenttään musiikkioppilaitoksia lukuun ottamatta. Taikalampputoiminta on tuonut uutta ajattelua taiteen perusopetukseen, menetelmien kehittämiseen ja erityisryhmien kohtaamiseen sekä kouluttautumismahdollisuuksiin.

Lastenkulttuuri on saatu mukaan laajempiin kun-

tastrategioihin kiitettävästi. Lastenkulttuuri on mukana muun muassa *Lasten ja nuorten hyvinvointiverkosto* LANUssa. Hallintokuntien väliseen yhteistyöhön on muutenkin panostettu. Tärkeimpiä yhteistyömuotoja on paikallisesti keskeisen kohderyhmän, erilaisen oppilaiden huomioiminen ja heille suunnattujen taideopetusmenetelmien kehittäminen. Esimerkiksi luovaa tanssia on hyödynnetty perhekuntoutuksessa, autismiopetuksessa, nuorten työpajatoiminnassa ja lastensuojelutyössä.

Toinen merkittävä kohderyhmä paikallisesti ovat maahanmuuttajat, mikä luo erityisiä tarpeita lastenkulttuuritoiminnalle. Toiminta tavoittaa hyvin koulut, valmistavat luokat ja päiväkodit. Hyvänä käytäntönä on alettu kehittää lasten oman äidinkielen opettajien kutsumista mukaan kulttuuriyhdysohpettajaverkoston. Vapaa-ajan toimintaan maahanmuuttajalapsia on haasteellista saada mukaan, ja keskus on tehnyt aktiivisesti työtä saavutettavuuden eteen vahvistamalla yhteistyötä asuinalueiden maahanmuuttajakoordinaattorien kanssa.

Vantaan lastenkulttuurikeskus on kehittänyt taidekasvatuksen henkilöstökoulutusta useilla projekteilla ja hankkeilla, jotka on suunnattu eri alojen ammattikasvattajille ja muille lasten ja nuorten kanssa työskenteleville sekä taidealan ammattilaisille. Eri toimialat ovat yhdistäneet voimansa lasten ja nuorten kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseen.

Alueellista yhteistyötä on edistetty taikalamppukeskuksista Helsingin Annantalon kanssa Kultus -yhteistyön, kulttuurikurssien ja HIMO -seminaarin puitteissa sekä järjestämällä yhteistä tanssi- ja sanataidekoulutusta.

Vantaan erityispiirteisiin kuuluu, että alueellista kulttuuritarjontaa ja yhteistyökumppaneita on paljon, vaikka kunnallisia kulttuuria laitoksia onkin vähän. Keskus hyödyntää hyvin pääkaupunkiseudun kulttuuritarjontaa, alueteattereita, museoita ja gallerioita. Keskus on luonut hyvät yhteydet kehittämistehtävänsä mukaisesti tanssin aluekeskus Zodiakiin, jonka kanssa on järjestetty työpajoja ja koulutusta. Keskeistä yhteistyössä on se, että yhteistyö toimii jo suunnitteluvaiheessa esimerkiksi siinä, millaista toimintaa kouluille järjestetään.

Uudenmaan läänin taidetoimikunnan kanssa on julkaistu akkritehtuurialmanakka päiväkodeille ja sen

ympäri on rakennettu päiväkotihenkilöstölle suunnattu koulutus. Cassandra ry:n kautta on palkattu taideohjaajia, joilla on erilaisia kulttuuritaustoja.

Kansallinen yhteistyö keskittyy erityisesti taikalamppuyhteistyöhön. Siihen sisältyy myös yhteistyö kansallisten kulttuurilaitosten kanssa (Kulttuurin Laajakaista -hanke) ja erityisesti aktiivinen yhteistyö Suomen Kansallisoppperan kanssa. Vantaa on hyödynnänyt hyvin taikalamppuverkoston yhteistyömahdollisuuksia ja ottanut käyttöön muiden kehittämiä toimintamalleja. Porin Vauvojen värikylpy -koulutukseen on osallistuttu ja hyödynnetty sitä omassa toiminnassa. Erityisoppilaiden ohjauksessa on oltu yhteistyössä Pirkanmaan keskuksen kanssa. Myös kehittämistyötä tehdään yhdessä. Tästä esimerkkinä mainittakoon kulttuuriopetussuunnitelmien mallintamistyö Jyväskylän ja Oulun keskusten kanssa. Vantaa on tuonut julkaisemansa luovuus- ja kulttuurikasvatussuunnitelman ja tanssin TaikaLoikka -menetelmäoppaan muiden keskusten käyttöön, mihin liittyen Vantaalla järjestettiin myös valtakunnallinen TaikaLoikka -tansikasvatusseminaari.

Kansainvälisen yhteistyön kentällä on toteutettu hollantilaisen ISH-taiteilijaryhmän kanssa maahanmuuttajanuorille suunnattu, tanssiin painottunut taideprojekti. Se on hyvä esimerkki kansainvälisestä yhteistyöstä, jossa toiminta tuo uusia käytäntöjä suomalaisen taidekasvatuksen hyödynnettäväksi. Muita Vantaan hyödyntämiä yhteistyöesimerkkejä ovat Suomi-Brasilia ja Suomi-Kiina -seurojen sekä Vantaan kaupungin Namibian kanssa toteuttama Vantaa-Windhoek-projekti. Taiteilijavaihtoyhteistyön myötä on syntynyt näyttelyitä ja niiden ohjelmaa koululaisille ja opettajille.

Toiminnan saavutettavuudessa on onnistuttu parhaiten sosiaalisessa, psykologisessa ja maantieteellisessä saavutettavuudessa. Vantaan erityispiirteenä on maahanmuuttajataustaisten ja monien äidinkielen kirjon lisäksi maan suurin erityisoppilaiden suhteellinen määrä. Kulttuuriyhdyshenkilöverkosto on osaltaan alentanut eri koulujen oppilaiden kynnystä osallistua toimintaan ja haasteisiin on panostettu. Siinä on myös moniammatillisin keinoin onnistuttu. Eniten muutosta on tapahtunut parempaan suuntaan 1) maantieteellisessä, 2) taloudellisessa ja 3) sosiaalisessa saavutettavuudessa. Maantieteellisesti laajan ja hajanaisenkin

kaupungin alueelle on tuotettu kaupunginosakohtaisia palveluja ja kuljetusmäärärahoihin on kohdennettu aiempaa enemmän resursseja. Palvelujen hyödyntämisessä aktiiviset koulut erottuvat muista.

Keskinäisessä koordinoinnissa taikalampputoiminnalla on ollut merkitystä kaupungin sisäisen yhteistyön kehittämisessä aiempaa suunnitelmallisempaan, pitkäjänteisempään ja yhteisiä tavoitteita noudattavaan suuntaan. Samoin toimintojen suunnittelun aikajänne on pidentynyt. Tämä näkyy toiminnan määrän huomattavana kasvuna kaudella 2006–2008. Suhde taiteen perusopetukseen, erityisesti tanssin osalta, on kiinteä ja sillä on ollut jo aiempiakin perinteitä. Taikalampputoiminta on tuonut uutta ajattelua taiteen perusopetukseen, menetelmien ja toimintatapojen kehittämiseen, erityisryhmien kohtaamiseen ja koulutautumismahdollisuuksiin. Lastenkulttuurikeskuksen taidekasvatusta kehittävä työ on toiminut ja levinnyt hyvin.

Esi- ja perusopetuksen omaa osaamista ja myönteisiä asenteita on vahvistettu lisäämällä kouluille suunnatun toiminnan määrää, poistamalla esteitä osallistumiselle ja seuraamalla luovuus- ja kulttuurikasvatussuunnitelman toteutumista. Osassa kouluja ovat tarkat lukuvuosisuunnitelmat eri vuosiluokkien osallistumisesta kulttuuritapahtumiin. Koulut voivat myös toteuttaa itsenäistä toimintaa keskuksen tukiessa suunnittelussa ja toteutuksessa.

Sekä koulujen että varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen on panostettu. Hyväksi käytännöksi on esimerkiksi osoittautunut se, että koulutuksesta luokanopettajat saavat usein työpajan omalle luokalleen toteutettavaksi. Keskus on myös tuottanut oppimateriaaleja opettajille jatko työskentelyä varten. Näin vahvistetaan koulutusten siirtymistä käytäntöön. Koulutuksilla henkilökuntaa on myös onnistuttu sitouttamaan pidempikestoisiin projekteihin.

Keskeisenä tuloksena voidaan todeta muun muassa se, että eri taidekasvatustahot pyrkivät yhteistyöhön Vantaan lastenkulttuurikeskuksen kanssa ja taidelaitosten välille on syntynyt uudenlaista yhteistyötä. Taikalampputyön myötä on eriytynyt spesifejä työryhmiä toteuttamaan taidekasvatusta.

Innovatiivisuutta ja luovuutta on tuettu ottamalla huomioon kentän tarpeita, arvioinnin ja palautteiden avulla ja pitämällä toiminta mahdollisimman avoi-

mena. On myös tuettu ja rohkaistu esiintymiseen, uusien toimintamuotojen kokeilemiseen ja uusien kohderyhmien, kuten työttömien nuorten aktivoimiseen. Taiteenaloista tanssi on näissä sovelluksissa ollut keskeisin.

Vahvuuksia ja kehittämistarpeita

Erityisryhmien tarpeet ja syrjäytymistä ehkäisevä työ on nostettu Vantaalla keskeisiksi painopistealueiksi, mikä on tärkeää myös koulutuksen tavoitteita ajatellen. Tämän toiminnan yhteys vanhemmuuteen ja perheiden yhteisöllisyyden tukemiseen on oivallettu taidelaitosten oheishjelmissä, kuten museoissa ja lasten taidetaloissa.

Taiteenaloista tanssi on Vantaan kehittämisalue. Sen tavoitteet on yhdistetty hedelmällisesti tanssipedagogiikan uusien muotojen etsintään. Tanssi on taiteenalana tietyllä tavalla haasteellinen taiteenala suhteessa saavutettavuuteen, koska sen harrastamiseen liittyy joskus ennakkokäsityksiä fyysisistä ja taidollisista vaatimuksista ja ehkä myös ”tyttömäisyydestä”. Samoin tanssin opetuksen perinteet ovat olleet Suomessa melko tekniikkakeskeisiä. Vantaalla on onnistuttu tuomaan tanssikasvatukseen uusia näkökulmia ja kohderyhmiä. Kynnys osallistua on saatu matalaksi ja eri alojen ammattilaisten yhteistyöllä tanssiopettajat ovat päässeet kehittämään opetusta innovatiiviseen suuntaan.

Toiminnassa on painotettu rajoja ylittävään lastenkulttuurityöhön, kuten sosiaalisen eriarvoisuuden vähentämiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja perheytyöhön sekä sukupuolinäkökulmaan eli poikien innostamiseen kulttuuritoiminnan pariin (Vantaan tanssiopiston poika- ja tyttöpedagogiikka). Tämä palvelee taikalamppuverkoston tavoitetta tuoda lastenkulttuuripalveluja uusien ryhmien saataville ja tämä periaate läpäisee keskuksen koko taidekasvatuskäsityksen.

Taikalampputyö ulottuu esi- ja perusopetuksen kouluihin hyvin luovuus- ja kulttuurikasvatussuunnitelman avulla. Koulujen yhdysopettajaverkosto on osaltaan linkkinä eri toimijoiden välillä ja koulutuksen kautta lastenkulttuuria ja taidekasvatusta on pystytty juurruttamaan jossain määrin pysyviksi käytännöiksi.

Vantaan kaupungin kulttuuristrategiassa lastenkulttuuri on ensisijainen painopistealue, mikä on merkille

pantava lähtökohta lastenkulttuurin kokonaisvaltaisen kehittämisen kannalta. Keskuksen toiminta on myös kiinnitetty hyvin osaksi yleisiä strategioita ja toimintalinjauksia, kuten hyvinvointistrategiaa. Keskus toimii aktiivisesti taidekasvatuksen näkyväksi tekemisen ja statuksen lisäämisen hyväksi, esimerkiksi olemalla mukana Vantaan uudessa organisatorisessa lastensuojelusuunnittelussa. Kehittämissuunnittelu on mukana toiminnassa näkyvästi. Arviointitiedon käyttöä kehittämissuunnittelun apuna on mahdollista vielä lisätä.

Eri toimintavuosille asetettujen tavoitteiden saavuttamista on arvioitu ja palautetta eri toimintamuodoista on kerätty - pääosin sanallisesti. Asteikkollisuutta kannattaa käyttää arvioinneissa silloin, kun asenne- ja toimintakulttuurin muutoksia halutaan seurata pitempään.

Vantaan lastenkulttuurikeskus voisi kehittää taidekasvatuskäsityksensä argumentointia ja siihen liittyen kuvata toiminnassa jo löydettyjä hyviä käytäntöjä, jotta toiminnan periaatteet ja tavoitteet tulisivat entistäkin selkeämmin ilmi. Tanssin osalta tätä onkin jo tehty monipuolisesti julkaisuina, seminaareina ja raporteina. Tanssitaiteen osaaminen ja sitä koskeva pedagogiikka ovat Vantaalla varsin korkealla tasolla, minkä lisäksi on edistetty muun muassa kuvataidetta, arkkitehtuuria, sirkustaidetta ja museokasvatusta.

Aloitettun kehittämistyön eteenpäin vieminen eli löydettyjen hyvien toimintamuotojen kehittäminen edelleen on keskuksen toiminnan fokusoimisen kannalta keskeistä. Rohkeutta näkyä, kuulua ja toimia verkostoissa ja myös alueellisena osaajana voisi ehkä hieman kohentaa. Muiden taikalamppukeskusten tavoin Vantaalla tarvittaisiin toiminnalle lisää voimavaroja ja resursseja.

4 Arviointia ja kehittämistarpeita toiminta-alueittain

4.1 Yleistä taikalamppukeskuksista ja -verkostosta

Taikalamppukeskukset ovat kehittämistyössään eri vaiheissa, koska osalla on menossa jo toinen kolmi-vuotiskausi ja kolme keskusta on liittynyt verkostoon mukaan vuoden 2006 alkaessa. Muutoinkin keskus-ten lähtökohdat taikalampputyölle ovat erilaisia, sillä joissakin kunnissa on tehty jo pitkään lastenkulttuuriin liittyvää tai sitä sivuavaa kehittämistyötä, ja taikalampputoiminta on sitten liitetty osaksi aiempia rakenteita ja toimintakäytäntöjä.

Kaikille taikalamppukeskuksille on yhteistä tietoi-suus saavutettavuuden eri ulottuvuuksista (sosiaalinen, psykologinen, maantieteellinen, fyysinen ja taloudelli-nen) ja niiden parantamisesta lastenkulttuuripalveluis-sa. Ilmaisipalvelut tai pienet kustannukset käyttäjille, matala kynnys osallistua ilman aiempaa osaamisen vaatimusta sekä lasten ja nuorten oman osallisuuden vahvistaminen ovat periaatteina sisäistetty kaikissa keskuksissa ja niiden toteuttamiselle on löydetty monenlaisia paikallisesti sopivia ratkaisuja.

Taikalampun keskukset ovat kokeneet saaneensa muilta keskuksilta sekä kollegiaalista tukea että toi-mivia ratkaisuja käytännön ongelmiinsa. Keskuksissa kehitettyjä toimintamalleja, materiaaleja, näyttelyitä

ja ohjaajia on kierrätetty myös keskusten välillä. Yh-teistoiminta kaipaa kuitenkin lisää uusia muotoja ja rakenteita, jotta näkökulmia, osaamista ja mahdol-lisuuksia voidaan ottaa entistä paremmin yhteiseen käyttöön. Tämä vaatimus on tässä toimintakonseptis-sa perusteltu ja ansaitsee myös ulkopuolista tukea.

4.2 Verkoston strateginen työ

Taikalamppuverkosto on toiminut kaksi ensimmäistä kauttaan vauhdikkaan luovasti, etsinyt toiminnalleen linjoja ja käytäntöjä, mutta on myös vakiinnutta-nut hyviksi havaittuja toimintamallejaan. Nyt on jo nähtävissä selvää vakiintumista ja varmuutta toimin-nan suuntaviivoissa ja toteutuksessa. Keskeisiksi ovat nousseet lastenkulttuuritoimijoiden verkottuminen ja ja koordinoimaan pyrkivä rooli, taide- ja kulttuurikas-vatuksen menetelmien kehittämistyö ja tässä erityises-ti koulu- ja päiväkotiyhteistyö sekä toiminnan saavu-tettavuuden parantaminen, erityisesti maantieteellisen ja sosiaalisen saavutettavuuden parantuminen lasten-kulttuuripalveluissa.

Se, mikä on keskusten rooli suhteessa taiteen pe-rusopetukseen ja koulujen taide- ja kulttuurikasvatuk-seen, aiheutti toiminnan alkuvaiheessa kysymyksiä ja hämmennystä monissa keskuksissa. Nyt on jo löydetty

hedelmällisiä yhteistyön muotoja. Ne ovat kehittäneet olemassa olleita käytäntöjä. Keskustelu siitä, mikä kuuluu tai ei kuulu eri toimijoille on jäänyt vähemmälle.

Taikalamppu on osaltaan murtanut sopivalla tavalla perinteistä elitististä ja asiantuntijajohtoista kulttuurikäsitystä ja tuonut sen tilalle ajatuksen kulttuurisesta moninaisuudesta ja lapsilähtöisyydestä. Tällä linjalla kulttuuriset toimintakäytännötkin ovat muuttuneet ja esimerkiksi erityisryhmät ovat nousseet aktiivisiksi kulttuurin kuluttajiksi, tekijöiksi ja tuottajiksi muiden joukossa. Tämä näkemyksen juurruttaminen, perusteleminen ja tuotteistaminen yhteisesti prosessoitavaan strategiaan olisi tärkeää.

Nyt keskusten toiminnalle olisi mahdollista alkaa luoda yhteinen strategia, johon keskusten omat strategiat liittyvät. Kun yleiset suuntaviivat ovat selkeämmin avattuja ja perusteltuja, voisivat keskuksent ennistä paremmin fokusoida toimintaansa ja tehdä sitä myös ymmärrettäväksi erilaisille yhteistyökumppaneille ja sidosryhmille.

Keskusten omissa strategioissa olisi syytä nostaa esiin myös visioita, jotka edellyttävät nykyistä selkeämpää omien vahvuuksien tunnistamista, toisilta oppimista ja itsearvioinnin kehittämistä.

4.3 Koordinoinnin onnistuminen

Taikalamppuverkosto on luonut ennakkoluulottomasti uusia verkostoja ja jopa uudenlaista hallintokulttuuria. Keskuksent ovat toimineet esimerkiksi opetus-, sosiaali-, nuoriso- että teknisen puolen kanssa yhteistyössä. Alueiden taidelaitosten kanssa on kehitetty monenlaista yhteistyötä. Vierailujen yhteydessä tuli esiin vain harvoja avaintoimijoita, joiden suuntaan ei vielä olisi mitään yhteistä.

Lastenkulttuurin resursointi ja toimijat ovat sijoittuneet niin valtion kuin kuntienkin hallinnossa pirstaleisesti moniin eri instansseihin sekä lisäksi alalla on runsaasti yksityisiä ja kolmannen sektorin toimijoita. Taikalamppu oli syntyessään yksi toimija lisää jo aiemminkin hieman monenkirjavaan kenttään. Se on kuitenkin lunastanut paikkansa lisäämällä eri toimijoiden keskeistä yhteistyötä, koordinointia ja avannut eräissä tapauksissa myös uusia näkymiä omaan työkenttään. Joskus seisovalta tuntuva vettä on onnistut-

tu liikuttamaan. Joissakin keskuksissa tehdään paljon yhteistyötä esimerkiksi taidetoimikuntien ja taiteen aluekeskusten kanssa, mutta joissain keskuksissa tätä yhteistyötä voitaisiin entisestään lisätä. Verkottumisessa taikalampputyö on osoittanut jopa poikkeuksellista ennakkoluulottomuutta.

Onnistuneesti luoduista yhteistyön muodoista huolimatta lastenkulttuuri osana valtion kulttuurihallintoa voisi olla nykyistä tiiviimmin linkittyntä. Esimerkiksi Taiteen keskustoimikunnan lastenkulttuurijaos ja muut kuin taikalampun taide- ja kulttuurikasvatuksen kehittämishankkeet sekä yksittäiset verkoston ulkopuolella olevat lastenkulttuurikeskukset pitäisi saada osaksi taikalamppua (esimerkiksi Hyvinkään lasten ja nuorten taidekeskus). Pitkän tähtäimen tavoite on, että jossain vaiheessa koko maa on taikalamppupalvelujen piirissä. Nyt osa suurista kaupungeista lähikuntineen ja alueineen jää lähes täysin verkostotyön ulkopuolelle esimerkiksi Turku lähialueineen ja monet alueet Pohjois-, Itä- ja Kaakkois-Suomessa.

4.4 Toiminnan fokusointi

Taikalampputoiminnan laadun ja saavutettavuuden kannalta on erotettavissa kaksi päälinjaa 1) suuria ryhmiä tavoittava lyhytkestoinen toiminta ja 2) pienille ryhmille suunnattu pitkäkestoinen kehittämis-toiminta. Lyhytkestoinen toiminta lisää tietoisuutta lastenkulttuuripalvelujen olemassaolosta ja antaa sysäyksen lapsille ja nuorille kulttuuriharrastuksen löytämiseen ja rikastamiseen. Ammattikasvattajille se avaa näköaloja uusiin pedagogisiin ratkaisuihin ja taiteen ja luovan toiminnan hyödyntämiseen uusilla alueilla. Pitkäkestoisessa toiminnassa saavutetaan pysyvämpiä ja syvempiä vaikutuksia ja voidaan kehittää uusia toimintakäytäntöjä ja -malleja.

Toiminnan fokusointi on tärkeää pitempään toimineissa keskuksissa, mutta se auttaisi myös kaikkien keskusten työskentelyä. Voimavarat hajoavat ja sitoutuvat helposti kirjavaan ja monialaiseen toimintaan, joka on ollut monien keskusten omaa profilia rakennettaessa osin välttämätöntäkin kokeilua ja etsimistä. Nyt toiminnan linjoja voisi miettiä tarkemmin ja karsia tai ”delegoida” ehkä yksittäisiä toimintoja jonkun muun toimijan vastuulle sekä vakiinnuttaa ja vahvistaa tärkeimpiä omia toiminta-alueita. Keskittyminen

keskuksille annettuihin yleistehtäviin ja erityisiin kehittämistehtäviin toimii tässä hyvänä lähtökohtana, ja toimintaa pitäisi entistä enemmän tarkastella suhteessa niihin niin suunnittelu-, toiminta-, arviointi- kuin kehittämisvaiheissakin.

Keskuksissa on luotu ja kehitetty hyviä uusia lastenkulttuurin toimintamalleja ja -käytäntöjä. Ne olisi syytä vakiinnuttaa, mallintaa ja dokumentoida myös asiasta kiinnostuneiden uusien toimijoiden käyttöön. Kyse on myös erityisesti päiväkoteihin sekä esi- ja perusopetuksen toiminnan alueelle tulevista uusista toimintamalleista ja -tavoista. Jatkuvasti ei ole kuitenkaan välttämätöntä kehittää jotain uutta. Toimintaperiaatteena luovuus on kuitenkin eräs lastenkulttuurikeskusten toiminnan ydintä ja välttämätöntä ”käyteainetta”.

Taikalamppuvaroilla palkattujen vakituisten työntekijöiden työnkuvaa voisi osin selkiyttää ja joiltakin osin painottaa kehittämistyötä ja koordinointia niin, että kentällä toimiva ohjaustyö voisi siirtyä nykyistä enemmän tuntityöntekijöille ja osin myös määräaikaisille projektityöläisille. Muutosten ajoittaminen riippuu keskuskohtaisesti monista eri tekijöistä.

Taikalamppukeskusten toiminta on kokonaisuutena vireää ja innostunutta. Määrärahat ja henkilöstövoimavarat huomioon ottaen toiminta on suoritteiden määrän perusteella tehokasta, mutta toimintaprosessien ja toiminnan vaikuttavuuden arviointiin sekä yleensä laadun varmistamiseen pitäisi jatkossa kehittää systemaattisempaa huomiota. Soveltuvien yhteisten laadunhallinnan mallien kehittäminen olisi tarpeellista aloittaa koko verkoston kannalta esimerkiksi seuraavan toimikauden aikana.

4.5 Koulut ja päiväkodit asiakkaina ja yhteistyökumppaneina

Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on muodostunut taikalamppuverkostossa keskeiseksi linjaksi parantaa saavutettavuutta sekä tarjota taidekasvatusta ja kulttuuritoimintaa osaksi mahdollisimman monien lasten ja nuorten elämää. Kouluyhteistyön myötä on syntynyt uudenlaista, hallintokuntarajat ylittävää toimintakulttuuria, joka on ollut merkittävää sekä opetus- että kulttuurisektoreille. Aiemmin paikoin ja aloittain hyvinkin erillään toimineet koulut ja taidelaitokset ovat

löytäneet paremmin toisensa ja myös uusia yhteistyömuotoja, mitä voi pitää jo sellaisenaan merkittävänä taikalampputyön toiminnallisena saavutuksena.

Hyväksi käytännöksi on osoittautunut koulujen kulttuuriopetussuunnitelmien laatiminen niin, että kulttuuritoiminta kytketään kiinteäksi osaksi koulujen yleisiä opetussuunnitelmia. Vaiheittain oppilaiden vuosiluokkiin sidotut opetussuunnitelman osat sisältöineen antavat systemaattisen ja tavoitteellisen lähtökohdan koulujen kulttuuriopetukseen. Tämä avaa uusia näkökulmia oppimiseen ja koulun ulkopuoliseen toimintaan myös muissa kuin taideaineissa ja on osaltaan kehittämässä koulujen toimintatapoja. Tiivis kulttuuriyhdysopettajien verkosto on tärkeä työkalu tiedotuksen ja markkinoinnin kannalta. Sama tilanne koskee oppilaiden keskuudesta valittuja kulttuuriagentteja. Näitä käytäntöjä olisi syytä soveltaa ja kehittää kaikissa keskuksissa.

Yläkoulujen saamista mukaan kouluyhteistyöhön on pidetty kaikissa keskuksissa haasteellisena, sillä aineenopettajien työssä oppiaineiden tuntijako rajoittaa ainakin asennetasolla tai myös työjärjestysteknisinä esteinä toimintaan osallistumista. Miten yläkoulujen opetuksen ja toiminnan integroimista kulttuurityöhön voitaisiin entistä enemmän tukea, on haaste koko verkoston tulevaisuuden toiminnan kehittämiseksi. Yksittäisiä hyvinkin ennakkoluulottomia kokeiluja on toteutettu muun muassa taideaineiden ja luonnontieteellisten oppiaineiden yhteisen synergian etsinnässä.

4.6 Dokumentointi ja materiaalien tuottaminen

Taikalamppukeskuksissa tehdään innovatiivista taide- ja kulttuurikasvatuksen kehittämistyötä. Keskukset ovat luoneet menetelmiä ja toimintamalleja, joita voidaan käyttää joidenkin projektien osalta hieman soveltaen myös valtakunnallisesti ja eräiden hankkeiden osalta jopa kansainvälisesti. Verkoston sisäisessä yhteistyössä on vaihdettukin näitä malleja jonkin verran. Niitä on kuitenkin ensisijassa dokumentoitu omaa sisältöä käyttäen.

Taikalamppukeskukset ovat hyöttyneet toistensa kehittämistyöstä. Toiminnasta on tuotettu jonkin verran kirjallisia ja verkkomateriaaleja, ja täydennyskoulutuksessa on näitä hyviä käytäntöjä levitetty eri

taiteenalojen taidekasvattajille sekä koulujen ja päivähoidon opettajille. Esite- ja tiedotusmateriaalin osuus on kuitenkin toistaiseksi painottunut keskusten työssä, mikä työn strateginen vaihe huomioon ottaen on ollut perusteltua.

Taikalamppukeskukset eivät ole edellyttäneet yhteistyöosapuolilta vastavuoroisia palveluja, vaan omia palveluja on tarjottu useimmiten vastikkeetta. Kehitellyt hyvät käytännöt ja toimintamallit olisi hyvä koota aika ajoin yhteen julkaisuksi, julkaisusarjassa julkaittavaksi tai soveltuvien osien verkosta poimittaviksi ja edelleen alan toimijoiden käyttöön hyödynnettäviksi. Julkaisemisen kynnys ei kuitenkaan saisi olla verkostomateriaalin osalta liian matala. Julkaisemisen yhteisistä periaatteista keskukset voivat sopia keskenään.

Toisilta oppimisen, tiedon ja osaamisen jakamisen vastavuoroiset toimintatavat ovat tärkeä osa taikalamppuverkoston toimintaa ja se laajentaa taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -palveluiden mahdollisuuksia. Kehittämistyötä kannattaisi nykyistä enemmän dokumentoida ja monet toiminnot ansaitsevat tulla kuvatuiksi kirjallisina materiaaleina. Tutkijoita ja opinnäytteiden tekijöitä kannattaa houkutella lisää mukaan toiminnan kehittämiseen. Tutkimukselliset keinot rikastavat osaltaan työn kehittämistä. Taidenäkökulmien vahvistaminen esimerkiksi eri oppiaineiden opetuksessa haastaa myös entistä enemmän monitahoiseen ja monialaiseen yhteistyöhön. Samalla muiden alojen (esim. kouluopetuksen tiedonalat/oppiaineiden rakenteet) toimintojen ja käsitysten tuntemus avaa ymmärrystä yhteistyön syventämiseen.

4.7 Taikalampputoiminnan voimavarat

Kun taikalampputoiminta on vähitellen vakiintumassa ja tullut entistä tunnetummaksi, on se myös lisännyt kaikissa keskuksissa paineita toiminnan volyymin kasvattamiseen. Tällä hetkellä esimerkiksi koulujen kysyntä palveluihin on huomattavasti tarjontaa suurempi. Keskukset ovat pyrkineet vastaamaan haasteeseen muun muassa täydennyskoulutuksen keinoin niin, että opettajille on luotu valmiuksia toimia aiempaa itsenäisemmin kulttuurikasvattajina. Tästä huolimatta resursien niukkuus on selvä toimintaa rajoittava tekijä.

Toiminnan kehittäminen ja siinä tehtävät muutokset saattavat joskus kaatua hyvin käytännöllisiin

ja konkreettisiin esteisiin. Päiväkotien ja koulujen osallistumista rajoittaa usein kuljetusmäärärahojen puute, mikä vaikeuttaa osallistumista koulujen ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan. Osa keskuksista on onnistunut neuvottelemaan erityisiä määrärahoja tai sopimuksia kunnan ja liikennöitsijöiden kanssa. Valittu toimintalinja vaikuttaa onnistuneelta ja lupaavalta sovellettaessa samaa käytäntöä muuallakin.

Taikalamppukeskuksissa on toteutettu myös erilaisia tilaratkaisuja. Osalla keskuksista on omia tiloja ja toimintatiloja, osalla kaikki toiminta on hajautettu eri pisteisiin - jopa ilman omia lastenkulttuuritiloja. Omat toimintatilat ovat paikallisesti merkittäviä keskustun tunnettuuden kannalta ja niihin on luotu elämyksellisiä toiminta- ja näyttelytiloja. Toisaalta tilat ovat joissakin tapauksissa varsin kalliita ylläpidettävissä. Toimintaa on siksi tärkeää viedä myös kouluihin, päiväkoteihin ja muihin paikkoihin, joissa lapset jo ovat. Tästä huolimatta toivoisi, että mukana olevat kunnat sijoittaisivat voimavaroja myös pysyviin tiloihin, sillä ne parantavat toiminnan näkyvyyttä ja siten myös saavutettavuutta. Eräiden taikalamppukeskusten kokemukset antavat myös hyviä malleja tilanteista, joissa omia varsinaisia lastenkulttuurin harrastamisen tiloja ei ole.

4.8 Arviointi taikalamppukeskusten ja -verkoston kehittämisessä

Taikalamppukeskukset keräävät toiminnastaan monenlaista palautetietoa. Useimmiten palautteen antajina ovat keskustun organisoimassa toiminnassa mukana olevat lapset ja nuoret, mutta joskus myös mukana olevat opettajat tai ohjaajat. Palautetieto ei aina kerro sitä, miten toimintaa odotetaan kehitettävän tai palautetieto jää tällöin melko yleiseksi. Nämä päätelmät ja tulkinnot jäävät tiedon kerääjien asiaksi. Palautetieto kertoo useimmiten, miten tyytyväisiä toimintaan on oltu. Sen tiedon systemaattisesta hyödyntämisestä ei vielä jäänyt selvää kuvaa. Hyödyntäminen on vaihtelevaa.

Keskukset dokumentoivat myös suoritettua, joka koskee esimerkiksi osallistujien, tapahtumien, kontaktien, neuvotteluiden, seminaarien ja koulutustilaisuuksien määriä tehtävinä. Tieto on hyödyllistä muun muassa kehitystrendien seuraamiseksi. Se tieto on myös osa toimintakertomustietoa. Toimintakerto-

mukset antavat taikalampputoiminnasta tietoa siinä kontekstissa, jossa toiminta on kulloinkin hallinnollisesti. Toimintakertomukset on laadittu huolella.

Itsearviointi perustuu oman toiminnan onnistumisen arviointiin, sen vahvuuksien esiin nostamiseen ja kehittämistarpeiden yksilöintiin. Tällaista toimintaa ei systemaattisena esiinny kaikissa keskuksissa - eikä näin ole, toiminnan taustat ja muut tekijät huomioon ottaen aina perusteltuakaan. Itsearviontoiminnan keskeisin parantamisalue on se, että sen myötä nostettuihin kehittämistarpeisiin puututaan oikeasti käytännön työssä. Usein tämä yhteys on jäänyt kuitenkin löysähköksi tai puutteelliseksi.

Kohtasimme tilanteita, joissa lastenkulttuurityön arvojen ja tavoitteiden pohdintoja oli harrastettu pitempään ja syvällisesti. Se on osa laatutyötä, joka vuorovaikutteisessa toimintakulttuurissa etenee avoimuuden ja toisilta oppimisen ilmapiiressä. Hyvänä esimerkkinä SWOT-analyysistä voidaan pitää esimerkiksi Satakunnan maakunnallisen lastenkulttuurikeskuksen tekemää arviointia. Säännöllisesti tehtynä ja tiettyihin kohteisiin arviointia fokuoimalla analyysi tai tarkastelu puoltaa hyvin paikkaansa.

Taikalampputoiminta sisältää mahdollisuuden myös vertaisarviointeihin (benchmarking), jolloin useinkin kaksi toistensa kaltaista keskusta arvioi toisiaan vastavuoroisesti. Toimintamalliin sisältyy tällöin ulkopuolisuuden edut. Tällaista mallia ei systemaattisena tullut esiin, vaikka arvioivia keskusteluja käydään keskusten välillä osin hyvinkin aktiivisesti.

Käsillä oleva arviointi edustaa opetusministeriön taikalampputoiminnassa toista ulkoista arviointia, jossa lähtökohtana on ollut opetusministeriön asettamat tehtävät ja tavoitteet ja niiden toteutumisen tarkastelu. Tähän arviointiin sisältyy ajatus myös muutoksen tarkastelusta eli miten toiminta on muuttunut edellisestä arvioinnista. Tässä mielessä – pitempään mukana olleita keskuksia koskien – on kyse myös ns. seuranta-arvioinnista. Yleensä seurannan yksi painopiste tulisi olla pääasiassa siinä, miten edellisessä arvioinnissa havaitut kehittämistarpeet on otettu huomioon. Tässä arvioinnissa tämä näkökohta oli toissijainen. Ensijaista oli arvioida nykytilaa sovittujen kohteiden osalta (liite 1).

Kokonaisuutena on todettava, että toimintakentän rikkonaisuus, tavoitteiden moninaisuus, joiltain osin

vielä alkavaksikin toiminnaksi luokiteltavan toimintasektorin luovat etsintäprosessit eivät vielä tarjoa selkeitä lähtökohtia seurannan tekemiseen, vaikka monilla tehtäväalueilla on tapahtunut vakiintumista, laajentumista ja yhteistoimintaverkostojen (osaajat mukaan lukien) kokonaiskuvan selkiytymistä. Taikalampun tehtäväkentän haasteellisuus nouseekin tilanteesta, jossa ei pitkään toimintahistoriaan liittyviä päivittäisrutiineja ole päässyt vielä kehittymään. Pääosin keskusten toimintaa voidaan kuvata kehittymässä olevaksi ja joiltain osin jo vakiintuneeksi toiminnaksi. Toimintaan sisältyy myös yksittäisiä erinomaisia hankkeita ja toimintamalleja.

Toteutettua ulkoista arviointia voitaneen kutsua kehittävän arvioinnin toimintaperiaatteella toteutetuksi. Arvioijien esittämät tulokset ovat olleet keskusten punnittavina. Arvioijat ovat suhtautuneet niihin asiallisella vakavuudella. Arvottaviin päätelmiin ei ole palautteen perusteella ollut juuri tarvetta tehdä muutoksia, palaute antoi aiheita lähinnä faktatietojen tarkentamiseen. Joka tapauksessa keskusten edustajien palaute prosessin aikana on sekä rohkaissut että lisännyt heidän tarpeisiinsa orientoituvaa tiedontuottamista.

Yksikään keskus ei ole tilannut aikaisemmin ulkopuolista arviointia koko toiminnastaan. Yksittäiseen toiminta-alueeseen tehdystä auditoinnista löytyi yksi esimerkki. Laadittuja keskusten laatujärjestelmiä tai laatukäsikirjoja ei vielä ole käytössä. Sen työn käynnistämisen oikea aika lieneekin vasta ensi toimikaudella. Jyväskylän Kulttuuriantian toimintaa on tutkittu eniten, samoin Oulun Valveesta on useita opinnäytteitä ja Porissakin on ollut samanlaisia aktiviteetteja. Tehdyt tutkielmat ovat lähinnä opinnäytteitä (pro gradu -tutkielmat).

Yliopistoyhteistyötä on varsin useilla keskuksilla muissa asioissa. Monet keskuksista ovat osallistuneet lisäksi erilaisiin lastenkulttuurikeskuksia kartoittaviin tutkimuksiin. Esimerkiksi Porissa on vauvojen värikylpyyn liittyen valmistumassa kaksi pro gradua. Porissa on myös tekeillä väitöskirja yleisemmin lasten kulttuuritoimintaa koskien. Ammattikorkeakoulujen lopputöissä on muutama keskus ollut mukana ja on myös tätä kirjoitettaessa mukana. Myönteisenä esimerkkinä mainittakoon lisäksi Oulussa sanataiteen piirissä tehty yhteistyö Oulun yliopiston kanssa. Kenttä kutsuu opinnäytteiden tekijöitä ja tutkijoita mukaan.

4.9 Kokoavia päätelmiä

Lastenkulttuurityön arvopohjan syventämisestä on syytä käydä keskustelua koko taikalamppuverkostossa. Prosessi voisi edetä vaihteittain osin sisäisenä työnä ja osin ulkopuolisia verkostoja käyttäen. Taikalamppuverkostossa on varsin tasokasta omaakin osaamista tähän työhön. Kysymys on siitä, miten lastenkulttuurin edistämisestä puhutaan, mitä asioita siinä työssä painotetaan, miten selkeänä sen työn tarpeet tulevaisuudessa tiedostetaan ja mikä rooli tällä työllä tiedostetaan olevan suhteessa muuhun taidekasvatukseen ja kulttuurityöhön lasten kannalta. Kysymys on myös oman toimintaroolin uskottavuuden näkymisestä tehtävien ja haasteiden osalta, mutta myös konkreettisen toimintapolitiikan jäsentymisestä tehtäväalueella. Lapset, lapsuus ja lapsen maailman ymmärtäminen kulttuurisessa kontekstissa ovat tämän työn keskiössä.

Taikalampputoiminnan myötä alkaa olla jo aineksia tulla esiin julkisessa keskustelussa, verkottua niiden taiteentekijöiden ja tahojen kanssa, joilla on yhdensuuntaista sanomaa lastenkulttuurityön kehittämiseksi ja syventämiseksi. Kyse on yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisesta ja siinä kohteena erityisesti lastenkulttuuriasioiden edistäminen maassa. Näkyvyyden tavoittelu on myös osa toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuteen pyrkimistä. Verkosto voi tuoda osaamistaan myös jo olemassa oleviin kulttuuritapahtumiin (esim. taiteiden yö Helsingissä), se voi olla myös keskusteluosapuoli silloin, kun tavataan avainhenkilöryhmiä tai heille järjestetään tilaisuuksia. Lapsille kirjoittavat, heille kuvakirjoja tekevät, lapsille oppikirjoja tekevät ovat yhteistyösapuolina ja vaikuttamisväylinä myös merkittävä mahdollisuus.

Taikalamppukeskusten toiminnan ollessa vielä voimakkaassa kehitystilassa rahoitusosuuksien kasvattaminen on välttämätöntä. Taikalamppukeskukset ovat tähän saakka kehittäneet aktiivisesti toimintansa suunnitelmia, sisältöjä ja rakenteita. Toiminnan lisääntyessä henkilöstötarpeisiin on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Henkilöstörekrytoinnissa ja tehtävistä nousevien tarpeiden priorisoinnissa onnistuminen on taikalampputyössä tärkeää. Kysymys on siitä, mitä tavoitellaan, millaisella työnjaolla ja millaisilla voimavaroilla. Joskus hajallaan olevien kult-

tuurityön voimavarojen uudelleen allokointi saattaisi joissain tapauksissa tehostaa toimintaa.

Opetusministeriön roolia taikalamppuverkoston toiminnassa tulisi kehittää. Kysymys on muun muassa suuntaviivoista ja linjauksista, joiden puitteissa kehittämistä tulisi suorittaa. Suuntaviivatyö voisi olla osa ministeriön ja keskusten yhteistä tulevaisuuden suunnittelua. Samalla olisi hyödyllistä keskustella myös hallinnollisesta virtaviivaistamisesta, jolla on omat etunsa taikalampputyössä yhteistyön, näkyvyyden ja toiminnan tehostamisen kannalta.

Vuosittainen haku on koettu raskaana ja voimavaroja vievänä keskuksissa. Niiden keventämistä toivotaan poikkeuksetta. Samoin päätökset rahoituksesta tulevat nyt toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen kannalta liian myöhään. Aikaistamista toivotaan yleisesti. Rahoituksen haku voisi tapahtua pitempää jaksoa varten kerralla. Jos selvitysten antamisesta ei ole hyötyä sen tekijöille, on ilmeistä, että niiden tekeminen turhauttaa. Taikalampputoiminnan kehittämisen kannalta on voitava myös harkita kevyempää tapaa raportoida asioista. Selvityksiä vaaditaan ehkä hieman liikaakin ja liian moni taho kaipaa samojakin tietoja, mutta hieman eri tavoin kysyen.

Taikalamppuverkoston tehtävä niukkojen taloudellisten voimavarojen ehdoilla, kehittämistehtävineen, verkostomaisuutta hyödyntäen ja sopeutuen paikallisen ja alueellisen kulttuurityön kenttään, on ollut haasteellista eikä virka-aikojen puitteisiin ole työmäärää kyetty rajaamaan. Vaikka toiminta on tarjonnut innoittavia aineksia, työmäärän kohtuullisena pitäminen on välttämätöntä. Erilaiset hakemukset, toiminnan kuvaukset ja selvitykset vievät pienessä toimijajoukossa liikaa aikaa ja resursseja.

Taloudellisten resurssien lisääminen on perusteltua kaikkia keskuksia koskien, mutta sen rinnalla tulisi resursseja voida allokoida uudelleen niin lyhyen kuin pitkänkin pitkän tähtäimen tavoitteena. Materiaali-tuotannon tukeminen, keskittäminen ja kytkeminen myös koulujen materiaaliarpeisiin saattaisi olla yksi voimavarojen uudelleen suuntaamisen paikka. Taikalampputyön oma leimallisuus materiaaleissa voi olla esimerkiksi juuri uuden löytämisen etsiminen, uuden esittäminen, uudella tavalla toimimisen kuvaaminen ja luovien innovatiivisten toimintamallien kehittelyyn haastaminen.

Alueellisesti ja kansallisesti taikalampputoimintaa voidaan pitää jopa uraauurtavana ja poikkeuksellisen kulttuurikentän sisällä toteutuneena ja yhä kehittyvänä ja voimistuvana innovatiivisena kansallisena lastenkulttuuri-interventiona. Innovaatiot, tuotekehittely, vakiinnuttaminen, levittäminen ja toisilta oppiminen ovat olleet osa näkyvintä toimintaa. Sekään ei ole ollut kyllin. Keskukset ovat aktiivisesti hakeneet ratkaisuja taiteiden välisyydestä, joskus opinnäytteiden avaamista näkymistä sekä omista ja yhteisistä verkostoista aina kansainvälisiä kontakteja ja yhteistyötä myöten.

Kansainvälinen yhteistyö on myös lähtenyt käyntiin, joskin vaihtelevasti. EUNETArt -yhteistyö on avannut joillekin keskuksille kansainvälisiä kontakteja ja toimintamallien vaihtoa. Kun verkoston toiminnan rahoitus on nyt loppunut, pitäisi löytää uusia kansainvälisiä verkostoja EUNETartin supistuvan toiminnan rinnalle. Jatkossa voisi toisin sanoen miettiä, miten kansainvälistä verkottumista voisi tavoitella yksittäisten vierailujen ja vaihtojen lisäksi. Voisiko esimerkiksi jotakin kehittämishanketta prosessoida eteenpäin yhdessä kahden tai kolmen eri maan yhteisprojektina.

Yhteistyö ammattikasvattajia kouluttavien ja kulttuurialan oppilaitosten sekä tutkimusta tekevien ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa on vähitellen alkanut löytää toimintamuotojaan. Taikalampun kannalta tämä on tärkeää siksi, että uudet käytännöt siirtyvät nopeasti tulevien ammattilaisten käyttöön ja siksi, että kehittämistyön tueksi saataisiin myös tutkimusta. Yhteistyötä pitää kuitenkin erityisesti koulutuksen osalta rajata tai paremminkin fokusoida niin, että taikalamppujen tarjoama koulutus saisi myös resursseja järjestäessään koulutusta. Eräissä tapauksissa järjestetty koulutus on jäänyt täysin keskusten kustannettavaksi, minkä ei ole kuitenkaan tarkoitus olla normaalikäytäntö. Kannattaneeko selvittää, mitä mahdollisuuksia on perustaa lastenkulttuuritoimijoiden kansallinen yhteis- tai yhteyselin, joka voisi nostaa näkyviin asioita, joita lastenkulttuurin kannalta eri tahot pitävät yhteiskunnassa esillä.

Taikalamppuverkoston käytössä lieenee kokonaisuutena jopa poikkeuksellisen laaja kansallisen osaaja-, toimija- ja rahoittajien verkosto. Jos verkosto haluaa näkyä yhdessä, sen taustalla on jo niin vahvaa osaamista, ettei sen voima jäätä epäilyjä. Tällaisena yksittäisenä hankkeena voisi mainita esimerkiksi valtakunnallisen

Taikalamput syttyvät -hankkeen, jossa kukin keskus toimialueellaan tarjosi vuoden 2008 lopussa lastenkulttuurityölle foorumin, jossa asian tärkeys, toiminta ja tulevaisuuden haasteet linkittyivät.

Edellä kuvattu lastenkulttuurikeskusten toimintapolitiikka sisältää dynaamisia elementtejä toiminnalle, mutta on myös haavoittuvaa liiallisen sisällöllisen moniaineeksisuutensa, moneen suuntaan hajottavien aktiviteettien ja samalla vähäisten resurssien vuoksi. Uhkien välttämiseksi ja toisaalta mahdollisuuksien hyödyntämiseksi on tärkeää pysähtyä määrävälein pohtimaan oman toiminnan tarkoitusta, tavoitteita ja niihin liittyviä suunnitelmia. Sitä varten on tärkeää, että toimintaan liittyy sekä itsearviointia että ulkoista arviointia.

Taikalampputoiminta (keskukset) tarvitsee oman kehittämisstrategian, pitkän tähtäimen yhteisen suunnitelman, joka sisältäisi toiminnan vision, arvot, yhteiset ja keskuskohtaiset tavoitteet, toimintasuunnitelman esimerkiksi viidelle seuraavalle vuodelle. Se olisi samalla kehittämissuunnitelma, joka sisältäisi myös laadunhallinnan toimintakokonaisuuden. Sen pohjana voisivat olla opetusministeriön omat strategiset suuntaviivat. Keskustelut ministeriön edustajien kanssa edistävät yhtäläisen päämäärän ja strategian ja myös yhteisen strategisen ajattelun syntymistä ja toteuttamista.

Opetusministeriö voisi myös harkita valtakunnallisen kulttuurikasvatusstrategian kirjoittamista jatkaamaan lastenkulttuuripoliittisen ohjelman viitoittamaa kehittämistyötä kaikkien kasvatus- ja kulttuurialan ammattilaisten kesken.

Taikalampputoimintaan ja lastenkulttuurityöhön kohdistuneiden ja niihin kohdistuvien palautteiden, arviointien ja tutkimusten hyödyntämisessä tulevaisuudessa lieenee paljon tehtävää. Kysymys on erityisesti siitä, miten toimintaa voidaan, halutaan ja osataan kehittää arviointien ja tutkimusten avulla. Jos tällainen tarve nähdään tärkeänä, saattaisi olla hyvä luoda yhteinen arviointi- ja tutkimussuunnitelma esimerkiksi seuraaville vuosille. Se kattaisi esimerkiksi sekä itsearvioinnin, palautetoiminnan, ulkoisen arvioinnin, opinnäytetöiden ja muiden tutkimusten kokonaisuuden, tilasto- ja muuta seurantatietoa unohtamatta. Silta pohjalta voidaan tietoperustaisemmin kehittää koko verkostoa sekä myös yksittäisten toimijoiden työn kehittämistä. Mainittu työ liittyy koko taikalampputyön

yhteiseen tietojärjestelmään, jonka puitteissa työtä kannattaa kehittää.

Taikalamppuverkoston työn kehittäminen yhteistyönä on toisaalta systemaattiseen yhteissuunnitteluun perustuvaa, mutta myös herkkää ihmissuhdeverkoston työtä. Vaihtoon tarjolla olevat ainekset ovat kunkin keskuksen erityisosaamisessa, asiantuntija-avun saamisessa, yhdessä kehittelyssä, vertaistuen saamisessa niin arvioinnissa kuin kehittämisessäkin, materiaalien tuottamisessa, hyvien käytäntöjen levittämisessä ja taikalamppuverkoston ulkopuolisten asiantuntijoiden osaamisen hyödyntämisessä. Perinteisesti juuri näissä asioissa saattaa nousta esiin liikaa oman keskuksen etujen varjelu, avoimuutta odotetaan enemmän muilta, mutta siihen ei olla itse täysin valmiita. Verkostomaisessa yhteistyössä aidon tiimityön toimintatavat voivat toimia mallina vuorovaikutusta kehitettäessä.

Taikalampputyön saavutettavuutta tulisi parantaa koko maata ajatellen. Tämä koskee myös ruotsinkielistä taikalampputoimintaa. Uusia kuntia ja alueita tulisi saada toimintaan mukaan. Merkittävä yhteistyössä toteutettava hanke voisi ollakin verkoston sisäisenä suunnitelmatyönä tehtävä taikalampputyön laajentamissuunnitelma (vaiheittainen) koko Suomeen. Työn tueksi tulisi saada määräajaksi palkattu projektisihteeri, joka laatii ministeriön ohjauksessa ja verkoston tuella suunnitelman aikatauluineen ja resurssitarpeineen.

Edellä kuvatun perusteella taikalamppuverkoston keskeisimmät vahvuudet voidaan kuvata seuraavasti:

- 1 Toiminta on kehittynyt merkittävästi verkostona sekä verkoston vahvuuksien ja osaamisen hyödyntämisellä. Toiminnan volyymin kasvun ohella toimintaan on tullut lisää sisällöllistä monipuolisuutta.
- 2 Lapsuus, lapsi kulttuurisena toimijana ja oman maailmankuvansa rakentajana kulttuurissa on toiminnan peruslähtökohtana kaikissa keskuksissa.
- 3 Kansallisesti taikalampputoimintaa voidaan pitää uraauurtavana ja innovatiivisena lastenkulttuuri-interventiona. Taidepedagogiset innovaatiot, tuotekehittely, vakiinnuttaminen, levittäminen ja toisilta oppiminen ovat olleet osa näkyvää toimintaa.

- 4 Lastenkulttuuritoiminta on laajennettu perinteiseltä kulttuurisektorilta osaksi laajempaa lasten kasvatusta, terveyttä ja hyvinvointia koskevaa työtä. Tämä on synnyttänyt uusia poikkihallinnollisia toimintamalleja ja -verkostoja.
- 5 Vauhtia kehittämiseen on toiminnassa haettu verkottumalla paikallisten toimijoiden lisäksi alueellisesti, kansallisesti ja jopa jossain määrin kansainvälisesti.
- 6 Keskusten toiminnan pohjalla vaikuttava taidekäsitys on avoin ja kulttuurisia rajoja rikkova. Keskukset ovat hakeneet virtaa toiminnalleen taiteiden välisyydestä sekä alueellisiin perinteisiin liittyvistä paikalliskulttuurin muodoista ja lasten ja nuorten omasta kulttuurista.

Keskeisimmät taikalampputyön kansalliset kehittämistarpeet voidaan kuvata seuraavasti:

- 1 Verkostolle olisi laadittava oma kehittämisstrategia ja pitkän tähtäimen yhteinen toimintasuunnitelma, mikä tarkoittaa lastenkulttuurityön arvopohjan syventämistä, keskinäisten synergiaetujen vahvistamista ja toiminnan kansallista virtaviivaistamista.
- 2 Taloudellisten voimavarojen lisääminen ja fokusoiminen on tarpeellista kaikissa keskuksissa ottaen huomioon myös henkilöstötarpeet ja henkilöstön tarkoituksenmukainen käyttö.
- 3 Lastenkulttuurityön näkyvyyttä tulisi vahvistaa verkottumalla entistä kattavammin taidelaitosten, taiteentekijöiden, taidealan tutkijoiden, taide- ja taito-opetusta antavien oppilaitosten opettajien sekä asianomaisten opettajajärjestöjen kanssa. Olisi harkittava lastenkulttuuritoimijoiden kansallisen yhteys- ja yhteistyöorganin perustamista.
- 4 Lastenkulttuurikeskusten materiaali tuotantoa olisi tuettava keskittämällä, laajentamalla asiakaspohjaa (esim. perusopetuksen koulut,

päiväkodit, taiteen perusopetus) ja internetin toiminta-alustoja hyödyntäen.

- 5 Taikalamppuverkoston toimintaa koskevien tarpeiden, palautteiden, arviointien ja tutkimusten tietojärjestelmän kehittäminen sekä tämän tietämyksen hyödyntämisen vahvistaminen ovat tarpeellisia keskusten laatutyön lähivuosien kehittämishankkeita.
- 6 Toiminnan maantieteellistä ja alueellista saavutettavuutta tulisi lisätä koko maan kattavaksi.

5 Taikalamppuverkoston keskusten lippulaivat

Tässä arviointiraportissa on ollut mahdollista perehtyä yksittäisiin taidekasvatuksellisiin innovaatioihin ja toimintakäytäntöihin hyvin rajallisesti. Siksi taikalamppukeskukset ovat valinneet toiminnastaan yhden kehittämänsä hyvän käytännön, jonka haluavat esitellä ja jakaa myös muiden tutustuttavaksi ja hyödynnettäväksi. Nämä esimerkit valottavat omalta osaltaan monipuolista lastenkulttuurityötä, jota taikalamppuverkosto on kehittänyt.

5.1 Helsingin Annantalon taidekeskus

Repäisyjä – voimauttavia työpajoja nuorille

Kuinka liittää valokuvausta, videota, kuvataidetta, sanataidetta tai draamaa omaan opetukseen? Kuinka mahdollistaa oppilaille itsetuntoa ja itseluottamusta kohottavia kokemuksia taiteen kautta?

Voima-työryhmäksi kutsuttu taiteilija-pedagogi -ryhmä on kehittänyt nuorille suunnattuja, voimauttavia taidekasvatusmenetelmiä. Nämä niin kutsutut ”Repäisyt” ovat osa yläluokkien, lukiodien ja ammatillisten oppilaitosten teemallisia kulttuurikursseja. Kurssilla työpajatyöskentely yhdistyy taidelaitosten ohjelmatarjontaan ja yleisötyöhön, asiantuntijaluennoihin ja keskusteluihin.

Repäisyt vastaavat kysymykseen, kuinka tehdä taiteellinen yllätyshyökkäys luokkaan, jossa on usein

syvään juurtunut ”ei kiinnosta” -konsensus. Tavoitteena on saattaa taiteellis-tutkimuksellisen työn tulokset kasvattajien, erityisesti nuoria opettavien, saataville. Opettajien Repäisyjä -koulutukset ja Repäisyjä -julkaisusarja opastavat kasvattajia työpajamallien toteuttamiseen omassa opetuksessaan.

Yksi Repäisyistä on Täydellinen ihminen –video-työpaja. Siinä toteutetaan nuoren itselleen käsikirjoittama lyhytelokuva, jossa hän esiintyy täydellisenä ihmisenä. Työpaja kehitettiin Minä kaunis ihminen -kulttuurikurssille. Työpajan innoittajana toimi myös Jørgen Lethin ”Det perfekte menneske” -lyhytelokuva vuodelta 1967.

Lyhytelokuvat tehdään pareittain, jolloin nuoret kuvaavat vuorotellen toistensa käsikirjoitukset. Tavoitteena on herättää kysymyksiä siitä, kuka kulttuurissamme sanelee ulkonäköihanteet ja oikeat tavat olla. Syntyvissä videoissa jokainen nuori on itse määrittelemällään tavalla täydellinen ihminen, ja parityöskentelyn kautta hahmottuu, että video (mediateksti) on aina myös tekijöidensä summa.

Työpajan kuvaus pähkinänkuoressa

- KUVA 1: Video alkaa muutaman sekunnin mittaisella mustalla kuvalla. Tämän voi kuvata pitämällä kättä tms. kameran linssin edessä.
- KUVA 2: Toisessa kuvassa esitellään Täydellinen ihminen. Kertojanaäni sanoo: ”Tässä on (oppilaan nimi), täydellinen ihminen.”

- KUVAT 3- n.8: Kolmannesta kuvasta eteenpäin kuvat esittelevät Täydellistä ihmistä käsikirjoittajan haluamalla tavalla. Kertojan lukeman tekstin muoto on kuitenkin kuvasta kuvaan sama: "Näin täydellinen ihminen ... kävelee(esimerkiksi)". Näitä kuvia tulisi olla, kuvaukseen käytettävissä olevasta ajasta riippuen, 5–8 kappaletta.
- KUVA n.9: Viimeisen kuvan jälkeen nauhoitetaan jälleen muutama sekunti mustaa kuvaa, videon loppumisen merkiksi.
- Kohtaukset harjoitellaan nauhoittamatta. Kun kohtaus sujuu halutulla tavalla, voidaan se nauhoittaa.
- Kohtaukset kuvataan käsikirjoituksen mukaisessa järjestyksessä. Videoita ei leikata.

- Oppilaat esittävät videonsa muille televisiosta tai videotykillä. Katsomisen jälkeen keskustellaan videoista. Mitä ajatuksia videot herättivät? Millainen on Täydellinen ihminen? Ketkä ovat vaikuttaneet siihen, millainen kuva Täydellisestä ihmisestä syntyy?

Voimauttavat työpajat ovat henkilökohtainen prosessi niin oppilaille kuin ohjaajillekin. Opettajan rooli on tärkeä, kun luokkaan pyritään luomaan voimaantumista mahdollistavaa ilmapiiriä. Tärkeäksi koettiin irtiotto tavanomaisista rooleista, rohkea harppaus pois totutuista kaavoista. Repäisyjä-oppaiden työpajarungot mahdollistavatkin voimautumisen silloin, kun luokkaan syntyy tasa-arvoinen ja luottavainen tunnelma, jossa jokaisen läsnäolijan panosta arvostetaan ja kunnioitetaan.

5.2 Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX

Arx-kampus -avustukset - Koulujen omien projektien tukeminen

Arx-kampus on Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin kokonaisuus koulujen taidekasvatuksen tukemiseksi. Tässä hankekuvauksessa esitellään ARX-kampus -toiminnan yhtä osa-aluetta, avustustoimintaa.

Projektin tavoitteet

Koko ARX-kampus -toiminnan tavoitteena on tarjota kouluille koulutusta, tietoja, sisältöjä ja resursseja kehittää opetussuunnitelmiansa taidekasvatuksellisia kokonaisuuksia. Koulupäivien aikana tapahtuvan toiminnan myötä madalletaan osallistumisen kynnystä taiteen tekemiseen.

ARX-kampus -avustusten tavoitteita on aktivoida kouluja myös itse järjestämään uudenlaista kulttuuri-toimintaa oppilaille, edistää kulttuuritoiminnan saavutettavuutta ja omaehtoisen toiminnan tukemista sekä luoda ja syventää kulttuurilaitosten, taiteilijasuunnitelmien sisältöjä voidaan toteuttaa uusien keinoin sekä edistää erilaisia tapoja oppia. Tärkeinä arvopohjina toimivat yhteisöllisyys, yhteishengen nostattaminen

sekä omna yhteisön arvostaminen. Tukemalla koulujen omia kulttuurihankkeita tiivistetään myös koulun, asukasyhdistysten ja vanhempien yhteistyötä. Lisäksi oppimisympäristön rikastuminen tuo vaihtelua koulun arkeen.

Toimintatavat

Koulut ovat voineet hakea ARX-kampus -avustusta omiin kulttuurihankkeisiinsa syksyisin vuodesta 2006 lähtien. Avustusta voi hakea ARXin taikalamppuhankkeen pääteemoihin sirkustaiteeseen, teatteriin tai tapahtumajärjestämiseen liittyen. Koulu ideoi hankkeensa itse ja panostaa myös resursseihin. Avustuksen saajista päättää asiantuntijatyöryhmä.

Muutaman sadan euron avustusten lisäksi ARXin henkilökunta neuvoo ja opastaa tarvittaessa esimerkiksi oikeiden ammattilaisten löytämisessä, tiedottamisessa ja teknisissä kysymyksissä. Kouluilla on itsellään hankkeidensa vetovastuu ja ne raportoivat ARXille hankkeen päätyttyä.

Resurssit

Vuonna 2006 ARX-kampus -avustusta myönnettiin 13 hankkeelle yhteensä 6360 € arvosta. Hankkeiden eteen teki töitä oman työnsä ohessa 49 opettajaa. Lisäksi hankkeiden omarahoitusosuus oli kustannusarvioiden mukaan keskimäärin 34 % hakemuksen kokonaiskus-

tannuksista. Vuonna 2007 ARX-kampus -avustusta myönnettiin 11 hankkeelle yhteensä 8000 € arvosta. Hankkeiden parissa työskenteli 38 opettajaa. ARX-kampus -avustuksia koordinoi yksi ARXin tuottajista.

Tulokset

Avustetuista hankkeista 9 oli draamaprojekteja, 7 tapahtumia ja 8 monitaiteisia projekteja. Aihealueilla tuettiin ARXin taikalamppuhankkeen kehittämistavoitteita. Lisäksi monta uutta yhteyttä syntyi koulujen ja kulttuuritoimijoiden, kuten Capoeira-koulun, Teatteriryhmä Parenteesin ja Kansallisooopperan välille*).

Vuodelta 2006 kerätyssä palautteessa**) kaikki vastaajat löysivät hankkeistaan kiinnostuksen opetussuunnitelmatyöhön. Toiset liittivät sisällön integroituna aineopetukseen kuten äidinkieleen ja toiset esimerkiksi yhteistyötaitoihin ja itsetuntemukseen. Eräs vastaaja kiteytti hankkeen antia näin: ”Onnistumisen kokemuksia ja huomatuksi tulemisen mahdollisuuksia niille nuorille, jotka eivät ole koulumenestyjiä”.

Yli puolet vastanneista toi oma-aloitteisesti esiin tyytyväisyytensä toimintamallia kohtaan. Yhdessä palautteista sanottiin: ”ARX-kampus -rahoitus tukee oivallisesti koulutyötä ja antaa mahdollisuudet toteuttaa vaativampia projekteja koulun arjessa”. Mallin mielekkyydestä kertoo myös se, että vuonna 2006 kysyntää avustuksille oli 47 % ja vuonna 2007 27 % enemmän kuin tarjontaa.

Viitteet:

*) Vuosien 2006–2007 aikana toteutetut ARX-kampus- koulujen omat hankkeet on listattu taikalamppukehittämishankkeen toimintakertomuksissa (Liitteet E1 ja E2).

**) Kooste palautteista (liite D2). Vastausprosentti 82.

5.3. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Kulttuuriaitta

Verkoston yhteistyöllä taataan taiteen työkaluja

Kulttuuriaitan toiminta alkoi opettajien täydennyskoulutuksen kehittämisellä. Sen myötä *syntyi taiteilija taloon* - malli sekä monitaiteinen yhteistyö taidealan toimijoiden kanssa. Taikalamppukausien aikana tiivis yhteistyöverkosto on organisoinut käytännölliseksi ja innovatiiviseksi rakenteeksi, johon eri toimijat tuovat mukanaan omaa osaamistaan, taustaorganisaationsa resursseja ja kontakteja. Tuloksena syntyy uusia taidekasvatuksen toimintamalleja. Työpajat toteutetaan kouluissa, päiväkodeissa, taidelaitosten ja yhteistyökumppaneiden tiloissa. Kulttuuriaitalla on kaksi kokopäivästä työntekijää ja osa-aikainen kulttuuriyhdysopettaja. Kouluissa ja päivähoidossa on nimetty kulttuurivastaavat ja kaikissa toimialueen kunnissa on omat lastenkulttuuriyöryhmänsä.

Toiminta-alue on taikalamppukausien aikana laajentunut: alussa mukana oli kaksi kuntaa, toisella toimikaudella jo kuusi. Suurin osa tarjonnasta on tarkoitettu koko toimialueelle, osa taas kohdennetaan suoraan asianomaisille paikkakunnalle kunnan oman suunnitelman mukaisesti. Kulttuuriaitta kokoaa erityisesti pienissä kunnissa lastenkulttuurin tekijät yhteen.

Taide opetuksessa -malli

Yhteistyöstä on syntynyt myös *Taide opetuksessa* -malli, jossa kehitetään taiteellisia toimintamuotoja nivomalla niitä kouluopetukseen kahdella tavalla: hyödyntämällä niitä opetussuunnitelmaa eheyttäviin aihekokonaisuuksien käsittelyssä ja sitomalla niitä suoraan tietyn oppiaineen opetukseen.

Opettajien *Kulttuuriroiskeita* -koulutus järjestetään alueellisina VESO-koulutuksina. Tavoitteena on liittää taidekasvatus koulun arkeen rohkaistamalla opettajia tarttumaan opetuksessaan vieraampiinkin kulttuuri- ja taideaineisiin sekä kehittää yhteistyötä niin opettajien ja taiteilijoiden kesken. Eri taidemuotojen keinoin käsitellään opetussuunnitelman eri aihekokonaisuuksia (kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, vastuu ympäristöstä jne.). *Metalli soimaan!* -työpajassa länsiafrikkalaisista melodioista ja suomalaisista teksteis-

tä luotiin äänimaisemia, joita säestettiin itsehitsatuilla ja -taotuilla soittimilla.

Esi- ja perusopetukseen tarkoitetuissa Taide opetuksessa- työpajoissa yhdistetään jokin taiteenlaji ja oppiaine niin, että ne palvelevat vastavuoroisesti toistensa ymmärtämistä. **Tanssi fysiikan kanssa** -työpajassa fysikaalisia käsitteitä kuten painopiste, tasapaino, tukipinta, pyöriminen, liike ja kitka konkretisoidaan omaa kehoa käyttämällä ja tanssin maailmassa eteen tulevia ilmiöitä selitetään fysiikan laeilla. **Matematiikkaa rytmillä** -pajassa opetellaan murtolukuja musiikin ja puheen rytmin avulla ja toisaalta matematiikkaa käytetään apuna musiikin ymmärtämisessä. **Neulanreikäkameran fysiikkaa** -pajassa fysikaalista valon taittumisen ilmiötä havainnollistetaan neulanreikävalokuvaustekniikan avulla.

Taide opetuksessa -työpajat ovat suosituimpia Kulttuuriantarjonnasta. Mallista on valmistunut opin näytetyö Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitokselle. Opettajakoulutuksella on tähän mennessä tavoitettu kolme viidestä Jyväskylän perusopetusalueesta.

5.4 Lapin lastenkulttuuriverkoston lippulaiva

Mielikuvamatka Saamenmaahan

Kiertävän työpajan toimintamalli

Mielikuvamatka Saamenmaahan on esimerkki Lapin lastenkulttuuriverkostossa käyttöön otetusta kiertävän työpajan toimintamallista. Kiertävä työpaja pyrkii vastaamaan pitkien välimatkojen ja harvan asutuksen tuomiin haasteisiin, jotka määrittävät Lappia toimintaympäristönä. Kiertävänä työpajana Mielikuvamatka Saamenmaahan toteutuu verkoston yhteistuotantona, mikä mahdollistaa palvelun viemisen sinne minne sen vieminen ei muuten olisi mahdollista. Mielikuvamatkaa Saamenmaahan, kuten muitakin kiertäviä työpajoja, ohjaa yksi ammattitaitoinen ohjaaja. Palkka-, matka-, majoitus- ja materiaalikustannukset katetaan yhdessä.

Työpaja tukee kulttuuripalveluiden alueellista saavutettavuutta, ja koko Lapin lastenkulttuuriverkostolle yhteistä saamelaisen lastenkulttuurin kehittämistehtä-

vää. Kiertävänä työpajana Mielikuvamatka Saamenmaahan voidaan tuottaa myös muihin Lapin kuntiin tai taikalamppuverkoston lastenkulttuurikeskuksiin.

Mielikuvamatkalla Saamenmaahan -työpajan avulla saamelasta kulttuuria tehdään tutuksi kuntarajat ylittäen Lapin lastenkulttuuriverkoston toimialueella. Tavoitteena on kulttuuripalveluiden saavutettavuuden tukeminen, monikulttuurisuuden sekä kulttuurien välisen vuoropuhelun edistäminen. Työpaja tukee saamelasta lastenkulttuuria niin saamelaisalueella ja sen ulkopuolella, missä tietoa saamelaisesta kulttuurista ei aina ole saatavilla.

Mielikuvamatka Saamenmaahan on päivähoitoon ja alkuopetukseen suunnattu toiminnallinen ja osallistava työpaja, joka viedään suoraan arkipäivän toimintaympäristöön kouluille tai päivähoiton yksiköihin. Työpaja toteutuu kohderyhmä huomioon ottaen joko pohjoissaamen tai pohjoissaamen ja suomen kielellä. Työpajaan osallistuvat sekä lapset että heitä ohjaavat aikuiset.

Tunnin mittaisen työpajan aikana matkustetaan kuva- ja äänimaailman, leikin, laulun ja tarinan kautta kohti pohjoista, kohti saamelaisaluetta. Siellä kohdataan erilaisia eläimiä, opetellaan saamea, valmistetaan rytmisoitin poronsarvipaloista ja annetaan joiun johdattaa. Matkaa jouduttavat kaikille tutut leikit, lorut ja laulut.

Mielikuvamatka Saamenmaahan työpajan kohderyhmänä ovat alle kouluikäiset sekä alkuopetusryhmät. Ryhmän koko mielellään 12 – 15 lasta ja heitä ohjaavat aikuiset. Työpaja kestää yhden tunnin, minkä jälkeen on hyvä varata aikaa yhteisille huomioille ja keskustelulle. Tekniikkatoiveena on videotykki ja DVD-soitin.

Lapin lastenkulttuuriverkosto

Lapin lastenkulttuuriverkosto on alueellinen verkosto, jonka toiminta rakentuu verkoston jäsenten paikallisesta, alueellisesta, kansallisesta sekä kansainvälisestä toiminnasta.

Lapin lastenkulttuuriverkostoon kuuluvat Tornion, Kemin ja Rovaniemen kaupungit, Ranuan ja Inarin kunnat sekä Saamelaiskäräjät, jonka toimialue ulottuu Inarin, Enontekiön, Utsjoen ja Sodankylän kuntiin. Verkoston toiminnan koordinoinnista vastaa Lapin

liitto. Lapin lastenkulttuuriverkosto valittiin valtakunnallisen taikalamppu-lastenkulttuuriverkoston jäseneksi sen toiselle toimikaudelle 2006–2008.

5.5. Lastenkulttuurikeskus Lastu

Seiniä päin on Lastenkulttuurikeskus Lastun toimintamalli, joka vahvistaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua oman elinympäristönsä suunnitteluun ja rakentamiseen. Toimintamallin puitteissa on etsitty ja löydetty keinoja, joilla lasten ääni on saatu kuuluviin ja ideat esiin ympäristön suunnittelun ja rakentamisen prosesseissa. Toisaalta Seiniä päin -työpajoissa on myös tehty pienempiä, lasten ja heidän kanssaan työskentelevien aikuisten omasta arjesta nousevia ympäristön suunnittelun ja muokkaamisen projekteja. Työpajoissa on muun muassa suunniteltu ja toteutettu turvaan siirrettäviä majoja ilkeästä kärsivän koulunpihan

leikkitiloiksi (Puurtilan koulu, Varkaus) ja rakennettu lakkautuvan kyläkoulun muistot ympäristötaideteokseksi (Paisuan koulu, Sonkajärvi).

Niin suuremmissa kuin pienemmissäkin rakennushankkeissa, Seiniä päin -työskentely jakaantuu neljään osaan: 1) Perustukset, 2) Runko, 3) Villat ja vuoraus ja 4) Uksat ja akkunat. **Perustukset** -vaiheessa hankitaan tietoa suunnitellun rakennusprojektin taustaksi muun muassa tapaamalla suunnittelun ammattilaisia ja tutustumalla rakennusprosessin kulkuun ja termeihin. Myös projektin toteutuspaikkaan tutustuminen on tärkeässä osassa; osallistujien iän ja taitojen mukaan paikkaan tutustutaan esimerkiksi leikkien, piirtäen, valokuvaten, lähiseudun asukkaita tai muita asianosaisia haastatellen ja arkistoja tutkien. Perustuksia täydennetään rakennusprojektin **rungolla**, eli tausta-aineistosta ja omista kokemuksista nousevilla unelmilla, ideoilla ja ajatuksilla ja niiden muistiin merkitsemisellä kuvin,

sanoin tai rakennelmin. Samalla pohditaan tehokkainta, tarkoituksenmukaisinta ja itselle sopivinta ilmaisu- tapaa tuoda omia ajatuksia esiin myös muille. **Villat ja vuoraus** rajaavat ideoiden lennokkaasta joukosta mielenkiintoisimmat suunnittelulinjat tarkemmin työstettäväksi. Usein suunnitelmat on rakennettu esimerkiksi pienoismallin muotoon, mutta omia ajatuksia on työstetty ja välitetty eteenpäin myös valokuvien, piirroksien, ympäristötaideteoksien, näytelmin ja näyttelyin. **Ukset ja akkunat** avaavat ajatukset myös muille kun omat suunnitelmat, teokset ja rakennelmat esitellään asemakaavojen tai rakennuspiirrosten laatijoille, rakentajille, lehdistölle tai vaikkapa ympäristötaideteoksen paljastustilaisuuden vieraille.

Lasten ja nuorten osallistuessa ympäristön suunnittelu- ja rakennusprosessiin, haasteena on löytää lapsilähtöisiä ja samalla sekä rakennusalan ammattilaisten että rakennuttajien näkökulmasta selkeitä ja ymmärrettäviä keinoja, joilla molemminpuolinen vuoropuhelu ryhmien välillä toteutuu. Lasten sekä heidän ja suunnittelijoiden välittämänä toimijan näkökulmasta taas itse suunnittelu- ja rakennusprosessin monimutkaisuus ja hitaus on haaste mielekkään palautteen saamisen ja sen luoman osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksen kannalta. Rakennuksen tai alueen valmistuminen ja omien ajatusten näkeminen rakennetussa muodossa on usein liian kauas tulevaisuuteen katoava pääte piste yhteiselle projektille. Rakennusprosessin kokonaisuuden kannalta välietapeilta vaikuttavat lasten suunnitelmien julkistamis- tai luovutustilaisuudet ovat heidän kannaltaan juhlatilaisuuksia, jotka ansaitsevat paneutumista ja arvostusta myös aikuisilta ympäristösuunnittelijoilta.

Poikkeus edellä mainittuun haasteeseen ja onnistunut esimerkki lasten suunnitelmien konkreettisesta vaikutuksesta ympäristön toteutukseen on Iisalmen Marjahaan - asuinalueen leikkikentän suunnittelu päiväkotikiukaan lasten ja ohjaajien kanssa. Työskentely päiväkodin kahdeksantoista 2-6 vuotiaan lapsen kanssa aloitettiin Iisalmen kaupungin teknisen viraston ja alueella järjestetyn asukasillan aloitteesta. Tulevan leikkikentän paikkaan perehtymisen jälkeen aihetta ja suunnitelmia työstettiin koko päiväkodin voimin leikkien, laulaen, piirtäen ja rakennellen. Pienois malliksi rakennettu lasten ehdotus leikkikentäksi

luovutettiin Iisalmen teknisen viraston päällikölle ja asemakaava-arkkitehdille juhllisin menoin kaupungintalolla. Lähes täysin lasten ehdotuksen mukaisesti toteutuneen leikkikentän avajaisia vietettiin keväällä 2006 ja samalla paljastettiin myös nuorten suunnittelijoiden itse valitsema nimi kaupunginosan yhteiselle leikkipaikalle: Kakaravaara. Marjahaan kokemuksen perusteella toimintamallia on kehitetty ja kokeiltu edelleen sekä Iisalmissa että Kuopiossa Saaristokaupungin suunnittelun ja rakentamisen yhteydessä.

Pienempimuotoinen, mutta osallistujilleen yhtäläillä merkitykselliseksi muodostunut Seiniä päin -projekti toteutettiin lukukaudella 2007–2008 Sonkajärven Paisuan koulun oppilaiden kanssa. Työpajan alkuperäisenä tavoitteena oli uudistaa ja elävöittää kulttuurihistoriallisesti arvokasta, mutta rapistumaan päässyttä koulun pihapiiriä oppilaiden ja vanhempien yhteisvoimin. Koulupihaan historiaan tutustumisen, samaa koulua käyneiden isovanhempien haastattelujen ja oppilaiden omien ympäristöanalyysien perusteella

yhdessä päädyttiin rakentamaan ympäristötaideteos, joka kuvaisi elämää koulun pihalla koulun 105-vuotisen historian ajalta. Alkuvalmistelujen jälkeen jokainen oppilas maalasi itsestään muotokuvan oman mielipelinsä, -leikkinsä tai -tekemisensä parissa. Lisäksi pienissä ryhmissä tehtiin muotokuvat entisajan Paisuan koululaisista kavereiksi pihapeleihin. Lopuksi muotokuvat kiinnitettiin koulun seinien viereen kukin oman mielipuuhan pariin. Samaan aikaan teoksen valmistumisen aikaan tuli kuitenkin tieto, että koulunkäynti Paisuassa päättyi keväällä 2008. Koulun pihan ympäristötaideteos sai siten paitsi yllättävää julkisuutta, myös painokkaampaa merkitystä: vaikka koulunpiha hiljeni ja oppilaita opettajineen odottavat uudet haasteet uusissa paikoissa, hippapelit, pesäpallo, hiihtokisat, ruutuhyppeleily, seinäpallo ja muut leikit jatkuvat koulun pihamaalla viimeisten oppilaiden ikuistamina.

5.6 Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimo

Bändi

Musiikki kuuluu ihmisen elämään. Rytmimusiikki kuuluu nuorten elämään. Musiikin kuuntelu ja soittaminen ovat erityisen tärkeitä murrosiässä.

Bändissä tai jossain kokoonpanossa soittaminen on rytmimusiikissa tärkeintä. Trubaduureja ja pelimanneja on, mutta eniten musiikkia soitetaan ja esitetään yhdessä. Bändi on enemmän kuin osiensa summa. Yhteissointi koostuu usean erilaisen soittimen ja soittajan muodostamasta musiikillisesta kudelmasta. Se vain kuulostaa paremmalta.

Yhdessä soittamalla saadaan myös nopeammin aikaan jotain musiikkia muistuttavaa. Se on nuorille motivoivaa, kun jo muutaman kerran jälkeen voidaan saada aikaan vetävää musiikkia. Toisaalta rajaa ei ole vastassa, soittamista voi kehittää loputtomasti tarkemmaksi, tyylikkäämmäksi, svengaavammaksi.

Yhteisö

Bändissä soittaminen on matalan kynnyksen harrastus, jossa bändin harjoitukset ovat pienen ja turvallisen sosiaalisen verkoston kokoontumisia. Yhdessä

soittaminen on kivempaa kuin yksin soittaminen, se motivoi enemmän ja pitää mukanaan yli nihkeiden aikojen. Bändin työympäristössä toimiessa vuorovaiikutustaidot kehittyvät. Bändissä soittaja voi kokea yhteenkuuluvuutta ja oman panoksen tarpeellisuuden tunteen.

Mikäli varsinainen soittaminen ei kiinnosta, voi bändiin kuulua myös muita jäseniä: tuottaja, miksaaja, äänittäjä, autonkuljettaja, paitamyyjä, valoteknikko, monitoriteknikko, backliner jne.

Esiintyminen

Paikallisille aloitteleville bändeille järjestetään koulutuksen lisäksi esiintymismahdollisuuksia. Näin saadaan aikaan paitsi esiintymistilaisuuksia sekä yhtyeille mahdollisuus tutustua ja verkostoitua samojen ongelmien kanssa painivien naapuripaikkakunnan bändien kanssa. Samalla karttuvat myös esiintymiskokemukset ja saadaan aikaiseksi rutiinia esiintymisiin. Myös vuorovaiikutustaidot kehittyvät, ja tulevaisuuden varalle päästään näin tutustumaan muihin alan toimijoihin sekä luomaan kontakteja.

Säveltäminen

Omien kappaleiden tekeminen, säveltäminen on hyvä ottaa mukaan luonnollisena osana soittamista jo nuorena. Ensimmäisillä teoksilla ei ole tarkoitus valloittaa billboard listoja, vaan niillä laitetaan toteen musiikkikappaleen tekemisen oppiminen ja musiikillisten ilmiöiden tutkiminen. Pidemmälle ehtineitä soittajia on hyvä herätellä oman luomisen pariin, korostaen jatkuvan harjoittelun ja itsensä kehittämisen olevan luomisen elinehto. Haasteena on sisäisen luovuuden ja tuotteliaisuuden esiintuominen niin, että uusien musiikkikappaleiden tuottaminen bändiympäristössä olisi vaivatonta.

Omien kappaleiden tekemisessä auttaa demottaminen eli kappaleet nauhoitetaan saatavilla olevalla laitteistolla. Kun kuuntelee nauhalta soittamista, siitä kuulee kokonaisuuden toisin kuin soittamisen aikana oman instrumentin äärestä.

Oma kasetti

Kun bändillä on omia kappaleita tehtynä, voidaan jo tehdä ensimmäinen omakustannelevy. Sen avulla opitaan mitä tapahtuu äänittämisessä, miksaamisessa ja masteroinnissa. Musiikillisten asioiden lisäksi pitää hoitaa äänitteen kannet ja kokonaisuuden ulkoasu. Jos äänite viedään nettiin, pitää osata jotain musiikkitiedostoista. Äänitteestä pitää tehdä ääniteilmoitus ja ilmoitukset Teostolle ja Gramexille.

Ulkomusiikki

Bändin musisoinnin ympärille tarvitaan monenlaisia taitoja ja yhteistyötä eri taiteenalojen kesken. Visuaalinen ilme on tärkeä, ja sen merkitys on jo tunnustettu. Bändi tarvitsee julisteen, promootiokuvat, nettisivut ja -foorumit, esiintymisasut, taustalakanan ja ajan myötä myytävää oheistuotetta.

Keikkailu

Esiintyminen eli keikkareissu on oma oppimistehtävänsä: On opittava hankkimaan esiintymistilaisuuksia ja myymään keikkoja. Tarvitsee tietää, mitä keikalla tarvitaan, miten kamat hoidetaan harjoituskämpälä, roudataan ja kytketään ja testataan, sekä viedään

takaisin kämpälle. Pitää tietää mitä tapahtuu soundcheckissä.

Ohjaus

Louhimo on järjestänyt bändiohjausta alakouluilla 3.-6. luokkalaisten. Perustyöpaja kestää oppitunnin verran, jonka aikana saadaan soittokuntoon vaikkapa Saku Sammakko tai Smoke on the water. Työpajaan otetaan kerralla 10-15 lasta, joista jokainen saa oman soittimen ja ohjeet yksinkertaiselle soittamiselle. Pajoissa käytetään perusbändisoittimia: rummut, basso, kitara, koskettimet. Ensimmäinen käydään soitinryhmittäin läpi soitto-ohjeet, jotka ovat hyvin yksinkertaiset ja sopivat sellaisille, jotka eivät ole ennen soittaneet mitään. Kitaran sointu voidaan ottaa vaillinaisena, vain yhdellä sormella ja soittaa vain osaa kielistä. Koskettimilla soitetaan esim. yhtä tai kahta ääntä ja sointu voidaan jakaa useamman soittajan soitettavaksi.

Louhimo myös ohjaa valmiita bändejä. Bändit löytyvät lähinnä kuntien nuorisotoimien ja verkostojen kautta. Bändiohjauksessa ohjaaja sparraa ja opastaa bändejä kappaleiden teossa, sovittamisessa, keikkailussa ja kaikessa musiikkiin ja ulkomusiikkiin liittyvässä.

Louhimo toimii myös Rockaputoimistona. Bändit voivat ottaa yhteyttä Louhimoon erilaisissa ongelmatilanteissa.

Bändiohjausta kehitetään jatkossa yhä laajemmaksi ja kokonaisvaltaisemmaksi. Kohteena ovat pääasiallisesti alkutaipaleella olevat bändit. Musiikillisten painopisteiden lisäksi isossa asemassa ovat ulkomusiikilliset asiat sekä itsenäiseen bändipuuhesteluun rohkaiseva ohjaus. Tavoitteena on saada bändien koko toiminta luonnolliseksi osaksi soittajan arkea.

5.7 Pirkanmaan lastenkulttuuri-keskus

Kokeileva perhesirkus

Sirkusteltaan hyppää mukaan!
Ulkopuolelle ei jää kukaan!

Lähtökohdat

Pirkanmaan taikalampun kehittämistehtävänä on erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kulttuuripalvelujen sekä sirkustaiteen harrastusmahdollisuuksien kehittäminen. Sekä Pii Poon Perhesirkus -projektissa että Tampereen Sirkuslaboratoriossa yhdistyivät nämä kaksi kehittämistehtävää. Perhesirkus-projekti on esimerkki perheiden ja järjestön kanssa yhteistyössä toteutetusta vapaa-ajan toiminnasta erityislasten parissa.

Sorin Sirkuksessa toteutettu 'Sirkustaide ja opetus' -intensiivikoulutus antoi lähtökohdat projektin suunnittelulle ja toteutukselle. Maksuton koulutus oli suunnattu luokanopettajille. Koulutuksen sisällöt tukivat opetussuunnitelmaan kirjattua aihekokonaisuutta 'ihmisenä kasvaminen'. Koulutuksessa käytiin läpi mm. sirkuksen historiaa ja kouluopetukseen sovellettavia sirkustekniikoita käytännössä sekä sirkuksen käyttöä oppimismenetelmänä esimerkiksi koulumaa-ilmassa muiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Koulutuksen myötä syntyi myös koulujen käyttöön suunniteltu 'Pieni sirkusopas'. Sirkustaiteen keinoja on kehitetty myös Tampereen keskitetyn erityisopetuksen Kalevanpuiston koulussa "Sirkuslaboratoriossa". Lisäksi Tampereen Taidekaaren 4. luokkien ohjelmaan kuuluu sirkustaide taiteenlajina, johon lapset ovat tutustuneet mm. esityksissä ja työpajoissa.

Vuosien 2006 syksyn ja 2007 kevätkauden aikana Pii Poossa kerättiin kokemusta lasten ja nuorten sirkusharrastuksen malleista useissa eri kokonaisuuksissa.

Kerätty tieto ja kokemukset toimivat Perhesirkus-projektin suunnittelun pohjana.

Tavoite

Perhesirkus-projektin tavoitteena oli synnyttää uutta osaamista ja konkreettisia kokemuksia sirkustaiteesta liikuntarajoitteisten ja monivammaisten lasten ja nuorten harrastuksena. Toiminnan suunnittelun ja ohjauksen kärkenä oli tuottaa projektin sisältö lasten ja nuorten erityispiirteet kauttaaltaan huomioiden sekä tarjota lapsille ja vanhemmille mahdollisuus tutustua sirkustaiteeseen esteettömästi. Projekti toteutettiin suunnitellussa laajuudessaan Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poossa yhteistyössä Kehitysvammaisten tukiliitoon Malike -keskuksen kanssa.

Yhteistyötä

Kontakti valtakunnalliseen Malike-keskukseen syntyi Esteettömän lastenkulttuurin verkoston Nepparin kautta. Malike -keskuksesta saa ohjausta ja neuvontaa vammaisryhmien apuvälineiden soveltuvuudesta, ideoinnista ja hankinnasta. Projektin aikana pyrittiin kokeilemaan ja hyödyntämään Malikeen tarjoamia apuvälineitä ja näin löytämään uusia toimintamalleja ja apuvälineitä sirkusharrastuksen käyttöön.

Perheille

Projektiin kutsuttiin mukaan Malikeen ja Invalidisäätiön Perhekimppa-projektin toiminnan piirissä olleita perheitä. Kriteerinä oli, että perheessä on vähintään yksi liikuntarajoitteinen tai monivammainen lapsi. Toiminta synnytti perheille yhteisen harrastusmahdollisuuden, joka jatkui kotitehtävien muodossa myös arjen treeneinä. Projektiin osallistui neljä perhettä, joista kustakin yksi erityislapsi tai nuori ja vähintään yksi vammaaton lapsi sekä perheen vanhemmat. Eri-tyislapsista kolme oli pyörätuolilla liikkuvaa lasta ja yksi autistinuori. Heistä kahdella oli CP-vamma.

Vanhempien tuki ohjauksessa oli korvaamaton, he avustivat lapsiaan sekä liikkumisessa että kommunikoinnissa. Vanhemmat uskalsivat myös heittäytyä niin vammaisten kuin vammattomienkin lastensa kanssa haastaviin kokeiluihin. Jokainen perheenjäsen pyrittiin

huomioimaan tasa-arvoisena osallistujana ja ohjauksessa jokaista kannustettiin osallistumaan myös yksilönä. Tapaamisia perheiden kanssa oli yhteensä neljä.

Matkalla sirkukseen

Sirkustaide itsessään pitää sisällään niin laajan kirjon toimintamuotoja ja lajeja, että jokaiselle oli mahdollista löytää oma vahva laji. Elementtejä kokonaisuuteen otettiin myös perinteisten lajien – akrobatian, jongleerauksen ja klovnerian lisäksi nykysirkuksen tanssinumeroista.

Tapaamiskertojen yhteisenä päämääränä oli valmistaa esitys, jossa jokainen projektissa mukanaolija pääsisi esille. Marraskuun 17. päivä Perhesirkuksen ensi-ilta keräsi noin 80 -henkisen yleisön. Esitys oli dramaturgisesti rakennettu Kirsi Kunnaksen Herra Pii Poo -runon maailmaan. Esityksen kesto oli noin 15 minuuttia.

Miten meni?

Uusia kokemuksia ja tietoa osallistavasta sirkuksesta, perheiden yhteistoiminnasta ja apuvälineiden käytöstä saatiin paljon.

Palautteissa kaikki perheet olivat tyytyväisiä koko perheen osallistumismahdollisuuteen, ohjauksessa ja sisällössä niin erityislasten kuin vammattomienkin lasten huomioimiseen sekä sirkustaiteen tuomiin mahdollisuuksiin ja elämyksiin. Jokaisessa palautteessa toivottiin projektiin jatkoa mahdollisimman pian.

Projektille suunnitellaan jatkoa vuodelle 2008 toiminnan edelleen kehittämiseksi. Sirkustaiteen harrastustoimintaa voimistetaan Pirkanmaalla myös eurooppalaisen Caravan-verkoston kautta tuomalla sosiaalisen sirkuksen hyväksi todettuja keinoja Suomeen.

5.8 Porin lastenkulttuurikeskus – Satakunnan lastenkulttuuriverkosto

Vauvojen värikylpy – koko perheen taidekasvatusta

Vauvojen värikylpy on vauvaperheille tarkoitettu maalaustyöpaja, joka kannustaa luovuuteen ja taiteelliseen prosessiin kiireettä, ilman suorittamisen paineita. Tarkoituksena on rohkaista vauvoja vanhempineen ja sisaruksineen visuaaliseen ilmaisuun ja moniaistiseen leikkiin rauhallisessa ympäristössä turvallisista materiaaleista. Työpajat etenevät värin tarkastelusta ja erilaisten materiaalien tunnistelusta itse tuotettuun

jälkeen. Vauvojen värikylpy -työpajan toiminnassa painottuu vanhemman ja lapsen välinen avoin ja luotamuksellinen vuorovaikutussuhde ja sen merkitys lapsen varhaiselle kehitykselle. Työpajat ovat avoimia koko perheelle vanhemmat, sisarukset ja isovanhemmat mukaan lukien. Porin lastenkulttuurikeskuksessa kehitetyssä työpajakonseptissa vauvaperheet tutustuvat värien maailman ohella myös Porin taidemuseon näyttelyihin. Työpajat luovat uusia toimintamuotoja vertais- ja yhteistyöverkostoihin antaen tietoa, ideoita, intoa ja rohkeutta vauvan kanssa toimimiseen. Vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen tukemisen lisäksi työpaja tarjoaa kulttuuripalveluita niistä helposti pait-sioon jääville kotihoidossa oleville alle kouluikäisille vanhempineen.

Tausta ja volyymi

Vauvojen värikylpy -työpajaidean ja konseptista syn-tyneen Vauvojen värikylpy -metodin on kehittänyt Porin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkult-tuuriverkoston toiminnanjohtaja Päivi Setälä yhdessä työpajaohjaajien kanssa. Ensimmäiset Vauvojen väri-kylpy -työpajat järjestettiin loppuvuodesta 2003 yh-teistyössä Porin taidemuseon kanssa. Suurta suosiota ja kysyntää seuraten toimintaa on laajennettu ja kehi-tetty myös 1–3 -vuotiaille. Keväällä 2008 keskuksessa toimii säännöllisesti neljä alle yksivuotiaiden työpajaa, kolme yli yksivuotiaiden työpajaa sekä yksi 2–3 -vuoti-aiden työpaja. Viikoittain työpajoissa käy 80 perhettä. Työpajat toimivat kevät- ja syyskausittain 1h/työpaja/viikko. Keväällä 2008 aloitettiin kerran kuussa olevat lauantaityöpajat. Lisänä ovat työpajat yksittäisille ryh-mille kuten maahanmuuttajille ja nuorille äideille.

Koulutus ja kansainvälistyminen

Vauvojen värikylpy on saanut laajasti julkisuutta ja työpajakonsepti on levinnyt ympäri Suomea ja herät-tänyt kiinnostusta myös ulkomailla. Työpaja on otet-tu käyttöön monella paikkakunnalla ja se on levinnyt niin Taikalamppu-keskuksiin kuin niiden ulkopuo-lle. Värikylvystä on muodostunut oma käsitteensä, joka näkyy niin vauvaperheiden keskustelupalstoilla kuin taidekasvatuksen kontekstissa. Metodin mu-kaisen ammattimaisen, tavoitteellisen ja sisällöllisen toiminnan takaamiseksi keskus on antanut täyden-nyskoulutusta työpajojen ohjaamisesta kiinnostuneil-le vuodesta 2006. Työn alla on metodiopas ja inter-netsivusto. Seuraava koulutuskokonaisuus käynnistyy keväällä 2008. Metodi toimii yli kulttuuristen ja kie-llellisten rajojen ja se on levinnyt koulutuksen kautta mm. Iso-Britanniaan. Vuoden 2008 aikana metodia ja työpajoja esitellään Ranskassa ja Italiassa. Suomalaisen median lisäksi metodia on esitelty kansainvälisissä me-dioissa mm. Japanissa.

5.9 Kulttuuritalo Valve

Miksi valtakunnallinen kulttuuriopetus-suunnitelma?

Voiko peruskoulun läpäistä näkemättä yhtään elokuvaa tai vierailematta oman paikkakunnan kulttuuriperintökohteessa? Musiikin, äidinkielen ja kuvataiteen opetus kouluissa on pakollista, miksi ei myös sanataide, elokuvaestetiikka ja sirkustaide? Mitä kulttuurista tulisi oppia peruskoulun aikana? Miten kulttuuria voi käyttää opetusmenetelmänä? OKKO -suunnitelma on tarttunut haasteeseen.

Oulussa koulujen ja kulttuurilaitosten yhteistyöllä on pitkä perinne. Jo 80-luvulla valittiin ensimmäinen kulttuuriyhdysopettaja, jonka tehtävänä on ollut toimia linkkinä kulttuurilaitosten ja koulujen välillä. 90-luvulla oltiin mukana KOKU -hankkeessa ja vuonna 2004 alettiin kehittää osana taikalamppuverkoston toimintaa koulujen ja kulttuuriopetuksen välistä yhteistyötä.

Oulusta, niin kuin muualtakin Suomesta, on puuttunut kulttuuriopetusta koskeva suunnitelma. Suunnitelma takaisi tasa-arvoisen kulttuuriopetuksen kaikille oppilaille riippumatta opettajasta, koulusta tai paikkakunnasta. Haasteena on päästä pois ”mahdollisuuksien mukaan” järjestettävästä opetuksesta.

Kulttuuriopetus voi toimia työtapana ja näin lisätä oppiaineintegraatioita ja erilaisten oppilaiden huomiointia oppimistilanteissa. Se tarjoaa mahdollisuuden tulla ulos luokasta uusiin oppimisympäristöihin. Yhteistyö kulttuuritoimijoiden ja koulujen välillä tarvitsee ohjenuoraa suunnitelmallisen kulttuurikasvatuksen kehittämiseen.

Kulttuuriopetuksen opetussuunnitelman toteutusta pohjustamaan perustettiin vuonna 2004 työryhmä. Nykyisin se on nimeltään OKKO -tiimi, eli Oulun koulujen kulttuuriopetuksen tiimi. Tiimin ohjauksessa laadittiin kouluille ohjeistus, jonka tavoitteena oli auttaa kouluja kirjaamaan oma koulukohtainen KOPS. Siinä tuli määritellä kulttuurityön järjestäminen, kirjata oman kulttuuriopetuksen tavoitteet ja antaa esimerkkejä kulttuuriopetuksen suunnitelman sisällöistä eri luokka-asteille. Ohjeistus pyrki avaamaan yhteistyömahdollisuuksia eri osapuolten kanssa.

Oman koulun KOPS - tarpeita, toiveita ja tavoitteita

Kopseissa tulee huomioida koulun omaleimaisuus ja mahdolliset painotukset, opetuksen jaksottaminen sekä tasapuolisuus, alueelliseen yhteistyöhön mahdollisuudet, yhteydet eri oppiaineiden opetussuunnitelmiin, aihekokonaisuuksiin ja kerhotyöhön. Opetussuunnitelmassa on hyvä käydä läpi myös oppilaiden, opettajien ja vanhempien osallisuus kulttuuriopetukseen, se miten huomioidaan oppilaiden harrastuneisuus, vakaumus ja kulttuurierot sekä se, kenen vastuulla on kulttuuritoiminnan aktivoiminen koulussa. Suunnitelmassa tulee määritellä toiminnan rahoittaminen sekä tapa, jolla kulttuuritapahtumista tiedotetaan koteihin ja koulun sisäisesti. Suunnitelmatyön laajentaminen päivähoiton puolelle aloitettiin vuonna 2008.

Nykyään lähes kaikissa Oulun kouluissa on koulukohtainen KOPS. Näissä suunnitelmissa kirjatut tiedot on koottu yhteen ja niistä on kirjoitettu raportti (Terhi Sainio 2006). Kulttuuripalvelujen käyttötarvetta on jäsennetty sekä vuosiluokka- että kulttuurilaitoskohtaisesti. Raportin tavoitteena on välittää kulttuuritoimelle käsitys koulujen kulttuuriopetuksen tarpeista, toiveista ja tavoitteista.

OKKO -opas opettajien ja kulttuuritoimijoiden työkaluna

Keväällä 2007 toimitettiin OKKO -opas. Oppaan myötä koulujen kulttuuriopetuksen suunnitelmat on nimetty OKKO- suunnitelmiksi ja kulttuuriopetusta tukevat kuljetukset kouluilta kulttuuripaikoille on nimetty OKKO -kyydeiksi. Itse OKKO -oppaan tarkoituksena on tehdä näkyväksi oululaista kulttuuriopetussuunnitelmatyötä. Se jaetaan Oulussa kaikille kouluille ja kulttuurilaitoksille ja valtakunnallisesti se on ollut jaossa taikalamppuverkoston kautta. OKKO -oppaan tarkoitus on tukea koko koulun kulttuuriopetusta ja auttaa kouluja ja kulttuuritoimijoita suunnittelemaan erilaisia kulttuuriopetuksen sisältöjä eri ikäluokille. Oppaassa on määritelty se ”kulttuuri”, jota koulujen kulttuuriopetuksella tarkoitetaan. Kulttuurin käsite on purettu kolmeen osaan: kulttuurin arkitasoon, kulttuurisiin sovelluksiin ja puhtaaksivil-

jeltyyn kulttuuriin. Nämä on edelleen avattu koulun kulttuuriopetuksen näkökulmasta.

Ouluun on kerätty tietoa myös muiden kuntien kulttuuriopetuksesta, mm. taikalamppuverkoston kautta. Samaa suunnitelmatyötä tehdään samankaltaisesti isoissa ja pienissä kunnissa kynät sauhuten. Kulttuuriopetuksen tulee olla sidottu oman paikkakunnan ominaispiirteisiin, mutta tasapuolisuuden vuoksi tarvetta on valtakunnallisille ohjeille siitä, mitä vähintäänkin tulisi peruskoulun aikana kulttuurista oppia. Oulussa on loppuvuodesta 2008 valmistumassa kulttuuriopetuksen avaintaidoista taulukko valtakunnallisiin tarpeisiin.

Kulttuurilaitokset tekevät yhä enemmän yleisötyötä, kulttuurikasvatusta ja kouluyhteistyötä. Suunnitelma on otettu vastaan innostuneesti, koska se auttaa työpajojen, opastuksien ja tehtävien suunnittelussa.

5.10 Vantaan kulttuuripalvelujen lastenkulttuurin lippulaiva

Vantaan taikalamppuprojektin tavoitteena on ollut vuodesta 2003 alkaen luoda kiinnostusta tanssikasvatukseen ja edistää tanssikasvatustietoisuutta kaikkien lasten ja nuorten kanssa toimivien kasvattajien parissa. **TaikaLoikka** -tanssioppaan ja valtakunnallisen tanssikasvatusseminaarin tavoitteena oli tuoda esiin tanssikasvatuksen monipuolisuus ja kokonaisvaltaisuus erilaisten lasten ja nuorten kehityksen ja hyvinvoinnin

tukena sekä kertoa niistä haasteista, joita tanssikasvatukseen sisältyy. Tärkein tavoite oli vantaalaisten tanssintoimijoiden laajan kokemuksen, tiedon ja taidon levittäminen valtakunnallisesti.

TaikaLoikka -seminaari

TaikaLoikka -menetelmiä, kuvauksia ja kokemuksia lasten ja nuorten tanssikasvatuksesta tanssikasvatusoppaan lanseeraukseen liittyi olennaisesti valtakunnallinen tanssikasvatusseminaari: **TaikaLoikka - tanssi lapsen ja nuoren kasvatuksen tukena**. Seminaarissa avattiin asiantuntijaluentoja, case -esittelyjä, lasten ja nuorten esitysten sekä työpajojen kautta Vantaalla toteutuneita ja edelleen toiminnan fokuksessa olevia tanssikasvatusmalleja taikalamppuverkostolle, kaikille kasvattajille ja lasten ja nuorten parissa toimiville sosiaalialan työntekijöille, tanssin ammattilaisille ja kulttuurialalla toimiville.

Kaksipäiväinen seminaari työpajoinen tarjosi osallistujille uusia näkökulmia taide- ja tanssikasvatukseen Vantaalla toteutettujen tanssikasvatusmallien ja -hankkeiden pohjalta. Näitä eri hankkeita on toteutettu eri-ikäisten sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten parissa päiväkodeissa, koulumaailmassa, lasten sijaishuollossa ja nuorisotyössä. Seminaarin luennoitsijat edustivat maamme taide- ja tanssikasvatuksen kärkeä; **Juha Varto** peräänkuulutti luennossaan lasten ja nuorten tanssiopetuksessa taiteellisen ajattelemisen

TaikaLoikka

-tanssi lapsen ja nuoren kasvun tukena
valtakunnallinen tanssikasvatusseminaari
28.-29.4.2008 Vantaalla

opettamisen merkittävyyttä taidon osaamisen opettamisen tai tanssin suorittamisen ja pelkän selviämisen vastakohtana. Teatterikorkeakoulun tanssitaiteen laitosta edustanut **Eeva Anttila** luennoi kehollisesta tiedosta ja oppimisen haasteista. **Riikka Ajo** kertoi tutkimuksiinsa viitaten tanssista oppimisvalmiuksien ja positiivisen minäkuvan edistäjänä. **Heikki Ruismäki** korosti luennossaan, miten taiteiden harrastaminen luo hyvinvointia lapsen elämään.

Seminaarissa esiteltiin myös Vantaan päivähoidossa 3–6 -vuotiaille toteutettu kolmivuotinen voimauttava **TaikaVoima** -taidekasvatustilaisuus sekä Vantaan Tanssiopiston tyttötanssin ja sukupuolisuuden ilmenemisen ja ilmaisemisen erityispiirteitä huomioiva **Ella ja Topi** -työpajamalli. Seminaarin yleisöpalautteet osoittivat, että tanssikasvatus ja tietoisuus tanssin ja liikkeen mahdollisuuksista eri-ikäisten ja -taustaisten lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen tukena on erittäin puutteellista. Tähän tarpeeseen vastaamaan TaikaLoikka -seminaareja tullaan jatkossa järjestämään tanssin ajankohtaisista teemoista vuosittain Vantaan Tanssiviikkojen yhteydessä.

TaikaLoikka – tanssikasvatusopas

TaikaLoikka -tanssiopas toimitettiin yhteistyössä vantaalaisten tanssintoimijoiden kanssa. Opas sisältää asiantuntija-artikkeleita, menetelmiä, kuvauksia ja

kokemuksia tanssikasvatuksen uusista innovatiivisista malleista. Osa toimintamalleista on räätälöity erityisryhmille ja toteutettu monivuotisinä voimauttavina tanssiprojekteina ja -hankkeina, kuten ERIKA ja TaikaVoima -hankkeet.

Vastaavanlaista tanssikasvatusopasta ei ole ennen julkaistu Suomessa ja artikkeleiden kirjoittajat ovat alansa uranuurtajia: Isto Turpeinen / poikatanssin pedagogiikka, Tiina Jalkanen / tyttötanssi, Helena Ryyänen / liike- ja tanssiterapia sekä luova tanssi ja Marja Korhola / Tanssiteatteri Raatikko / tanssiprojektit erityisryhmien kanssa.

Paikallisesti opas on levinnyt kaikkien koulujen, päiväkotien, perhekeskusten, lasten sijaishuollon, nuorisotoimen ja kirjastojen käyttöön. Opas on tärkeä osa taikalamppuverkoston menetelmäoppaiden sarjaa ja se on sähköisessä muodossa taikalamppuverkoston ja Vantaan kaupungin sivustoilla. TaikaLoikka -opasta voi tilata Vantaan kulttuuripalveluista.

Vantaalla koettiin, että seminaari ja siihen kytkeytyvä opas oli mahdollista ja järkevää toteuttaa taikalampun toisen kauden viimeisenä vuotena kun riittävästi kokemusta oli kertynyt erilaisista menetelmistä, projekteista ja monivuotisista hallinnon rajat ylittävistä yhteistyöhankkeista. TaikaLoikka on oppaana ja seminaarina nyt lanseerattu ja tulevaisuudessa eri tanssimenetelmiin keskittyviä TaikaLoikka -tanssikasvatusoppaita tullaan julkaisemaan lisää, jotta mallintaminen valtakunnallisesti saa jatkuvuutta.

Lähteet

Granö, P., Korkeakoski, E. & Laukka, M. (2006). Taikalamppujen valossa. Lastenkulttuurikeskusten arviointi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:25.

Helsingin Annantalon taidekeskus. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Hämeenlinnan kaupungin Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Jyväskylän kaupungin Kulttuuriaita. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Lapinlahden lastenkulttuurikeskus Lastu. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Opetusministeriö 2007. Taikalamppukeskusten arvioinnin toimeksianto ja sopimus arvioijien kanssa.

Opetusministeriön kirje 15.12.2006 taikalamppukeskusten edustajille.

Lapin lastenkulttuuriverkosto (Lapin liitto). (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Pirkanmaan lastenkulttuurikeskus (Tampereen kaupungin Taidekaari ja Lempäälän kunnan Pii Poo). (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Porin kaupungin lastenkulttuurikeskus - Satakunnan lastenkulttuuriverkosto. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Seinäjoen seudun lasten ja nuorten rytmimusiikkiverkosto Louhimo (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Oulun kaupungin Kulttuuritalo Valve. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut. Lastenkulttuuri. (2008). Kysely- ja itsearviointimateriaali. Vuosikertomustiedot 2006 ja 2007. Tilastotiedot.

Liite 1. Perus- ja itsearviointitiedon keruulomake arviointia varten

Yleisohjeet

- kohteena Taikalamppu -hankkeen työ 2006–2008 lastenkulttuurikeskuksissa
- kyse on faktatiedosta (ei siitä, miten hyvänä/huonona tms. keskus itse näkee työnsä)
- kerrontamuotoa vähän, aineisto pyydetään toimittamaan kysymysten numeroinnin mukaan luokiteltuna.

A) Kehittäminen

Seuraavista neljästä kohteesta lyhyt ja täsmällinen sanallinen selvitys:

- 1 Paikallisen yhteistyön edistäminen (keskuksen sijaintipaikkakunnalla)
- 2 Alueellisen yhteistyön edistäminen (lähikunnat, maakuntataso, läänitaso tms.)
- 3 Kansallisen yhteistyön edistäminen (ristiriidattomasti kansallista työtä)
- 4 Kansainvälisen yhteistyön edistäminen (osapuolena ainakin yksi muu maa)

Maksimipituus kuvauksissa 1½ rivivälillä yksi sivu/ kohta - siis kohdassa A) Kehittäminen on neljä kohtaa = max 4 sivua yhteensä.

Selvityksessä halutaan tietoja seuraavista asioista:

- 1 Mitä tehty (tiivis luettelo)?
- 2 Miten tehty (prosessien/metodien kuvaus lyhyesti)?
- 3 Keskeisimmät tulokset (konkreetteja tuloksia tavoitteiden suunnassa toiminnoittain ryhmiteltynä)?
 - a. Palautetieto?
 - b. Muu tulostieto?
- 4 Resurssit Taikalampputyöhön (henkilötyövuosien määrä, tarkoitukseen käytetyn rahan määrä vuosittain)?

B) Saavutettavuus

Maksimissaan sivumäärä tässä kohdassa B) Saavutettavuus on 2 sivua 1½ rivivälillä.

- 1) Kuvatkaa keskuksen lastenkulttuuritoiminnan saavutettavuutta vuoden 2008 alun tilanteen mukaisena
 - a) merkitsemällä saavutettavuuden ulottuvuudet toiminnan painottumisen (määrällinen/laadullinen) perusteella järjestykseen 1.-5. niin, että ykkönen edustaa painoarvoltaan keskeisintä ja 5 vastaavasti vähäisintä ja
 - b) kuvaamalla sitten kahta tai kolmea työssäanne painoarvoltaan keskeisintä saavutettavuuden ulottuvuutta sanallisesti ja soveltuvien osin mahdollisesti määrällisesti (käsitelmäärittelyt yhtenäisesti keskustellen itse määrittelemällä):

- fyysinen saavutettavuus
- taloudellinen saavutettavuus
- maantieteellinen saavutettavuus
- sosiaalinen saavutettavuus
- psykologinen saavutettavuus

2) Kuvatkaa keskuksen lastenkulttuuritoiminnan muutosta saavutettavuudessa edelliseen arviointiin nähden (kesästä 2005 lukien) – keskus, jotka eivät olleet mukana edellisessä arvioinnissa, kuvaavat muutosta kesästä 2005 lukien tai jos toimikausi on ollut sitäkin lyhyempi, soveltuvin osin toiminta-aikaa koskien

c) merkitsemällä saavutettavuuden ulottuvuudet toiminnan muutoksen (määrällinen/laadullinen)

perusteella järjestykseen 1.-5. niin, että ykkönen edustaa eniten muuttunutta ulottuvuutta ja 5 vastaavasti vähiten muuttunutta ulottuvuutta ja

d) kuvaamalla sitten kahta tai kolmea työssänne eniten muuttunutta saavutettavuuden ulottuvuutta sanallisesti ja soveltuvin osin mahdollisesti määrällisesti:

- fyysinen saavutettavuus
- taloudellinen saavutettavuus
- maantieteellinen saavutettavuus
- sosiaalinen saavutettavuus
- psykologinen saavutettavuus

C) Tuloksellisuus (= toiminnan tavoitteiden saavuttaminen)'

1) Seuraavissa 10 kohdassa on **neljä kohdetta**, joista halutaan vastaus

- a) kaikilta keskuksilta (kaksi ensimmäistä kaikille yhteisiä kohteita = kohteet 1–2) ja
- b) kaksi valinnaista muuta kohdetta, nämä valitaan kohteista 3-10.

Toivomme, että valinnaiset kohteet ovat niitä kohteita, joissa keskus on edennyt **edelliseen arviointiin (kesä 2005) nähden parhaiten (tuloksellisimmin)**. Sanallista kuvausta voi täydentää numeerisella tiedolla, jos kyseistä tietoa ei ole toimitettu muuten (taulukot).

Kaikista edellä mainitusta neljästä kohteesta seuraavat tiedot lyhyesti:

- 1 Mitä tehty (tiivis luettelo)?
- 2 Miten tehty (prosessien/menetelmien kuvaus lyhyesti)?
- 3 Keskeisimmät tulokset (konkreetteja tuloksia tavoitteiden suunnassa toiminnoittain ryhmiteltynä)?
 - a. Palautetieto?
 - b. Muu tulostieto (tavoitteiden saavuttaminen)?
- 4 Kohteen resurssit taikalampputyön osalta? (= henkilötyövuosien määrä, taikalampputyöhön käytetyn rahan määrä vuosittain)?
 - a) KAIKILLE YHTEISET KOHTEET (seuraavat 1-2); max 2 sivua 1½ rivivälillä

- 1) keskinäisen koordinoinnin lisääntyminen
 - a. esim. verkosto tai muu yhteistyökumppaneiden toiminta hallittua – roolit yhteistyössä selkeät - tiedostettua, yhteisesti sovittua tms.
- 2) esi- ja perusopetuksen taide- ja kulttuurikasvatus – esi- ja perusopetuksen oman osaamisen ja asenteiden vahvistaminen
 - a. esim. toimintaan on tuotu uutta, mikä on alkanut elää koulussa oman väen avulla

b) VALINNAISET KOHTEET (valitaan kohteista 3-10); max 2 sivua 1½ rivivälillä

- 3) yliopistollisen tutkimuksen lisääntyminen
 - a. esim. ulkopuolinen tutkimus tai hyväntasoinen selvitys, jossa yliopistotasoinen tutkija – opinnäytetyön tekijä tms. asialla
- 4) arvioinnin lisääntyminen
 - a. esim. itsearviointityö, itse tilattu ulkopuolisen tekemä arviointi, vertaisarviointi tms.
- 5) monitaiteisuuden vahvistuminen
 - a. esim. työtavoissa, menetelmissä tai organisoinnissa kahden tai useamman taiteenalan toimintaa
- 6) lapsilähtöisyyden vahvistuminen
 - a. esim. lasten omien aktiviteettien huomioon ottaminen, lapsuuden luonteen ymmärtäminen, lasten toiveiden kuuleminen tms.
- 7) innovatiivisuuden ja luovuuden tukeminen
 - a. esim. kokeileva toiminta, asiakasaloitteiden huomioon ottaminen, kehittämisaktiviteetit, uudet toimintamuodot ja -menetelmät
- 8) verkostomaisten työtapojen painottuminen
 - a. esim. lisäarvoa tuotettu toimijoiden yhteistyöllä, verkoston avoimuus uusille toimijoille, verkoston alueellinen tms. kattavuus, verkostotoiminnan säännöllisyys
- 9) informaatioteknologian painottaminen työssä
 - a. esim. informointi, mainostaminen, ilmoittautuminen, vuorovaikutus, toiminta soveltuvien osien netissä
- 10) päiväkotien taide- ja kulttuurikasvatuksen tukeminen niiden omaa osaamista ja asenteita vahvistamalla
 - a. esim. toimintaan tuotu uutta, joka alkaa elää päiväkodissa edelleen omin voimin

D) Muut tiedot

- 1 Taikalampun parasta tai "keskuksen lippulaiva" tms. (yhden onnistuneen projektin tai hankkeen kuvaus kokonaisuutena = max noin 3000 merkkiä välimerkit mukaan lukien)
 - esim. mallina muille keskuksille – mahdollisesti netissä julkaistavaksi tai erikseen osana jotakin julkaisua)
 - kuvauksessa olisi hyvä näkyä selkeästi ainakin projektin tavoitteet, menetelmät tai keinot, resurssit ja tulokset. Vain tähän kohtaan voi liittyä mukaan myös kuva- ja/tai äänimateriaalia (osuvaa ja niukasti).
- 2 Muuta tietoa, jolla haluatte täydentää edellisten kysymysten tietoja?

E) Tulosmateriaalin kokonaisuus

Vuosikertomukset

Erikseen sovitut määrälliset (numeeriset) tulostiedot

Tämän perustietopaketin tiedot (A-C, D2) ja onnistunut hankekuvaus (D1)

Perustellusta syystä voidaan ottaa vastaan täydentävää lisämateriaalia arviointikäyntien yhteydessä. Edellä mainittuja tulostietojen kuvauksia voidaan täydentää esim. asiakkailta kerättyjen palautteiden tiivistelmäkoosteella (esim. taulukot).

Raportit toimitettava arvioitsijoille 31.1.2008 mennessä. Suurenmoiset kiitokset kaikille materiaalin tuottamiseen osallistuneille!

Jyväskylässä 21. kesäkuuta 2007

Esko Korkeakoski

Tarja Pääjoki

Liite 2. Perus- ja itsearvioinnin tietojen synteesi- ja koontilomake

Arvioinnin kriteerit: keskuksen toimintaympäristöön, tehtäviin ja resursseihin sovitettuna saavutettavuus, yhteistyön hyödyntäminen, lapsikeskeisyys, poikkitaiteellisuus, innovatiivisuus, luovuus, verkostomaisuus, informaatioteknologian käytön aktiivisuus, keskinäisen koordinoinnin sekä arvioinnin hyödyntäminen ja oman osaamisen vahvistaminen toiminnan kohteissa.

Toiminnan kohde: esim. A) Kehittäminen: Paikallisen yhteistyön edistäminen

- 1 Mitä tehty? 1–2 tärkeää avainasiaa ja päätelmät:

- 2 Miten tehty? 1–2 tärkeää avainasiaa ja päätelmät:

- 3 Tulokset, 1–2 tärkeintä tulosta ja päätelmät

- 4 Resurssien käytön tehokkuus (aika, henkilöt, rahat) ja päätelmät

- 5 Kysymykset ja vastaukset lastenkulttuurikeskuksessa (kohtia 1–4 täydentäen)?

- 6 Havaintoja lastenkulttuurikeskuksessa tästä asiasta (kohtia 1–4 täydentäen)?

Kohteessa onnistumisen kokonaisarviointia sanallisesti (numeron rengastus, jos evidenssi riittää) 1 = toiminta aluillaan, 2 = toiminta kehittymässä, 3 = toiminta vakiintumassa ja hyvää tasoa, 4 = toiminta vakiintunutta ja erinomaista tasoa

Liite 3. Taidekasvatuksen saavutettavuuden käsitteen tarkastelua toimikauden 2006–2008 itsearviointia varten

Taikalamppu –verkosto/Tampere 2.10.2007)

<http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus>

http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/kulttuurin_saavutettavuus.html?lang=fi

Saavutettavuus

Hyvä saavutettavuus kertoo erilaisten yleisöjen tarpeiden huomioimisesta ja kohteen tarjonnan (tuotteen tai palvelun) helposta lähestyttävyydestä, ja tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavuus on myös **yhdenvertaisuuden edistämistä ja samalla toiminnan laatua kuvaava eräs ominaisuus**. Saavutettavuus merkitsee kohteen helppoa lähestyttävyyttä kaikenlaisille ihmisille.

Saatavuus voidaan ymmärtää kulttuuristen tuotteiden ja palveluiden tarjolla olona ja **tosiasiallisina mahdollisuuksina käyttää palveluita sekä nauttia taiteesta ja kulttuurista**.

Kulttuurin saavutettavuus

Kulttuuritarjonta on saavutettavaa, kun erilaiset yleisöt voivat käyttää sitä ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi.

Saavutettavuus merkitsee osallistumisen sekä osallisuuden mahdollisuutta kaikille ihmisille. Kulttuuri-, kieli- ja vammaisvähemmistöjen mahdollisuuksien lisäksi se parantaa myös esimerkiksi ikääntyneiden tai lastenvaunujen kanssa liikkuvien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin.

Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia. Vähemmistö- ja erityisryhmien kohdalla voi olla välttämätöntä turvautua myönteiseen erityiskohteluun, jotta näiden ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu.

Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä. Esteet voivat liittyä aisteihin, tiedotukseen, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin.

Hyvän saavutettavuuden edellytyksenä on, että kulttuuripalvelujen tuottajat ja rahoittajat sekä rahoituksesta vastaavat päättäjät ovat tietoisia esteistä ja keinoista niiden poistamiseksi.

Saavutettavassa kulttuurikohteessa palvellaan monenlaisia yleisöjä hyvin. Kaikilla on mahdollisuus osallistua ja saada elämyksiä. Helppo ja esteetön tiedon hankkiminen, liikkuminen, näkeminen, kuuleminen ja vuorovaikutus lisäävät saavutettavuutta. Yksilölliset tavat toimia on huomioitu.

Psykologinen (viestinnällinen) saavutettavuus

Saavatko ihmiset vaivattomasti käsityksen tarjonnasta, vaikei heillä olisikaan aiheesta aiempaa tietämystä? Onko erilaiset oppimisen tavat otettu huomioon? Saavutettavuutta on kaikki ymmärtämisen helpottaminen. Asenteellinen saavutettavuus tarkoittaa mmuun muassa sitä, toivotammeko uudet yleisöt tervetulleiksi. Onko tapahtuman järjestäjillä tilaisuuksia kouluttautua monenlaisten yleisöjen huomioimiseen?

Sosiaalinen (kulttuurinen) saavutettavuus

Käsite liittyy toiminnan sisältöihin. On tärkeää, että kurssit/työpajat, näyttelyt, tapahtumat, esitykset heijastelevat myös valittujen kohderyhmien kiinnostuksen kohteita.

Huomioidaan laajasti erilaisten yleisöjen, myös vähemmistöjen, kiinnostuksen kohteita ja elämäkokemuksia. Tarjonnan sisällöissä tulevat esille sosiaaliset ja kulttuuriset näkökohdat. Monenlaisten ala- ja osakulttuurien edustajat, kasvavat etniset vähemmistöt ja erilaisten yhteiskuntaryhmien edustajat voivat kaivata tarjontaa, joka ”tuntuu omalta”. Sosiaalinen saavutettavuus liittyy myös innostamiseen ja palautteen huomioimiseen. Palvelun tuottajat tiedostavat, kenen ja millaisen identiteetin kautta sisältöjä tehdään ja kenen tulkinta esitetään kokoelmissa, näyttelyissä ja tapahtumissa. Tulkinnat ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat kulttuurin tuotteita. Ojetaanko esimerkiksi erilaisten yleisöjen ja kieliryhmien edustajia mukaan sisältöjen suunnitteluun? Kaikki eivät voi jakaa samaa arvomaailmaa, mutta sen ei tarvitse olla kriteeri.

Maantieteellinen saavutettavuus

Millainen on paikkakunnan kulttuuritarjonta? Etätyöpajat. Useiden kuntien alueella toimivat lastenkulttuurikeskukset. Miten saavutettavuus toteutuu asuinpaikkakunnasta riippumatta lastenkohdalla?

Taloudellinen saavutettavuus

Tähän ulottuvuuteen liittyy kysymys siitä, onko pääsymaksuja, tarjotaanko palvelu kohteelle ilmaisena. Taloudellisesti saavutettavat palvelut voivat sisältää valikoiman eri hintaisia lippuja tai ajankohtia, jolloin pääsymaksu on alennettu tai pääsy on maksuton. Toimintaesteisten ihmisten avustajilta tai tulkeilta ei pääsymaksua. Lisäpalveluiden kuten myymälän tai kahvilan kohtuuhintaiset tuotteet ovat osa tätä kokonaisuutta.

Fyysinen saavutettavuus

Missä toiminta tapahtuu? Työpajat/toiminta koulujen ja päivähoidon tiloissa. Onko rakennetussa ympäristössä huomioitu monenlaisten yleisöjen tarpeet? Saavutettavissa tiloissa on miellyttävää ja turvallista liikkua ja toimia, tasaisia kulkuväyliä, hyvä valaistus, hissejä ja WC-tiloja, kulkemista helpottavia apukeinoja ja mukavia levähdyspaikkoja. Taideteokset, muut esineet ja tekstit on sijoitettu siten, että niitä voi katsella eri korkeuksilta. Katsomoissa/ yleisötiloissa on paikkoja pyörätuoleille ja istuimia on myös näyttelytiloissa. Akustiset olosuhteet ovat hyvät. Hätäuloskäynnit on suunniteltu myös liikkumis- ja kuuloesteisille hyvin toimiviksi.

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2009 ilmestyneet

- 1 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit:
Nykytila ja tiekartta
- 2 National-level Research Infrastructures:
Present State and Roadmap
- 3 Kansallisen tason tutkimusinfrastruktuurit:
Nykytila ja tiekartta. Tiivistelmä ja suositukset
- 4 National-level Research Infrastructures:
Present State and Roadmap. Summary and
recommendations
- 5 Forskningsinfrastrukturerna på nationell nivå.
Nyläge och vägvisare. Sammanfattning och
rekommendationer
- 6 Liikuntatoimi tilastojen valossa; Perustilastot
vuodelta 2007
- 7 Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat
- 11 Oppisopimuskoulutus Euroopassa.
Hyviä käytäntöjä etsimässä
- 12 Kulttuuripolitiikan strategia 2020
- 13* Culture Satellite Account; Final report of pilot
project
- 14 Kulturpolitisk strategi 2020
- 15 Varmennekorttien käyttöönotto ja ylläpito
yliopistoissa. Yliopistojen yhteinen suositus.
Loppuraportti
- 16 Tutkimus kuntien yleissivistävän koulutuksen
opetustoimen johtamisen tilasta ja
muutoksista Suomessa
- 17 Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan
edistämisen linjoista / Statsrådets principbeslut om
riktlinjer för främjande av idrott och motion
- 18 Uusi suunta liikuntatutkimukseen; Opetusministeriön
strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja
hyödyntämiseksi

* Ei painettu, vain verkossa

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning:

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin yliopisto

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 978-952-485-722-2 (nid.)

ISBN 978-952-485-723-9 (PDF)

ISSN 1458-8110 (painettu)

ISSN 1797-9501 (PDF)